

## De landing in Zeeland in 1809,

DOOR

J. C. C. TONNET,

*Kapitein van den Generalen Staf.*

(Vervolg en slot van blz. 391.)

### K. DE VERNEDERING.

»De omstandigheden verplichten Z. M. de armée van Brabant te »stellen onder de orders van Z. H. den Prins van Ponte-Corvo.« In dezen vorm werd den 15<sup>en</sup> September de keizerlijke beslissing, die de eenheid van bevelvoering op het oorlogsterrein zou vestigen, aan Maarschalk DUMONCEAU kenbaar gemaakt. Deze laatste werd door den Koning naar Amsterdam teruggeroepen en zou in zijn bevel over het legertje in Brabant en Zeeland door Generaal VAN HELDEN worden vervangen, die het hoofdkwartier voortaan niet meer te Bergen-op-Zoom, doch te Goes zou gevestigd houden. Blijkbaar waren de inzichten bij Koning LODEWIJK gewijzigd. Had hij zich aanvankelijk tegen sterke bezetting van Zuid-Beveland verklaard en in verband daarmee ook het hoofdkwartier meer achterwaarts gehouden, thans scheen blijkbaar het oogenblik daar, om de Hollandsche troepen aan het hoofd van den verderen opmarsch tegen Walcheren te doen blijven. Niettemin gebod de voorzichtigheid, naar het schijnt, aan den Koning een observatiekorps op den Brabantschen wal te houden »independent van »de divisie, welke onder de orders van Z. H. den Prins van Ponte-»Corvo wordt gesteld«. Met de geschiedenis der talrijke Fransche aanmatigen voor oogen, welke weldra tot de beruchte annexatie van het geheele Koninkrijk voerden, is het voor de hand liggende, dat het achterhouden van het observatiekorps meer door politieke, dan door strategische overwegingen zou zijn ingegeven. De secrete aanschrijving van den 17<sup>en</sup> September aan DUMONCEAU bevestigt deze veronderstelling ten volle. Met nadruk werd daarin uiteengezet, dat alle steden in staat van beleg, alsmede de versterkingen van de Leur en Tholen, die tot dusverre onder de bevelen van den veldlegercommandant waren geweest, »volstrekt independent« van hem werden gemaakt. »Confidentieel informeer ik ook Uw Exc., dat deze com-»mandeerende officieren (van de vestingen) zeer ernstig en met aan-»beveling der allerstrictste geheimhouding heb aangeschreven geen »vreemde troepen binnen hunne vestingen te laten, zonder alvorens

»mijne toestemming gevraagd te hebben«. De aanschrijving was in voorzichtige termen gesteld, zoo voorzichtig zelfs, dat de gouverneur van Breda nadere definitie verzocht, wat onder »vreemde« troepen wel moest worden verstaan. Voor ons, kenners van de latere gebeurtenissen, is de sphynxachtige taal overduidelijk. De beteekenis van de geschiedenis der thans volgende weken is voor de kennis der landsverdediging betrekkelijk gering. Militaire overwegingen treden op den achtergrond, politieke dringen zich naar voren; de invloed van het veldlegercommando op de handelingen vermindert; die uit het groote hoofdkwartier vermeerderd; het aantal secrete en confidentieele aanschrijvingen neemt toe. Het gaat bijkans meer om den strijd tegen den vijand van binnen, dan om dien tegen den vijand van buiten. »Heere, bewaar ons voor onze vrienden«, zal de verzuchting van menig vaderlander in die dagen hebben geklonken. De kracht, om het met zijne vijanden »zelf te stellen«, ontbrak evenwel.

De geheime instructiën, waarmede onder zulke omstandigheden de nieuwe veldlegercommandant van uit het eiland Voorne naar Zuid-Beveland vertrok, waren inderdaad niet malsch.

»Het zal U misschien niet bekend wezen, dat toen Z. M. bij de invasie »van den vijand den Generaal GRATIEN voorschreef, om met de Hol- »landsche divisie, onder zijne orders, uit Duitschland naar herwaarts »terug te keeren, ten einde den vaderlandschen grond te verdedigen, »deze met de executie van die order in alle opzigten heeft gedraald »en niet dan na herhaalde aanschrijving en onder te kennengeving zijner »bezorgdheid over zijne relatiën tot de Groote armée en tot den »franschen opperbevelhebber bij de zelve, Zijner Majesteits troepen »tot aan Osnabrug heeft geleid, alwaar hij op last des Konings het »commando aan den Generaal-Majoor VAN HASSELT heeft overgegeven »die vervolgens met de divisie in Holland is binnengekomen. Intusschen »M. d. G. verlangt Z. M. dat wanneer een soortgelijk geval wederom »mocht kunnen bestaan Gij daarin op eene geheel andere wijze dan »de Generaal GRATIEN zult handelen. De Koning durft dit zelfs van »U verwachten en overtuigd, dat Gij geene personeele onaangenaam- »heden of gevaren zult ontzien, moet ik U wel speciaal aanbevelen »om een dergelijk geval, wat er ook gebeure, en welke daarmede »strijdende bevelen U ook mochten geworden, geene andere orders »na te komen of uit te voeren, dan die, welke alsdan door Z.M. of van »Harentwege aan U zullen worden gegeven«.

BERNADOTTE was blijkbaar niet de gevreesde man, althans in het verdere deel der instructie wordt, »daar er slechts één commandant »en chef kan wezen en de Prins bovendien het zelfde doel heeft, als »dat het welk tot nog toe de Maarschalk DUMONCEAU zich voorstelde«, op samenwerking met de Franschen nadruk gelegd.

Toen VAN HELDEN te Bergen-op-Zoom kwam, was de toestand al weder veranderd. De talrijke persoonsverschikkingen, door den Koning bevolen, waren ingetrokken, zonder dat, zooals KRAYENHOFF in de

*Bijdragen* schrijft, de reden daarvoor aan den Minister is bekend gemaakt. De bedoelingen des Konings met zijne troepen bleven middelerwyl gehandhaafd, zoodat DUMONCEAU bevel ontving om zijn hoofdkwartier naar Goes te verleggen »of zooveel nader bij het Sloe, als »UHEG. zulks nodig zult oordeelen«. De bedoeling om de Hollandsche troepen voorop te doen gaan, treedt in het licht. Niet zonder invloed op 's Konings wijziging van het besluit van daags te voren, is wellicht het bericht geweest, dat de Engelschen Walcheren zouden ontruimen. »De Koning verlangt, dat ik Uwe Exc. daarvan preveniere en Haar »tevens aanschrijf, om indien deze tijding zich mogt bevestigen, alsdan dadelijk van dat eiland bezit te nemen«. De berichten van DUMONCEAU bevestigden de verwachting des Konings weliswaar niet, doch het gevaar voor een nieuwen omvattenden aanval tegen Zuid-Beveland was merklijk verminderd en scheen dan ook voor den Koning geen beletsel meer te zijn voor een verder voortdringen onzerzijds op het eiland. Prof. BRUGMANS gaf voorts »de geruststellendste tijdingen ten »aanzien van de zieken in Zuid-Beveland. Er zijn namentlijk niet vele »zieken en de ziekte zelve is niet kwaadaardig. Overigens zijn de troupes »aldaar wel gelogeed«. De Engelschen op Walcheren wist men er erg aan toe. Althans 18 September meldde KRAYENHOFF aan den Koning, dat er op 24.000 man 11.000 zieken zouden zijn. Te Vlissingen en te Middelburg elk stierven er dagelijks gemiddeld ongeveer 30 man. In weêrwil van die noodlottige toestanden scheen zich de vijand met uitgebreiden verdedigingsaanleg langs den oever van het Sloe onledig te houden.

De instructies, waarmede VAN HELDEN door DUMONCEAU naar Heinkenszand werd gezonden, getuigen, dat men op het operatietooneel zelf nog steeds voor eene dubbele omvatting van het eiland Zuid-Beveland beducht bleef. De gedachte aan zoo tijdigen terugtocht, dat onze troepen zich steeds tusschen een gelanden vijand en het fort Bath zouden kunnen scharen, domineerde. Enkele dagen later, den 22<sup>sten</sup> September, gelastte BERNADOTTE zelfs het terugtrekken van onze troepen uit het eiland en het wederom verleggen van het hoofdkwartier naar Bergen-op-Zoom. De door hem ontvangen rapporten wezen op eene hernieuwde poging van Engelsche zijde een aanslag op het eiland te ondernemen »sur les troupes que vous (DUMONCEAU) »avez dans l'isle de Sud-Beveland«. Het was de laatste daad van BERNADOTTE ten opzichte van onze troepen. »Obligé de partir« — aldus schreef hij den 24<sup>sten</sup> Sept. aan DUMONCEAU — »pour Paris, où »m'appellent les ordres de l'Empereur je laisse le commandement de »l'armée à S. E. le maréchal Duc d'Istrie. En vous faisant mes »adieux, je saisis l'occasion de vous remercier de la bonne amitié que »vous avez portée dans toutes vos relations avec moi et de vous »assurer que je me plairai à en conserver le souvenir«.

De Hertog van Istrië, de nieuwe opperbevelhebber, toonde zich al dadelijk voor een hernieuwd optreden der Engelschen weinig bezorgd.



Men had hem wel bericht, dat zij voornemens waren gedurende den nacht langs beide Schelde-armen een aanslag te ondernemen, doch de Hertog verwachtte »que l'on sert assez exactement pour n'avoir rien »à craindre de pareille entreprise«. Men zal moeten toegeven, dat deze toon heel wat beter paste bij den oogenblikkelijken toestand, dan het bevel van BERNADOTTE om het eiland deels te ontruimen. Integendeel — schreef BESSIÈRES — er moesten batterijen langs het Sloe worden gebouwd. »Ce travail doit se faire avec la plus grande »activité: les projets ultérieurs que l'on exécutera sans doute contre »l'isle de Walcheren rendent cette mesure indispensable«. Merkwaa- digwijze liet thans op zijn beurt de Koning, die nog zoo kort ge- leden tot vooruitbrengen der Hollandsche troepen bevelen had ge- geven, zich door de inlopende berichten intimideeren. Den 25<sup>sten</sup> althans vertrok een ijlbode uit Amsterdam met de dringende aansporing »om »in Zuid-Beveland op zijne hoede te zijn en zorg te dragen, om niet »te worden ingesloten en gevaar te loopen, een gedeelte zijner Majes- »teits troepen nutteloos op te offeren«. DUMONCEAU moet wel bij- zonder vertrouwen op eigen kracht hebben bezeten, om bij zoovele uiteenlopende inzichten nog eeniger mate eene vaste lijn bij zijne handelingen te kunnen blijven volgen. Aan Generaal VAN HELDEN was middelerwijl reeds last gegeven zijne troepen meer samen te trekken tusschen Goes, Hoedekenskerke en Bath, terwijl alles was voorbereid, om het eiland ten spoedigste te kunnen ontruimen. Het hoofdkwartier was weder naar Bergen-op-Zoom verlegd. Vandaar richtte zich de veldlegercommandant tot den Minister van Oorlog met een beklag over de wijze, waarop zijne handen waren gebonden. Het onttrekken toch, van geschut en munitie aan de Brabantsche vestingen had DUMONCEAU eene berisping des Konings op den hals gehaald. De eenvoudige woorden, waarin hij de verhouding van veldlegercomman- dant tot de Regeering schetste, schijnen ook voor ons nog wel leer- zame beschouwingen te omvatten. »In tijde van oorlog H.E.G.H. kan »uw Generaal en Chef, door omstandigheden geleid worden, die hem »noodzaken maatregelen te nemen die selvs eenigsints strijdig zijn »met de ontfangene instructiën; dit is het talent van zijnen stand; maar »nooit mag hij misbruik maken van zijne autoriteit en van 't ver- »trouwen, welk 't Gouvernement in hem stelt. De Generaal moet de »zekerheid van zijnen post en 't welzijn van den dienst behartigen, »daarbij tevens en onophoudelijk zooveel mogelijk houdende, naar »mate het doel bepaald is, welk het Gouvernement wil bereiken. Het »zoude echter kunnen gebeuren, wanneer de operatiën zich te schielijk »opvolgen, dat men niet altoos het detail van den dienst op zodanige »wijze kan executeren, als men dit in meer gerustere tijden kan doen, »maar de confusie, die uit deze buitengewone omstandigheden voor »een oogenblik zoude ontstaan, ware zeer vergeeflijk, wanneer het »er op aankomt de positie der armée te verzekeren, terwijl de wijze »van handelen in dit geval zich naar de gebeurtenissen moet regelen...



»Hoe kan mij dan een zo ernstig reproche treffen, juist in een ogenblik daar ik zo noodig heb, ondersteund te worden door het verstrouwen van Z.M. zonder welke ik niets vermag«. Om vrijheid van handelen vroeg de maarschalk niet; zijn bescheiden vraag beoogde slechts hem niet te veel de handen te binden. Vijf dagen later gaf de Koning bij kabinetsorder van den 30<sup>sten</sup> September eene strenge berisping aan den Generaal MORIO DE L'ISLE, omdat deze bij het 8<sup>ste</sup> en 9<sup>e</sup> regiment, zonder 's Konings weten de staarten had doen afsnijden en het niet dragen van »hairpoeder« had geautoriseerd. Bij de beoordeeling van de wijze, waarop DUMONCEAU als veldlegercommandant behandeld werd, moet men dan ook wel in het oog houden, dat de pruikentijd nog niet had uitgedaan.

Het is in deze dagen, dat de actie van Fransche zijde zal uitgaan. DUMONCEAU is geheel in beslag genomen door overwegingen, rakende de tijdige ontruiming van het eiland. VAN HELDEN krijgt last alles in de puntjes daartoe voor te bereiden; in het uiterste geval zich gereed te houden de geul in het Kreekrak met zijne troepen te doorwaden. De marine zou echter de noodige vaartuigen bijeenbrengen, om de troepen na den overtocht van de slikken over de geul te brengen. Hoezeer BESSIÈRES op versterking van het Sloe bleef aandringen, DUMONCEAU bleef dit ontraden. Zonder maritieme macht, die tegen de Engelschen opgewassen was, kon Zeeland nu eenmaal niet verdedigd worden, schreef hij den 30<sup>sten</sup> September. Daarbij waren er reeds 227 Hollandsche vuurmonden in handen der Engelschen gevallen. »Je préviens V. E. de cette circonstance afin qu'elle ne compte pas à cet égard sur la Hollande«. Het eiland Zuid-Beveland was voorts door de Engelschen leeg gegeten. Alle voorraden voor de troepen moesten van het vaste land worden aangevoerd. Terwijl aldus DUMONCEAU en BESSIÈRES redekavelden over het optreden langs het Sloe, begon zich bij Koning LODEWIJK eene wijziging van inzichten te teekenen. De »clameurs, welke tegen de Holl. militairen door het verlaten van »Bath zijn aangeheven«, zijn hierop blijkbaar van invloed geweest. Zuid-Beveland — schreef KRAYENHOFF den 1<sup>sten</sup> October — moest niet verlaten worden dan »in den hoogsten nood en na alvorens den vijand »kloekmoedig wederstand geboden te hebben«. Ten einde de operatiën in dien geest beter te kunnen leiden, oordeelde Z. M. het gewenscht, dat de maarschalk zijn hoofdkwartier weder naar Goes zou verleggen. Op grond van een en ander kreeg VAN HELDEN last met al zijne troepen eene »militaire promenade« langs het Sloe te maken en »gedurende deze geheele operatie te observeren en te doen observeren, van zo nabij als mogelijk het effect, welk dit mouvement op »den vijand doet«. Ongeacht deze gemakkelijke operatie zouden tevens allerlei berichten worden uitgestrooid over duizenden soldaten, die over de in het Kreekrak geslagen brug Zuid-Beveland zouden binnenrukken, om een aanval op Walcheren te ondernemen. Aan den Koning schijnt DUMONCEAU evenwel voorgesteld te hebben, het hoofdkwartier

te Bergen-op-Zoom gevestigd te houden; een voorstel, dat LODEWIJK den 6<sup>en</sup> October weliswaar goedkeurde, doch in zoo stroeven toon, dat DUMONCEAU der wanhoop nabij was. De Koning was geheel over stag gegaan. »Je considère la position de cette île comme étant du plus grand intérêt pour le royaume et je vous ordonne en conséquence de défendre tous les points que les Anglais pourraient attaquer, sans en abandonner aucun, quelque'il soit et dans le cas où ils parviendraient, à y faire un débarquement d'y passer avec toutes vos forces et de les attaquer de suite«. Niets veranderlijker dan de mensch! Zeer waarschijnlijk echter had broeder NAPOLEON enkele wijze vermaningen naar Amsterdam gedirigeerd, die tot wijziging der inzichten hadden geleid.

Op 's Keizers last, om voor het einde van October de Engelschen uit Walcheren te verdrijven, werd DUMONCEAU door BESSIÈRES naar Antwerpen ter conferentie ontboden. Doch — zooals hij den 10<sup>en</sup> October aan KRAYENHOFF schreef — de wegen op Zuid-Beveland waren in dit jaargetijde zoo slecht, de gelegenheid om geschut te ontschepen was zoo onvoldoende, dat de expeditie niet binnen eene maand uitvoerbaar was, al kwam het geschut ook spoedig beschikbaar.

Ongeveer midden October bracht DUMONCEAU zooveel mogelijk alle beschikbare troepen naar Zuid-Beveland over, daaronder die van het observatiekorps begrepen, gaf bevelen voor aanleg van batterijen en barakken achter den dijk van het Sloe, schoof de infanterie in die richting voorwaarts en deed om den vijand te intimideeren geregeld door alle tamboers langs het Sloe de taptoe slaan. Het scheen, of alle gevaren voor de omvatting der altoos nog bedreigde opstelling plotseling ook bij hem waren weggevaagd. »Toutes les troupes de V. M. sont disposées à bien se battre, si l'ennemi ose les attaquer et j'ai tout lieu de croire qu'elles triompheront quelque soit le nombre ou la manoeuvre des Anglais«. (DUMONCEAU den 16<sup>en</sup> October uit Goes aan den Koning.) NAPOLEON had op grooten afstand van het operatiетоoneel allen weder moed ingeblazen en een voorbeeld gegeven van heilzame inwerking van buitenaf op den veldlegercommandant.

Zoo heel erg op hun gemak waren onze troepen toch nog niet op het eiland; althans den 20<sup>sten</sup> October vroeg DUMONCEAU om Franschen steun. Men vertelde, dat de Engelschen de sluizen zouden komen vernielen en de polders onder water zetten. Het bevel echter aan VAN HELDEN, om zoo spoedig als hij voldoende troepen onder de hand had, op den vijand los te gaan, toont, dat de geest zich allengs blijvend had gewijzigd. De Hertog van Istrië opperde bij zijn bezoek aan het eiland het plan, om de Engelsche marine met zwaar geschut uit het Sloe te verdrijven en dan den aanval op Walcheren te ondernemen, terwijl enkele dagen later een ordonnansofficier des Keizers langs het Sloe den toestand, eveneens met het plan van een aanval voor oogen, kwam opnemen. Ook de Fransche Minister van Marine nam persoonlijk den toestand in oogenschouw. De Keizer zou voornemens



zijn — schreef DUMONCEAU den 27<sup>sten</sup> — om den aanval door te zetten »et d'une manière vigoureuse«, eene toevoeging, die ons vrij overbodig toeschijnt. Gelukkig bleef de gezondheidstoestand op het eiland vrij goed, slechts 700 man waren in October naar het hospitaal gevoerd. Met het water was het echter slecht gesteld; de regenbakken waren ledig en aan de legeradministratie werd last gegeven, ten spoedigste in de behoefte aan drinkwater te voorzien.

In de eerste dagen van November vingen de voorbereidingen voor den aanval op Walcheren aan. Een aantal Fransche artillerie- en genie-officieren voerden de noodige verkenningen uit en 200 zware vuurmonden, waaronder zelfs het op Bath misbare geschut, zouden langs het Sloe worden opgesteld. Drie duizend man Hollandsche troepen werden naar Noord-Beveland overgebracht, tot dekking van den aanvoer van het geschut, die zoover mogelijk langs de Ooster-Schelde zou geschieden, met het oog op den ellendigen toestand der landwegen. Verschillende batterijen zouden de verbinding tusschen de eilanden Noord- en Zuid-Beveland verzekeren. Aan al die voorbereidingen nam DUMONCEAU een krachtig aandeel, zooals uit zijn uitvoerig advies kan blijken, dat bij de besprekingen te Antwerpen werd overgelegd en in extenso voorkomt in »Het leven en karakter van J. B. Graaf DUMONCEAU« door Jhr. J. W. VAN SYPESTEYN. Blijkens dat advies hoopte de Maarschalk, krachtige ondersteuning door land- en marine-artillerie vooropgesteld, zonder bezwaar 3 à 4000 man per uur naar Walcheren te kunnen overbrengen. Ongeveer 10.000 man werden hem ter beschikking gesteld, waartoe het geheele observatiekorps op den Brabantschen wal werd opgelost.

Van Fransche zijde maakte men aanstalten 30.000 man naar Zuid-Beveland te doen overgaan »en men veronderstelt« — schreef KRAYENHOFF den 11<sup>en</sup> Nov. aan den Koning — »dat in dat geval de troepen »Uwer Majesteit den rechter vleugel der voorschrevene armee uitmakende, order zullen bekomen de eilanden Schouwen en Noord-Beveland te gaan bezetten«. Onze commissaris-ordonnateur REUTHER was met dit bezoek weinig ingenomen. Men eischte van Fransche zijde voeding voor 2500 paarden gedurende twee maanden en barakken voor 30.000 man; voorts ovens te Goes, Capelle en te Bath en hospitalen op verschillende punten. In REUTHER's weerlegging van de Fransche vorderingen treft in het bijzonder onze aandacht, dat de hulpbronnen voor fourage geheel waren uitgeput en dat, om twee bataljons op voorposten te kunnen legeren, alle hulpmiddelen uit Bergen-op-Zoom en Holland waren aangevoerd.

De Hertog van Istrië zette gang achter het werk. »L'Empereur m'a ordonné d'employer tous les moyens possibles pour armer promptement le Sloe. Il faut qu'il soit obéi« — schreef hij den 12<sup>en</sup> aan DUMONCEAU. De gouverneur van Bergen-op-Zoom kreeg rechtstreeksch bevel alle geschut voor den aanval af te staan. »Vous êtes responsable du plus petit retard que vous mettriez dans l'exécution du



»présent ordre«. Den 20<sup>sten</sup> November moest de aanval worden uitgevoerd, waartoe de Vice-admiraal RUYSCHE »ten minste 400 embarcatiën« in de Ooster-Schelde zou vereenigen. De divisiën GILLY, COURROUX en CHAMBARLHAC werden naar Zuid-Beveland gedirigeerd. De Fransche eischen namen met den dag toe en het Hollandsche gouvernement had slechts op te volgen. Belachelijk is de wijze, waarop men achter de schermen nog een schijn van zelfstandigheid trachtte te bewaren. De gouverneur van Bergen-op-Zoom zou het geschut alleen aan Hollandsche officieren afgeven, »moetende door U in deze belangrijke »omstandigheden zoowel fermiteit als beleefdheid worden in het oog »gehouden«. De positie van DUMONCEAU werd allengs wanhopig. »Ik voorzie« — schreef hij den 17<sup>en</sup> November aan den Minister — »dat men op het eind aan de Hollanders en misschien wel aan mij »personeel de schuld zal geven, dat de expeditie niet voor den »winter heeft kunnen plaats hebben, evenwel dit is zeker, alles wat »er nog gedaan is, is door ons verricht en zelfs zonder de minste »medewerking van de Fransche zijde«. Het was nog eerst het begin van het lijden.

Onoverkomelijk bijkans waren de bezwaren aan het transport der artillerie verbonden. De wegen waren volslagen onbruikbaar, die in de omgeving van Bath in het bijzonder. De Hertog van Istrië verbood daarbij voor het vervoer de schepen te gebruiken, waarmede de brug aan het Kreekrak was gebouwd; KRAYENHOFF verbood elke uitgave op kosten van het Hollandsche Koninkrijk, »hebbende Z. M. noch »crediet, noch geld...«, en zoo werd de arme DUMONCEAU, die zoo gaarne krachtige militaire medewerking had willen verleen, tusschen de beide partijen geknepen, dagelijks meer. De burgerlijke besturen betoonden hem ook al geen bijzondere welwillendheid; zelfs moest hij zich tot den Minister wenden, om hen tot voegzamer optreden tegenover een groot-officier te bewegen.

Den 19<sup>en</sup> November vroeg DUMONCEAU onder den indruk der Fransche aanmatigingen zijn ontslag. »Iedere dag, ieder uur accabieren zij mij »op eene wijze, dat ik daaraan niet langer wederstaan kan.« Toch verloor de Hertog van Istrië tegenover den Hollandschen bevelhebber nimmer den goeden toon uit het oog, doch NAPOLEON dreef hem voortdurend aan in de door hem begeerde richting, die blijkbaar het op zijde schuiven der Hollandsche troepen beoogde. Ietwat naïef klinkt het ons toe, dat DUMONCEAU onder zulke omstandigheden aan den Franschen aanvoerder het voorstel deed, om Walcheren bij eventueele ontruiming door de Engelschen in zijn geheel door Hollandsche troepen bezet te laten blijven. »Si Votre Excellence veut, ou peut me donner »à cet égard une réponse décisive, et dans ce sens, je crois pouvoir »l'assurer qu'en très peu de jours, je pourrai lui donner une réponse »qui rendrait vraisemblablement superflus nos préparatifs ultérieurs »d'attaque«. De Engelschen zouden in dit geval vrijwillig aftrekken. De Hertog van Istrië kwam onmiddellijk naar Goes, om zich met

DUMONCEAU over deze zoo belangrijke aangelegenheid te verstaan. »S. E. m'a promis« — schreef de laatste aan zijn Koning — »que si je pourrais m'arranger avec ces messieurs qu'il n'entrerait point de troupes françaises dans l'île, mais cette promesse n'en est point une quand elle n'est pas appuyée par un acte légal, et c'est à quoi le Duc ne pourrait pas s'engager, je crois sans une autorisation expresse de l'Empereur et je doute même qu'il l'obtienne«. Alle kans op dit laatste had DUMONCEAU blijkbaar nog niet opgegeven. Door bemiddeling van enkele autoriteiten te Middelburg werden inderdaad met den Engelschen bevelhebber onderhandelingen in den aanbevolen zin geopend.

Alle berichten wezen er middelerwijl op, dat de vreemde indringers weldra voor goed zouden aftrekken. Een slordig, bijkans onleesbaar, eigenhandig briefje des Konings, dat in het familiearchief DUMONCEAU voorkomt, bracht de tijding van het weldra te verwachten vertrek. »Gardez cela pour vous, dites même le contraire et tâchez sous le prétexte d'une reconnaissance ou tentative de vous emparer le 1<sup>r</sup> de l'île et même de Flessingue«. Onmiddellijk kreeg VAN HELDEN bevel zijne troepen, die langs het Sloe reeds meerendeels door Fransche waren afgelost, marschvaardig te houden. De Koning zelf zou de ontkenning niet meer bijwonen. In een geheim schrijven van den 26<sup>sten</sup> November, dat in zijn geheel in de *Bijdragen* is opgenomen, stelde hij zijne ministers voor het bewaren van de hoofdstad aansprakelijk. Hij hoopte slechts enkele dagen uit te blijven en »applanir toutes les difficultés« — zooals hij aan DUMONCEAU schreef —, doch hij zag zijn Koninkrijk niet weër.

De wederbezetting van Walcheren zou nog enkele weken uitblijven. Zwaar had de Zeeuwsche bevolking middelerwijl te lijden onder de openhooping van troepen. In zijn onvermogen om uit de schatkist aan de Fransche vorderingen te voldoen, had de Koning goedgevonden te bepalen, dat door de gemeentebesturen in alles moest worden voorzien, zonder dat hieraan evenwel »overbodige publiciteit« mocht worden gegeven. Het was blijkbaar de bedoeling, om lijdelijk te kunnen blijven protesteeren tegen de Fransche aanmatiging. De gemeentebesturen kwamen uit den aard der zaak tegen het decreet in verzet; men was van alles beroofd en onvermogen te leveren. Met beslistheid weigerde de raad van Goes de leiding te nemen bij de uit te schrijven requisitiën. De ellende was zoo algemeen, dat er zonder geweld niets kon worden losgemaakt. De Hertog van Istrië verklaarde het geheele eiland in staat van beleg. »Il faut que tout conflit d'autorité cesse«. Van zijn standpunt had de Hertog volkomen gelijk en te meer, omdat hij met leedwezen zag »qu'il y a beaucoup plus de malveillance et de mauvaise volonté de la part des autorités civiles qu'il n'y a de véritable obéissance et d'égards pour les ordres de leur Roi«. Het is volstrekt niet ondenkbaar, zelfs wel waarschijnlijk, dat de burgerlijke besturen opzettelijk de militaire maatregelen dwars-

boomden en daarom met geweld moesten worden gedwongen. Dat de Zeeuwen evenwel toenmaals harde dagen hebben doorleefd en er berooid zijn afgekomen, schijnt aan geen twijfel onderhevig. Merkwaardig verschijnsel, dat in weerwil van het slechte weder en de vermoeiende diensten het aantal zieken onder onze troepen in die dagen veeleer verminderd dan vermeerderd was.

Met gespannen aandacht volgde DUMONCEAU het verdere verloop der gebeurtenissen. Den 4<sup>en</sup> December werd de aanbeveling aan de Generaals VAN HELDEN en CORT HEYLIGERS herhaald om, bij het eerste bericht van het vertrek der Engelschen, troepen naar Veere over te zenden.

Den 25<sup>sten</sup> December om 1 uur n.m. meldde DUMONCEAU telegrafisch uit Goes:

»De vijand heeft Walcheren verlaten. Alle zijne schepen, niet één »uitgezondert, zijn onder zeil en houden cours na zee en 's Konings »troupes manoeuvreeren om van Walcheren bezit te nemen. Ik hoop, »dat voor deezen avond den hollandschen standartaar op dat eiland »geplant zal zijn«.

CORT HEYLIGERS was reeds over. Aan VAN HELDEN berichtte hij uit Veere ongeveer te zelfder tijd: »Zo op 't oogenblik lande ik alhier »met de carabinieri van het 1<sup>o</sup> Regiment Jagers, de stad is ontruimd, »men verzekert zelve het geheele Eyland. Dadelijk zal eene recon- »naissance gedaan worden; van bevinding en verdere in te winnen »berichten zal ik mij haasten rapport in te zenden«. Tot de kniën wegzakkende, hadden de carabinieri de sloepen over de slikken gesleept. Met levensgevaar hadden zij — zooals het in het officieele relaas heet — »over menigvuldige kreeken en moerassige grond, een »half uur ver in zee moeten loopen....

»Den moed en voorbeeldeloze ijver der brigade overwon alles, »deselve had 't genoeg 24 à 36 uren overal voor de fransche »troupes aan te komen«.

Doch alle betoonde energie was te vergeefs.

Enkele dagen later deed BESSIÈRES aan DUMONCEAU opening van het geheime keizerlijke decreet, volgens welk de Franschen van Walcheren bezit moesten nemen. Den 29<sup>sten</sup> werd Veere door onze troepen ontruimd en met verbeterde woede sloegen de wakkere carabinieri van CORT HEYLIGERS het neêrhalen van de Hollandsche vlag gade.

De verrichtingen van het leger gedurende het jaar 1809 op Zeeuwsch gebied kenmerkten zich niet door bloedige ontkenningen, noch door groote strategische operatiën, waaraan de NAPOLEON-tische periode overigens zoo rijk is. Behalve de beschieting van Veere en de verwoesting van Vlissingen, bepalen zich de in het oog vallende feiten tot de stoute tochten van CORT HEYLIGERS met zijne mannen over het Kreekrak en het Sloe, terwijl aan Fransche zijde de stoutmoedige ondersteuning van het bedreigde Vlissingen van Breskens uit bijzondere



vermelding verdient. Toch schijnt de studie van de gebeurtenissen in die jaren voor ons van groote beteekenis te zijn. KRAYENHOFF, die aan de verdediging van het Rijk toenmaals zulk een belangrijk aandeel heeft genomen, kon dit beter begrijpen dan iemand anders en liet ons in zijne *Bijdragen* een werk na van groote waarde voor de kennis der gebeurtenissen in die jaren. Twee Engelsche expeditiën had hij in tien jaar tijds, om zoo te zeggen in het gezicht der Hollandsche duinen zien mislukken; beide keeren, doch in 1809 in het bijzonder, in weerwil van de geringe macht, die tegenover den aanvankelijk aan land gebrachten vijand in het veld kon worden gebracht. Kon hij dan ook al over de mogelijkheid om landingen af te slaan »wegens de groote uitgestrektheid der te bewarene kusten« niet zoo optimistisch oordeelen, als wij, in de verdediging van den bodem zelf stelde hij een onbegrensd vertrouwen. NAPOLEON voorzag het mislukken der expeditie zelfs reeds, toen de eerste berichten van de landing hem te Schönbrunn bereikten. Stil blijven staan, niet aanvallen, had hij geraten. »Laissez les Anglais se battre les flancs dans les marais . . . Ils périront par l'inaction et les maladies«. Het was eene dwaasheid met zulke troepen aan te vallen. »Le Général RAMPON n'a pas un bataillon sur lequel il puisse compter«. Het overbrengen van troepen naar Vlissingen werd verboden. Geduld oefenen en niet aanvallen. Eigenlijk deugde RAMPON in het geheel niet voor den strijd in zulk terrein met zulke troepen. Hij kon niet anders dan attaqueeren en was volkomen ongeschikt voor »un système de prudence et de combinaison de cette espèce«. De groote strateeg doorzag met scherp blik de bijzondere defensieve kracht van het Hollandsche kustgebied en de ervaring stelde hem volkomen in het gelijk.

En thans nu wij te velde meer tienduizenden soldaten kunnen stellen, dan toenmaals duizendtallen, nu wij door betere bewapening en door grondige studie van de vechtwijze in ons specifiek Hollandsche terrein de groote defensieve kracht nog zooveel hebben vermeerderd, hebben wij het recht ons aan de oevers der zee bijkans onaantastbaar te rekenen. Zoo vraagt men zich dan ook af, of werkelijk wel het oogenblik daar is, om millioenen en millioenen te gaan besteden aan de verdediging van ons land aan de zeezijde. De activiteit onzer marine te versterken, wie zal het voornemen niet toejuichen? Wat het leger te land is, moet de zeemacht te water zijn. Moeten wij ons echter, wat den fortbouw betreft, vraagt men zich af, niet tot het volstrekt onmisbare blijven bepalen? Wat als zoodanig gelden moet, is veelal de vrucht van appreciatie. De grens tusschen het wensche lijke, het noodige en het onmisbare is in militaire zaken zoo uiterst moeilijk te bepalen; wanneer men de elementen der landsverdediging niet in onderlingen samenhang beziet. Hoe kan men over uitgaven voor een deel van ons vestingstelsel een richtig oordeel vellen zonder het andere deel aan een ingrijpend onderzoek te onderwerpen; en meer nog, hoe kan men over een kustfonds discussieeren, zonder den

toestand van het veldleger mede onder de oogen te zien? Wij leven in een klein land met eene, naar verhouding, buitensporig lange, bedreigde grens; in een land daarbij zonder noemenswaardige diepte; wij *moeten* naast het leger eene marine onderhouden, waar andere kleine Staten of zonder, of slechts met zwakkere maritieme machtsontwikkeling uitkomen. De kosten der wapening zijn voortdurend stijgende. Het volmaakte, ja zelfs het noodige, is niet te aller plaatse meer bereikbaar. Wij zullen veelal met halve middelen moeten bestaan; doch dat bij alle halfheid één element althans met inzet van alle krachten en middelen georganiseerd zij: het *veldleger*, opdat als nog eenmaal na bloedige ontknooping en de archieven van buitenlandsche stafbureaux geopend worden, daarin niet meer als voorheen, het wegkruipen achter liniën als summum van Nederlandsche gelukzaligheid zal zijn beduid.

Er is tusschen veldleger en vaste verdediging in kleine Staten eene niet straffeloos te verbreken betrekking. Zacht genomen, zou het ongerijmd zijn, den grooten invloed van vestingen als Vlissingen, Bergen-op-Zoom en Willemstad op het verloop der operatiën in 1809 te ontkennen. Zelfs is in deze historische schets herhaaldelijk aan het licht gekomen, hoe onzeker de algemeene leiding der verdediging kan worden, wanneer, zooals hier het geval was, het hart des lands onbeschermd blijft liggen. De talrijke wijziging van inzichten aan leidende zijde, het van hier naar daar dirigeeren der divisie uit Duitschland, het aan banden leggen veelal van de handelingen van DUMONCEAU, het naar rechts trekken van de verdediging langs de Schelde en het daardoor verzwakken van het verdedigende front op het punt van aansluiting van Hollanders en Franschen, schijnen met de onvoldoende regeling der defensie van het eigenlijke Holland in onmiddellijk verband te staan. Wel zou men hier ook de gevolgtrekking kunnen maken, dat het toenmaals in het hart van Holland toch allermeeft aan troepen heeft ontbroken, doch ook het belang van de vaste kustverdediging is toenmaals gebleken. Het is dan ook niet de bedoeling hier een pleidooi te leveren voor afschaffing of vermindering van het bestaande. Doch bij de voorgenomen verbeteringen zal de vraag moeten luiden: hoe kan de permanente kustverdediging in zoodanigen toestand worden gebracht, dat bij elken onverhoedschen aanval aan het veldleger de tijd wordt geboden, in tijds ter ondersteuning op te rukken. Hoe beter dit zal zijn georganiseerd, hoe sneller het zal kunnen worden gemobiliseerd en verplaatst, hoe lager eischen ten slotte aan de permanente verdediging kunnen worden gesteld: eischen, die in hoofdzaak door het goed verzekeren der stormvrijheid zullen worden bevredigd.

Bestaat er tusschen de organisatie der doode en der levende strijdkrachten eene niet straffeloos te verbreken betrekking, dan schijnt toch op het terrein der kustverdediging in het bijzonder voor de toekomst eene verschuiving van het zwaartepunt in de richting van actieve krachtsontwikkeling mogelijk en geboden.

Se vis pacem para bellum,

deed KRAYENHOFF meer dan eene eeuw geleden op de steenen zuil  
beitelen, die in één der werken van de linie van Beverwijk werd op-  
gericht. In een tijd, toen alles onvoldoende geregeld was op het punt  
van landsdefensie, was die versterkte lijn eene zwakke poging, om  
althans door aarden dekkingen verbetering te krijgen. Thans schijnt  
de tijd gekomen deze eeuwenoude spreuk te griffen in onze bajonetten  
en in onze sabels en voor alles in de harten der verdedigers van onzen  
geboortegrond.



## Geweer-Mitrailleurs, Stelsel MADSEN, in het Buitenland.

Revue der Literatuur, 1902—1910,

DOOR

J. H. BOEIJE,

*Kapitein aan de Normaal-Schietschool.*

(Vervolg van blz. 403.)

### 7. MEENINGEN, OMTRENT INDEELING EN GEBRUIK BIJ DE INFANTERIE.

Wie literatuur zou willen verzamelen over machinegeweren, zou gemakkelijk en vlug kunnen komen tot eene niet onaardige bibliotheek, waarvoor een respectabel vertrek noodig zou blijken. Kennisneming van alles, wat er op dit gebied verschijnt, is onmogelijk. Maar eenige lectuur is voor ieder officier toch gewenscht. Ik heb hier voor mij liggen de Revue de l'Armée belge, 1910, deel III, IV en V, bevattende een deel van een artikel, waarin de bekende Belgische schrijver NOËL een groot aantal lezers in binnen- en buitenland weder eens inlicht omtrent den »État actuel de la question des Mitrailleuses, des Fusils-Mitrailleuses et des Fusils automatiques«.

In Nederland zorgen de leerboeken van de K. M. A., de binnen- en buitenlandsche tijdschriften, alsmede de Wetenschappelijke Jaarberichten van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap voor de geregelde verspreiding van nuttige kennis op dit gebied. De lezing van het Nederlandsche Ontwerp-Reglement Mitrailleurs M. '08, van het Wetenschappelijk Jaarbericht 1909, het genoemde stuk van den Kapitein NOËL, e. a. versterken de meening, dat ook op dit terrein nog vrij wat onopgeloste quaesties zijn.

De veel jongere familieleden van de machinegeweren, de geweermitrailleurs, genieten wel toenemende, maar nog niet overal de vereischte, belangstelling.

Afgescheiden van bestaande of nog te vormen machinegeweer-afdelingen en -compagnieën, verlangen velen bij de infanterie bovendien geweermitrailleurs.

Iemand, die zich door lectuur en practijk omtrent het tactisch gebruik van machinegeweren een denkbeeld heeft gevormd en de eigenschappen van de nieuwere wapens kent, moge overtuigd zijn, dat deze geweermitrailleurs desvereischt ook kunnen optreden — zij het in grooter aantal gebezigd — in de gevallen, dat men machinegeweren pleegt te gebruiken, maar overigens ook in andere gevallen.

La Ilustración Espanola y Americana, Núm. 12, Madrid 1908, El Fusil-Ametralladora MADSEN:

»Het gering gewicht van dezen vernuftig uitgedachten geweermitrailleur en zijn handige vorm stellen in staat, het wapen te gebruiken in vele gevallen, waarin aan het optreden van een zwaar machinegeweer niet zou kunnen worden gedacht«.

Hiermede wordt geenszins de groote waarde (ontzettende vuurkracht) van het machinegeweer verkleind.

Van het eigenlijk machinegeweer sprekende, zegt Kapitein NOËL te recht in vorengenoemd opstel: »Ces pertes, très impressionantes pour les hommes (Russisch-Japansche oorlog), ont fait surnommer l'engin: l'arrosoir du diable (Pullmeten en russe)«.

Maar tot nog toe sta ik aan de zijde van hen, die de tweeërlei wapens, machinegeweren en geweermitrailleurs, noodzakelijk achten voor een leger.

A. FLECK (Die neuesten Maschinengewehre, Fortschritte und Streitfragen, 1910) meent: »Zur Einführung dieser Waffenart (geweermitrailleurs) werden sich wohl zuerst diejenigen Staaten entschlieszen, die ihre numerische Unterlegenheit an Menschenmaterial durch die neuesten Errungenschaften moderner Waffentechnik nach Möglichkeit auszugleichen gedenken«.

Intusschen beveelt deze schrijver ze ook aan voor groote Staten. Daartoe drukt hij zich ongeveer uit, als volgt: »De door Frankrijk ontworpen en nu wel reeds bijna doorgevoerde, ontzettend groote uitrusting van het leger met machinegeweren dwingt de naburige Staten, op dit gebied niet achter te blijven.

Dies is het der overweging waard, om bij het Duitsche leger, nadat het geheel (6 machinegeweren per regiment infanterie) met eigenlijke machinegeweren met waterkoeling zal zijn uitgerust, nog lichte, goedkope geweermitrailleurs daaraan toe te voegen.

Deze eigenen zich goed voor het gevecht op korten afstand, en voor bijzondere doeleinden, als het bestrijden van vijandelijke machinegeweren, en kunnen daarom wel als de meest geschikte, voordeeligste completering van de uitrusting met automatische wapens in een groot leger worden beschouwd.

Deelde men bij iederen geweerwagen van eene Duitsche machinegeweer-compagnie of -afdeeling twee lichte geweermitrailleurs in (ter zijde in foedralen aangebracht), dan zou het aantal automatische wapens driemaal zoo groot zijn, terwijl de belasting van het enkele voertuig slechts met het gewicht van een gepakten ransel zou toenemen.

In de meerdere behoefte aan munitie zou kunnen worden voorzien door toevoeging van eenige munitiedraagdiereu aan iedere machinegeweer-compagnie. Daar deze munitiedraagdiereu tevens als reserve-trekpaarden zouden kunnen worden gebezigd, zou daarmede meteen eene noodzakelijke verlichting voor de zwakke bespanningen van de machinegeweer-compagnieën zijn verkregen«.

In Nederland schijnt het vraagstuk der geweermitrailleurs nog in studie. Omtrent Ned. Indië schrijft de Kapitein van den Generalen Staf

van het Ned. Indische Leger R. TEN SELDAM in het Wetenschappelijk Jaarbericht 1909 van de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap: »Aan het Opperbestuur werd voorgesteld, een viertal geweer-mitrailleurs, stelsel MADSEN, in proef te doen nemen, waartoe uitzending naar Indië werd verzocht van een tweetal, volledig uitgerust voor gebruik bij de cavalerie, en twee voor gebruik bij de troepen te voet.

Als voordeelen van deze geweer-mitrailleurs worden genoemd:

1. Het geringe gewicht (ongeveer 8,5 KG.), waardoor eene zeer snelle verplaatsing door één man mogelijk is.

2. Het is voor de tegenpartij niet waar te nemen, of eene troepenafdeeling met geweer-mitrailleurs is bewapend, alvorens daarmede gevuld wordt.

3. De geweer-mitrailleur is door vorm en gebruik zeer gemakkelijk gedekt in het terrein op te stellen.

4. De bediening eischt slechts één man voor elk wapen.

Als nadeel van het MADSEN-geweer wordt opgegeven, dat het ten gevolge van de toepassing van lucht — in stede van waterafkoeling — vrij spoedig zeer warm wordt, zoodat b.v. reeds na 200 schoten snelvuur de metalen deelen van slot en loop niet dadelijk met de bloote hand kunnen worden aangevast. Een overwegend bezwaar bleek dit echter niet.<sup>1)</sup> Ook schijnt het, dat snelvuurseriën niet verder kunnen worden voortgezet dan tot ongeveer 1500 schoten, daar bij grooter seriën de loop zoodanig zou worden verhit, dat daardoor de juistheid van het vuur belangrijk zou verminderen.«<sup>2)</sup>

Nog een paar citaten betreffende den aard van het wapen volgen straks. Het transport gaat eenvoudig, weinig opvallend; de bediening is gemakkelijk. De aantallen gevulde magazijnen, door den schutter en zijn beide helpers te dragen, zonder aan de beweegbaarheid te schaden, worden verschillend opgegeven. Het personeel moet worden uitgezocht, de uitrusting op allerlei wijze aangepast. Verschillende tassen dienen geprobeerd. Is de wijze van dragen nog een vraagstuk, welnu, dan is het een belangrijk vraagstuk, maar oplosbaar.

<sup>1)</sup> De schrijver sta mij toe, een paar opmerkingen te maken voor lezers, die mogelijk niet veel studie van het wapen hebben gemaakt.

Het slot wordt niet zoo gauw warm, wel de loop. Maar de loop zit binnen den mantel en het slot onder het deksel van de kast.

Waarom zou men slot of loop met de hand aanvatten? Zulks kan men altijd vermijden gedurende het vuren.

Dus geen bezwaar, zooals te recht wordt opgemerkt.

<sup>2)</sup> Zijn seriën van 1500 schoten achtereen in automatisch vuur te beschouwen als een maximum, ik acht zulks ook veel meer dan voldoende voor een geweer-mitrailleur, natuurlijk niet voor een eigenlijk machinegeweer.

Bij oordeelkundige vuurleiding van een aantal geweer-mitrailleurs zijn dergelijke lange seriën te vermijden en is daarbij toch een krachtig vuur te onderhouden.

Ik kom op deze zaak vermoedelijk terug, ter weerlegging van een enkelen schrijver in het buitenland.



Norsk Artilleritidsskrift, 4<sup>e</sup> aflevering, 1900, en D. R. S.: De geweermitrailleur wordt door één man gedragen, die bovendien 360 patronen medevoert. Bij iederen geweermitrailleur behooren verder twee munitiedragers, ieder met 500 patronen.

Das geringe Gewicht und die bequeme Form der Gewehr-Mitrailleuse macht sie für den Gebrauch im Feld besonders geeignet. Die Waffe kann wie ein allgemeines Gewehr getragen werden. (D.R.S.)

Beschrijving van The REXER Arms Co., Ltd., Londen: It is obvious that a quick-firing gun of this description, which can accompany either infantry or cavalry everywhere, and requires no special means of transport, will add very greatly to the fighting strength of an army.

Deze beschrijving geeft op: 200 patronen, mede te voeren door den schutter; 400 patronen door iederen helper.

Morning Post, 4<sup>th</sup> April, 1905: The REXER gun may be carried by a foot soldier with two hundred rounds of ammunition.

Standard, 4<sup>th</sup> April, 1905: At least the gun itself could easily be carried by one man in the field, but as the consumption of ammunition is, naturally, enormous, it requires a man and two coolies to make it effective....

Westminster Gazette, 4<sup>th</sup> April, 1905: It requires no gun carriage with horses and men, but can be carried by the one man who uses it....

Daily Mail, 4<sup>th</sup> April, 1905: A machine gun that will fire fifteen rounds a second, and yet is capable of being slung on a man's back, together with 250 rounds of ammunition, seems almost an impossibility, but at the trials held at Ealing yesterday the REXER Automatic Machine Gun proved that it had these qualifications.

Pall Mall Gazette, 4<sup>th</sup> April, 1905: It can be stowed away in marching order for any ordinary infantryman, together with 200 rounds of ammunition.

A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, Fortschritte und Streitfragen, 1910: Ihr Gewicht ermöglicht es einem einzelnen Mann, besonders wenn ihm anderweitig Gepäckverleichterung gestattet wird, diese Waffe ohne Überlastung mit genügender Patronenzahl im Gefecht in jeder Gangart des Infanteristen zu befördern....

Zie ook Jan. afl., blz. 48, van dit Tijdschrift.

Komen de wapens in de hand van den commandant van de compagnie, het bataljon of van het regiment? De inzichten loopen uiteen.

Het Wetenschappelijk Jaarbericht, 1907—1908, zegt:

»Een Duitsch schrijver (Militär Wochenblatt, N<sup>o</sup>. 139, Taktische und technische Erwägungen über Maschinen-gewehre) acht het gebruik van den mitrailleur gewenscht:

1<sup>o</sup>. wanneer veel vuurkracht op enge ruimte noodig is; en 2<sup>o</sup>. wanneer men aan enkele punten in de vuurlinie der infanterie buitengewone kracht wil geven. Hij wil voor reserve in de handen der hoogere bevelhebbers de bestaande machinegeweerafdeelingen laten dienen,

maar bij de infanterie nog eenige automatische wapens per compagnie invoeren, b.v. het Deensche Rekylgeweer, dat 8 KG. weegt. Dit wapen kan door één man worden gedragen, terwijl de munitie door eenige anderen wordt medegevoerd. Op die wijze vormt men eene groep met groote vuurkracht, die zich op het oog niet onderscheidt van eene gewone tirailleurgroep, en dus niet die onmiddellijke en concentrische vuurwerking tot zich zal trekken, die men op eene mitrailleur-sectie kan verwachten.

Dit resumé van den bewerker van het betreffende hoofdstuk in het Wetenschappelijk Jaarbericht ontslaat mij wel van de verplichting, op sommige punten van het Duitsche opstel terug te komen, maar ik heb het origineel toch nog gedeeltelijk noodig voor mijn doel.

Militär-Wochenblatt, N<sup>o</sup>. 139, 1907, Taktische und technische Erwägungen über Maschinengewehre:

»Die Aufgaben der Maschinengewehre sind demnach so verschiedene, dasz sie nicht mit ein- und demselben System gelöst werden können. Entschlieszen wir uns zur Einführung von zwei Arten Maschinengewehren, welke nach den an sie zu stellenden Anforderungen gänzlich verschieden konstruiert und in entsprechender Weise verwendet werden, so scheint uns darin kein Nachteil zu liegen, sofern sie dieselbe Munition verfeuern, was ja lediglich eine Frage der Technik ist. Es dürfte das beste sein, die jetzige Konstruktion für die Maschinengewehr-Abteilungen beizubehalten und letztere in derselben Weise wie bisher — in Verbindung mit Kavalleriedivisionen, zur Lösung besonderer Aufgaben oder auch in festen Feldstellungen, in Schützengraben und dergleichen — zu verwenden. Allerdings müsste eine Vermehrung dieser Abteilungen unbedingt gefordert werden, so dasz jede Infanterie- oder Kavalleriedivision über eine Maschinengewehr-Abteilung verfügt.«

(Zie voor Organisatie Machinegeweren in Duitschland onder meer Wetenschappelijk Jaarbericht 1909, blzn. 20 en 21).

»Unabhängig von diesen Gewehren müsste für die regelmässige Verwendung mit anderen Truppengattungen ein Maschinengewehr anderer Art eingeführt werden. Wir denken an das Dänische Rekylgewehr, System MADSEN . . . «

Den schrijver blijkt voorts eenheid van munitie nog niet voldoende. Hij beschouwt als eene conditio sine qua non voor den geweer-mitrailleur gelijke wijze van patronentoevoer als bij het ingevoerde machinegeweer, in dit geval dus patronenband.

Desgelijks A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, Fortschritte und Streitfragen, blzn. 7, 18 en 139.

Ik kan niet zoo ver gaan als deze schrijvers in hun streven naar eenheid, omdat ik van oordeel ben, dat verschil in patronentoevoer bij beide soorten van automatische wapens, zelfs naast elkaar gebruik wordende in het gevecht, geen aanleiding behoeft te geven tot verwarring.

De schrijver in het Militär-Wochenblatt wijst nu op het feit, dat



na eene serie van enkele honderden schoten eene vuurpauze moet intreden van enkele minuten.

»Wenn dieser Nachteil einerseits vor Munitionsverschwendung schützt, so bedingt er auf der anderen Seite das Vorhandensein mehrerer Gewehre pro Kompagnie, die sich während des Feuergefechts ablösen, im entscheidenden Augenblick aber ihre letzte Kraft zur Verstärkung des Feuers aufbieten müssen. In der Verteidigung jedoch wird es ein leichtes sein, durch geeignete Masznahmen ein schnelles Wiederabkühlen zu ermöglichen.

Während diese Maschinengewehre (geweer-mitrailleurs) in den Reihen der Infanterie ihre Hauptverwendung finden werden, ist ihre Ueberweisung an andere Truppengattungen doch auch zu erwägen . . . «

A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, enz.: »Es ist einleuchtend, dasz eine Truppe, die, ohne eine Verlängerung der Marschkolonne in den Kauf nehmen zu müssen, an jeder Stelle der Feuerfront derartige leistungsfähige Feuerwaffen in groszer Zahl zur Verfügung hat, gewaltig an Gefechtswert gewinnt.

Da die neue Waffe keinerlei besondere Formationen beansprucht, stehen ihrer Einführung für eine gröszere Zahl Scharfschützen (Maschinengewehrbekämpfungsschützen — vgl. verder »Das Niederkämpfen der Maschinengewehre« —) jeder Kompagnie nicht besondere Schwierigkeiten entgegen. Bedenken dürfte vorläufig nur noch die Beschaffung der genügenden Munitionsmengen erregen. Im Zeitalter des Lastautomobils erscheint aber auch dieser Einwand nicht mehr ganz stichhaltig«.

In de Inleiding van mijn artikel (Januari-aflevering van den Militairen Spectator) komt een en ander voor omtrent de organisatie in een paar Staten.

Volgens EL MERCURIO, Valparaiso, 23 Mayo 1908, Fusil Ametralladora, zou de Chileensche commissie hebben voorgesteld eene indeeling van 3 geweer-mitrailleurs per bataljon (idem per eskadron en per batterij).

De Major Adjoint d'État-Major J. GODTS (Les Mitrailleuses, 1908) verwacht in de naaste toekomst toevoeging van geweer-mitrailleurs niet alleen aan de cavalerie-eenheden van verschillende legers, maar ook aan de infanterie-bataljons en de wielrijdercompagnieën, »ce qui permettra aux cyclistes de déployer une grande puissance de feu, qualité qui, jointe à une vitesse remarquable, donnera à cette infanterie montée une valeur défensive et un pouvoir offensif tels, qu'elle pourra rendre les plus grands services dans des circonstances multiples et variées«.

Bij de Deensche herfstmanoeuvres schijnt voor het eerst in 1908 eene onbereden geweer-mitrailleuraafdeeling geformeerd te zijn geweest. Althans zoo schrijft een ooggetuige in de Hamburger Nachrichten, 18. 10. 1908. De afdeeling, onder een officier, bestond uit 8 wapens. Hij schrijft onder meer: Die Verwendung beider Waffen (geweermitrailleur

en machinegeweer op affuit) ist annähernd gleich. Hervorragende Dienste leistete die Reculgewehrabteilung in der letzten Nacht, wo die der Nachhut zugeteilten Gewehre die Marschkolonne des Gegners unter Feuer nahmen, als der Anfang gerade eine Chausseebrücke südlich von Ringsted erreichte, wodurch die Kolonne in die engen Strassen der Stadt zurückgeworfen wurde.

Volgens V. LÖBELL's Jahresberichte, 1908, worden in Denemarken bij 2 infanterieregimenten proeven genomen met marcheerende geweer-mitrailleursectiën, ieder uit 6 wapens bestaande. (Als voren V. LÖBELL's Jahresberichte, 1909.)

Het volgende relaas komt meer of min uitvoerig voor in het Norsk Artilleritidsskrift, 4<sup>e</sup> aflevering, 1900; in de Beschrijvingen van het D. R. S. en van The REXER Arms Co., Ltd.; London, in de Revista Militar, N. 9, Rio de Janeiro, 1907 (O fusil metralhador »MADSEN«); enz.

Al kan ik mij voorloopig heelemaal niet vereenigen met dergelijk optreden in massa van geweer-mitrailleurs, toch geef ik de uiteenzetting geheel objectief weer. En nu ter zake!

»Bij infanterie-regimenten of -brigades ingedeelde geweer-mitrailleurs zullen den aanval belangrijk in kracht doen winnen. Terwijl toch de artillerie en de zware machinegeweren gedurende den aanval de infanterie kunnen steunen tot deze op een afstand van ongeveer 500 M. van de vijandelijke stelling is gekomen, zoo zal deze wapensoort bij het verder vooruitrukken tot doorvoering van den aanval in het algemeen op zichzelf zijn aangewezen. De artillerie kan dan den vijand niet langer beschieten over de eigen infanterie heen, zonder gevaar te loopen, deze te treffen. De zware mitrailleurs zullen bij het laatste deel van den aanval de tirailleurlinie niet kunnen volgen (groot doel; moeilijk transport, b.v. over slooten en heggen). De infanterie zal dus in de gevaarlijkste en moeilijkste periode van den aanval aan zichzelf zijn overgelaten. Om den aanval te kunnen doorvoeren, moet de aanvallende infanterie eene vuurkracht ontwikkelen, grooter dan die van den tegenstander. Maar zulks is voor haar onmogelijk, daar de tegenpartij na dat staken van het artillerievuur een deel harer reserven te voorschijn kan brengen, om de gevallen schutters te vervangen. Aangezien op 100 M. van de verdedigingsstelling de schutters dichter bij elkaar kunnen zijn, omdat zij daar rustig liggen, dan op de zelfde breedte van de aanvalslinie, waar voor de beweging ruimte noodig is, terwijl de schutters in de verdedigende stelling betere dekking en meer steun voor hun geweren hebben, wordt de aanvaller in zulk een ongelijk vuurgevecht steeds de zwakkere. De omvatting, om den verdediger uit zijne stelling te krijgen, kost tijd en eischt grootere getalsterkte, terwijl zij ten slotte dikwijls overgaat in een frontalen aanval tegen eene der flanken, eene aanval, die wel is waar wegens de moreele werking, welke de omvattende beweging uitoefent, groot succes kan hebben, maar tevens den aanvaller belangrijke verliezen kan veroorzaken.

De verdediger kan in de laatste oogenblikken van den aanval zijn zware mitrailleurs gebruiken, wat den aanvaller niet mogelijk is. Dezen ontbreekt het wapen, dat hem in het laatste stadium van den strijd het voor de doorvoering van den aanval noodige vuuroverwicht verleen moet.

De lichte geweer-mitrailleur kan echter, goed aangewend, zulk een wapen zijn. Men richte b.v. per brigade eene compagnie geweer-mitrailleurs op, uit 100 van deze wapens bestaande. Alzoo honderd schutters, ieder met geweer-mitrailleur en een aantal gevulde magazijnen. Bij iederen geweer-mitrailleur behooren verder twee munitie-dragers, zoodat de compagnie geweer-mitrailleurs uit minstens 300 man zou moeten bestaan, met een eersten voorraad van eenige honderden patronen per wapen.

Dergelijke compagnie doet niet mede aan het vuurgevecht op grootere afstanden, aangezien zij daarbij hare munitie verbruiken zou, en hare aanwezigheid verradend, den vijand in staat zou stellen, tegenmaatregelen te nemen. Eerst als de aanval zoo ver gevorderd is, dat de ondersteuning door de artillerie moet ophouden, ergo als de aanvallende tirailleurlinie de tegenpartij tot op 400 à 500 M. genaderd is, zou het tijdstip voor het ingrijpen der compagnie geweer-mitrailleurs gekomen zijn. Wordt nu deze compagnie in actie gebracht tegen het punt van aanval, zoo ontwikkelt zij een zoo overmachtig vuur, dat weerstand bieden onmogelijk is.

Zulk eene compagnie zou eene frontbreedte innemen van 300 Meter en desnoods afgeven 30.000 schoten per minuut. De verdediger zal op gelijke frontbreedte 400 schutters kunnen hebben, die in eene minuut circa 6000 schoten kunnen lossen. De trefkans van de schoten der geweer-mitrailleurs is bovendien zeer waarschijnlijk grooter. Een vuurgevecht, waarbij de eene partij in een bepaalden tijd slechts ongeveer  $\frac{1}{5}$  van het aantal schoten kan afgeven, als de andere partij in den zelfden tijd, terwijl de trefkans van de schoten dezer partij grooter is, zal zonder twijfel na een zeer kort vuur met vernietiging van den zwakkere eindigen, of in ieder geval aanleiding geven tot eene zoo geweldige moreele verlamming, dat vooruitrukken van de compagnie geweer-mitrailleurs c. q. zonder bezwaar zal kunnen geschieden. Dit kan plaats hebben, als het terrein winnen van eene gewone tirailleurlinie. De schutter kan daarbij het wapen in de eene hand, de munitietassen in de andere hand hebben. Zoo gaat men soms voorwaarts naar eene nieuwe stelling. Hoe geringer de afstand voor het schieten met de geweer-mitrailleurs, des te grooter het overwicht, des te sneller volgt de beslissing.

Wordt een geweer-mitrailleur schutter buiten gevecht gesteld, dan treedt een der munitie-dragers in zijne plaats. Hierdoor komt men nog geen munitie-dragers te kort, in aanmerking genomen het munitieverbruik, welke het benoodigde aantal dragers bij het veldwinnen geringer doet zijn. Wegens het groote vuuroverwicht zullen de verliezen



liezen bij eene compagnie geweer-mitrailleurs in den regel gering zijn, terwijl tevens het patronenverbruik, om den aanval door te voeren, betrekkelijk nog klein zal zijn.

Schijnbaar zou de verdediger ook zijn geweer-mitrailleurs kunnen doen ingrijpen, als de aanvaller het vuurgevecht met diens geweer-mitrailleurs heeft geopend, en dezen daardoor verhinderen, om het voor de doorvoering van den aanval benoodigde vuuroverwicht te bevechten. Hiertegen is echter aan te voeren, dat de aanvaller het initiatief heeft, dat hij niet laat zien, van waar zijne compagnie geweer-mitrailleurs den aanval zal beginnen. Dit blijkt eerst, als deze wapens in stelling zijn en het vuur geopend hebben. Men bedenke, dat geweer-mitrailleurs van verre het aanzien hebben van gewone geweren, zoodat de vijand onmogelijk de compagnie geweer-mitrailleurs van de andere infanterie kan onderscheiden. Is dit eenmaal geschied, dan zal het onmogelijk zijn, automatische wapens of ondersteuningstroepen ter ondersteuning van de aangevallen tirailleurlinie te doen oprukken, aangezien daartoe het vuur der aanvallende compagnie geweer-mitrailleurs te geweldig zal blijken.

Worden geweer-mitrailleurs in eene zekere verhouding aan de reeds opgerichte machinegeweer-compagnieën (uitgerust met MAXIMS of andere) toegevoegd, zoo wordt de gevechtswaarde van deze buitengewoon verhoogd. Die indeeling behoeft c.q. geene vermeerdering van het aantal pakpaarden ten gevolge te hebben, aangezien de munitiepaarden zonder bezwaar ieder een dezer wapens zullen kunnen dragen, terwijl ook door ieder munitievoertuig reservewapens medegevoerd kunnen worden, hetzij ter vervanging van die, welke gedurende het gevecht onbruikbaar mochten zijn geworden, hetzij om in kritieke oogenblikken de schietprestatie te vergrooten.

Door het geringe gewicht en omdat zij niet op een stel bediend worden, zal het dikwijls mogelijk zijn, met deze wapens ongezien op de flank der artillerie te komen en van daar het vuur op de bedieningsmanschappen te richten. Al moge men dan ook te doen hebben met moderne schildartillerie, zij zal desondanks gedwongen worden, terug te gaan, aangezien van een, door de artillerie, werkzaam beschieten van zulk een klein doel als een gering getal geweer-mitrailleurs weinig sprake kan zijn, waar tegenover staat, dat de artillerie een groot doel biedt aan de geweer-mitrailleurs.

Met zware machinegeweren zal het wegens het meer opvallend transport minder gemakkelijk, soms onmogelijk zijn, ongezien op de flank der artillerie te komen. De eigenlijke machinegeweren bieden bij dit voorwaarts sluipen een naar verhouding groot doel, zij komen dustegenover het artilleriesvuur in ongunstiger omstandigheid dan geweer-mitrailleurs.

Vergelijk ook J. C. J. ROMSWINCKEL, Mei 1906.

The REXER Arms Co., Ltd., London:

It is not, of course, intended that each man should be armed with one of these guns, but a special detachment of marksmen armed with

them, and constituting from three to five per cent of the force, should accompany each brigade of infantry....

Le Temps, 4 mars 1908, Le fusil-mitrailleuse danois:

Dans la marche d'attaque de l'infanterie, les porteurs de fusils-mitrailleuses, tenant aussi dans la main gauche des étuis à chargeurs, peuvent avancer, sur la même ligne que les autres tireurs, presque jusqu'à l'assaut, tandis que les mitrailleuses lourdes ne pourront guère approcher de l'ennemi à moins de 500 mètres, distance à partir de laquelle précisément votre artillerie ne pouvant plus vous soutenir, il importe le plus de vous donner la supériorité du feu d'infanterie.

Desgelijks La Tribuna, Roma, 26 Maggio 1908, I fucili mitragliatrici danesi; Bucarest Viitorul, 10.-3. 1909, Mitrailezele.

Omtrent hét gebruik vindt men onder meer nog het volgende aangegeekend.

The REXER Arms Co., Ltd., London: The above is merely one instance of the way in which these weapons could be used, but there are many other circumstances in which they would prove invaluable, especially under conditions of defence.

Streffleurs Österreichische Militärische Zeitschrift, Juli-Heft, 1905, zegt naar aanleiding van enkele schietuitkomsten: ....doch ist der taktische Wert des REXERSchen Gewehres im Gebrauche auf nahe Distanzen, wie unmittelbar vor dem Sturme, bei Überraschungen oder zur Abwehr solcher nicht abzustreiten.

Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens, 1906, Ahtes und neuntes Heft, blz. 723:

- Es empfiehlt sich, das Feuer nur auf günstige Ziele zu eröffnen und die Kraft der Bedienungsmannschaft und den Patronenvorrat für jenen Zeitpunkt aufzusparen, bis der Feind auf die näheren Entfernungen herangekommen ist (420 bis 560 m).

Ind. Milit. Tijdschr., N<sup>o</sup>. 6, 1908: Waar, zooals in stellingen, bij accesverdediging, enz., voor voldoende voorraad (munitie) kan worden gezorgd, heeft het wapen groote waarde, en boven de mitrailleurs het voordeel, dat het zonder opzien te wekken en gemakkelijk overal de bewegingen van infanterie en afgezeten cavalerie kan volgen en snel van stelling verwisselen.

Oberstleutnant OTFRIED LAYRIZ (Altes und Neues aus der Kriegstechnik, 1908) wil het vuur van deze geweer-mitrailleurs onder meer in de plaats doen komen van het infanterievuur op grootere afstanden:

»Die Streuung soll etwas grösser sein als bei MAXIM, sie überschreitet aber nicht die Grösse, die beim Infanterie-Massenfeuer auf grossen Entfernungen vorkommt und hier wegen der Tiefenwirkung als vorteilhaft eingeschätzt wird. Die Anwendung des Fernfeuers von Seite der Infanterie hält diese beim Vorgehen im Angriff auf und verdirbt sie für das Präzisionsschiessen im Nahkampf. Eine Differenzierung des Infanteriefeuers für Fern- und Nahkampf wird daher später

einmal als nötig empfunden werden«. (Als boven Major Adjoint d'État-Major J. GODTS, 1908, Les Mitrailleuses.)

A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, enz.: Besonders geeignet erscheinen diese leichten Schnellfeuerwaffen zum Niederkämpfen der feindlichen Maschinengewehre, weil sie wegen ihres leichten Gewichts sowohl ein Herankriechen an diese ohne Schwierigkeit ermöglichen als auch gestatten, die kurzen Momente, während welcher der Feind sichtbar wird, wirkungsvoll zum Feuern auszunutzen.

De Beschrijvingen van de Deensche en Londensche Maatschappijen wijzen nog op een paar zaken, die wij der vermelding waard vinden.

D. R. S.: In bezittingen en koloniën zijn zij zeer goed te gebruiken, daar zij zonder bezwaar voor het transport door expedities medegevoerd kunnen worden. Wegens den handigen vorm kunnen ze zelfs zonder moeilijkheid voor de verdediging van huizen dienen.

The REXER Arms Co., Ltd., London: In the Colonies. It is obvious that these weapons are most valuable in colonial warfare against native armies and also for the protection of small bodies of men against the attacks of hostile savages.

De Mitteilungen van 1906, achtens und neuntes Heft, blz. 723, verkondigen de dwaling, dat men met den Russischen geweer-mitrailleur alleen op diepe doelen met goed gevolg zou kunnen vuren.

Stellen wij daartegenover eens de ervaring, door den Nederlandschen Luitenant-Kolonel W. H. PIEPERS in Denemarken opgedaan.

De toenmalige Ritmeester zegt (15 Juni 1906) onder meer: »En als een bewijs van de kolossale vuuruitwerking dezer moderne oorlogswerktuigen moge dienen, dat ik bij eene schietoefening op een nevelachtigen regendag zelf heb bijgewoond en gecontroleerd, dat door een ruiter, die voor de derde maal met een reculgeweer schoot, op 700 Meter op een sectieschijf in  $\pm \frac{3}{4}$  minuut werden gelost 120 schoten, waarvan 105 raak, daarbij alle figuren treffende. Natuurlijk schoten niet allen zoo juist, maar toch was zoowel vuursnelheid als vuuruitwerking buitengewoon groot . . . .

Bij het door mij bijgewoonde gevechtsschieten van een der eskadrons, waarbij de voor herhalingsoefeningen opgeroepen tegenwoordig waren, werd gevuld op sectieschijven, kopschijven, enz., op de zelfde wijze als dit bij ons geschiedt, en onder aanneming van een tactisch denkbeeld, dat te voren den schutters was medegedeeld. Bij de zeer groote uitwerking, die ik daarbij waarnam van de reculgeweren, trok het mijne aandacht, dat met de gewone karabijn zeer weinig resultaten werden bereikt. Zoo werden op 200 M. door 25 karabijnen op 20 figuurkopschijven 3 treffers behaald met 250 patronen, en hadden 40 karabijnen op 600 M. op 2 figuursectieschijven met 400 patronen 7 figuurtreffers. In aanmerking dient hierbij genomen, dat het weder zeer ongunstig was, dat het voortdurend regende, met vrij sterken zijdeling-schen wind, en de schijven niet duidelijk tegen het terrein afstaken«.



Maar diepe doelen zijn voor een vuurwapen natuurlijk in het algemeen gunstige doelen.

In de zelfde Mitteilungen, 1906, treft men voorts aan: Das Einschieszen (met geweer-mitrailleurs) geschieht in der Weise, dasz man wie bei der Artillerie eine Gabel bildet (theoretisch!) oder mit einem kurzen Aufsatz die Garbe fortschreitend zum Fusz des Zieles hinbringt. (Zonder opzet te bezigen is onder waarneming van de aanslagen dit gebruikelijk bij ons machinegeweer Schwarzlose). Man geht so rasch als möglich zum Wirkungsschieszen über. (Ganz natürlich!)

Het waarnemen van den bundel, vooral achter het doel, is moeilijker dan het observeeren van de aanslagen van artillerieprojectielen.

Beschikt men b. v. over een drietal geweer-mitrailleurs, dan bepaalt men snel den afstand ongeveer, en laat een of een paar magazijnen per geweer-mitrailleur verschieten, de wapens met verschillende opzethoogten en bij opvolging vurende (Reihenfeuer, lagenvuur). Commandant en helpers trachten waar te nemen. Daarna heeft vaststelling van het vizier (de vizieren) plaats. In gunstige omstandigheden (op korten afstand) zijn enkele schoten voldoende of kan men onmiddellijk overgaan tot het uitwerkingsvuur.

*(Wordt vervolgd.)*

## Een en ander over de verpleging van het Russische leger in 1904—1905.

### IV.

De gebrekkige organisatie der treinen is eene bron van veel ellende en ongemak en oefent almede een belangrijken invloed uit op den loop der operaties. Zagen wij niet reeds, om een voorbeeld te noemen, dat eene der redenen, die Generaal KOEROPATKIN weerhielden van een offensief in zuidelijke richting, bestond in het gemis aan voldoende treinen? En moet het voortdurend »hangen« aan den spoorweg, het veelvuldig verbranden der magazijnen, wier inhoud men niet medevoeren kan, niet voor een zeer groot deel aan de zelfde oorzaak worden toegeschreven? Het legerbestuur heeft deze organisatie na den oorlog dan ook ter dege herzien en gewijzigd.

Bij het uitbreken van den oorlog echter kent men nog maar alleen den regiments- en divisietrein en is de legerkorpstrein nog niet in de organisatie opgenomen. Tot den regimentstrein behooren, onder meer, 6 officierskarren, 39 bagagewagens en per compagnie een keukenwagen; de divisietrein is verdeeld in 3 sectiën, n.l. 1 voor kleding, schoeisel, pioniergereedschap, enz., 1 voor den geneeskundigen dienst en 1 sectie met een vierdaagschen voorraad levensmiddelen; de laatste bestaat weder uit 6 pelotons en wel 4 voor de regimenten infanterie, 1 voor de artillerie en 1 voor den trein zelf.

Wat de voertuigen aangaat, deze zijn grootendeels niet berekend voor een veldtocht in de ons bekende landstreek. Slechts enkele korpsen beschikken over goede 2-radige karren; toch zijn deze alleen bruikbaar en moeten de zware, 4-radige wagens het spoedig afleggen op de bochtige, zeer ongelijke wegen met hun diepe kuilen en groote steenen. Daarbij komt nog, dat de paarden — althans aanvankelijk — slecht ingereden zijn, nu eens niet vooruit willen, dan weder in angstige vaart doorhollen en de allerdolste sprongen maken, kortom niet berekend zijn voor hun taak. Naderhand echter wordt dit beter en zelfs zien wij op smalle paden met vrucht gebruik maken van bespanningen à la flèche. Een vreemd gezicht leveren de artillerievoertuigen op, waarop van alles wordt medegevoerd; de caissons en zelfs de vuurmonden zijn beladen met emmers, ketels, graan, dat men onderweg geoogst heeft, dekens, allerlei huisraad, enz. en Kolonel GÄDKE rijdt nog liever op een kameel, dan op zoo'n torenhooge bagage. Door dit alles wordt de beweegbaarheid van onze artillerie nu niet direct verhoogd.

Alleen de keukenwagen heeft aan alle verwachtingen schitterend voldaan en wel in die mate, dat hij na den oorlog in vele Staten is ingevoerd, terwijl men er elders sterk over denkt, hem in de organisatie op te nemen. Toch is het denkbeeld niet nieuw; de Russen, die zeer gesteld zijn op eene goede menage in den troep (trouwens welk leger is dit niet?), hadden reeds vroeger, b.v. in den oorlog van '77, bedacht, dat een fornuis, op een wagen geplaatst, den kok in de gelegenheid stelt, het eten te koken en tevens in voeling te blijven met zijne meer combattante makkers, die den vijand vervolgen; wordt de marsch of de vervolging gestaakt, dan kunnen de laatsten, zonder dralen, op het warme eten aanvallen en behoeven zij niet meer in afgematten toestand en met hongerige magen uren lang te wachten, tot de kok eindelijk gereed is. Toenmaals erkende men in andere landen wel het goede beginsel, maar vond, dat dit niet opwoog tegen het uitbreiden van den treinsleep, dus het verminderen van de beweegbaarheid; in den tegenwoordigen tijd echter, vooral nu de keukenwagens in dezen oorlog werkelijk zulke uitstekende diensten hebben bewezen, redeneert men juist andersom en neemt men dat nadeel in den koop mede.

Toch zouden wij van bevoegde zijde gaarne een ernstig woord ter waarschuwing willen hooren. Men gaat maar steeds door met uitbreiding der treinen; behalve dat iedere moderne uitvinding in de oorlogstechniek zooveel wagens meer eischt, neemt ook op andere wijze de trein onrustbarend toe; op verplegingsgebied kennen wij nu al reeds in kleiner verband: proviandwagens, keukenwagens, vleeschwagens, haverwagens, waar men voorheen met eene bagagekar kon volstaan. Zeker, wij erkennen, dat door de groote getalsterkte der legers, de verpleging veel meer moeilijkheden oplevert dan vroeger en het dus een groot voordeel is, als men alles bij de hand heeft, maar toch... zijn ook snelheid en vrijheid van beweging geen eerste vereischten, meer dan ooit? De oorlog 1904—1905 is een toonbeeld van langzame en bezadigde operatiën; hoe zal het echter gaan, wanneer de veldheer zich met bliksemsnelle bewegingen op zijn tegenstander wil werpen? Zal hij zich dan niet losmaken van dien zoo prachtig ingerichten, maar lastigen trein?

Zelfs den Russen schijnt de trein nu en dan al te lang, al te hinderlijk te zijn geworden. In eene dispositie van Generaal KELLER voor de troepen van het Oostdetachment (31 Mei 1904) komt o. a. voor:...

8°. De naar Saimatsy marcheerende troepen moeten verpleging en fourage voor 4 dagen medenemen; levend vee voor een gelijken duur. Tot het transporteeren der voorraden neemt iedere compagnie en batterij 2 karren mede, iedere batterij bovendien 4 pakpaarden. Wanneer deze karren leeg zijn, zullen zij gebruikt worden tot het transporteeren van zieken en gewonden. (Een o. i. bedenkelijke maatregel. Moeten die voorraden dan niet weder aangevuld worden? En zoo ja, hoe moet men die dan medevoeren?)



9°. Behalve bovengenoemde karren wordt alleen vergund mede te nemen een kar per bataljons- en regimentsstaf voor officiers-bagage. (Zoo krijgt men nog een respectabel getal voertuigen, maar nu komt het, waarop wij doelden:) *Het medevoeren van andere karren is niet geoorloofd.*

Men begrijpe ons goed, wij veroordeelen de keukenwagens op zichzelf niet, want zij zullen de marsch- en slagvaardigheid der troepen eer verhoogen, dan verminderen, doch wij wenschen daarnevens inkrimping op andere wijze, b.v. door op de keukenwagens de levensmiddelen mede te voeren en de proviandwagens te doen vervallen of door de bagage tot het hoogst noodige te beperken en op de proviandwagens te bergen, enz. Het is zoo moeilijk, zich aan het strikt noodige te houden en zoo licht komt men er toe, zaken, die wel eens te pas kunnen komen, als hoog noodig te beschouwen.

Nog een ander gevaar schuilt er in den keukenwagen, de troep wordt er door verwerkt en zal in geval van nood zichzelf moeilijk kunnen helpen. Sommige Russische bevelhebbers (o. a. Kolonel DE WITT) lieten daarom af en toe hunne troepen zelf het eten in hunne eetketeltjes bereiden bij wijze van oefening, maar de manschappen waren over die proefnemingen niet al te best te spreken. (Alleen zijn thee wil de Rus liever zelf zetten, dan in het groot ontvangen.) Eene uitzondering maakten sommige kozakkenkorpsen, die er de voorkeur aan gaven, het eten, met opoffering van hun rust, zelf te koken, ieder op zijn eigen wijze.

Doch keeren wij thans tot onze geschiedenis terug. Voor het uitbreken van den oorlog zien wij, dat per compagnie een keukenwagen of -kar, stelsel BRUN, ingevoerd wordt en ingedeeld bij den gevechtstrein, terwijl de oude, groote zooveelmans kookketels in de magazijnen worden ingeleverd. Sommigen dezer voertuigen mogen — gelijk wij reeds opmerkten — hunne eerste diensten gedurende het spoorwegvervoer bewijzen, doch hun eigenlijke bestemming volgen zij pas bij aankomst op het operatietooneel, waar zij den man een- of tweemaal per dag een warmen maaltijd verstrekken, die soms tot in het gevecht wordt uitgereikt. Zoo zien wij, met VON TETTAU, in den slag aan de Schaho deze veldkeukens op de Mandarijnenstraat te midden van een hevig granaatvuur (want de Japanners bemerken den rook en rookzwakke keukens hebben wij nog niet) hun weg in zuidelijke richting rustig vervolgen, om de troepen van eten te voorzien. Zij rijden onversaagd door tot de reserves of zelfs tot de ondersteuningstroepen, waar de spijzen in tonnetjes worden overgeladen en door lastdieren verder naar voren gebracht.

Dank zij deze uitmuntende verpleging blijven de troepen ook in de moeilijkste dagen gezond en op krachten. De manschappen waardeerden deze diensten ten zeerste en wat men later — bij den terugtocht — ook in den steek moge laten, de keukenwagens zullen, zoo zij in den modder vastraken, niet in 'svijands handen vallen, dan na

door eene kleine wacht hardnekkig verdedigd te zijn. Het zijn voorts stevige, solide voertuigen, die na een vol jaar gebruik te velde slechts kleine herstellingen behoeven te ondergaan; ook voor hen geldt de regel, dat de karren beter en practischer bevonden zijn, dan de wagens.

Maar over het algemeen valt van de trein-organisatie niet veel goeds te zeggen; het gemis aan een legerkorpstrein, dien de korpscommandant in de hand heeft, doet zich weldra gevoelen en kan aanvankelijk alleen hersteld worden, door er een te scheppen uit de divisie- en regimentstreinen, die daardoor verzwakt worden. En nu blijkt zelfs de »bestaande« organisatie niet eens overal in werkelijkheid te bestaan. De Oost-Siberische troepen aan de Yaloe b.v. hebben wel versterkte regimentstreinen, maar geen divisietreinen en de oprichting hiervan en van de legerkorpstreinen kan uiteraard slechts zeer langzaam geschieden, te meer, daar die Siberische regimenten van 2 op 3 bataljons worden gebracht en dus geen voertuigen te missen hebben. Elders zal het wel niet veel beter zijn gesteld.

Eene uitkomst is het gelukkig, dat Generaal HUBER na de China-expeditie alle overtollige voertuigen uit het Ussurigebied heeft verzameld, voor zooveel noodig in orde heeft laten brengen en ze gedeponeerd heeft te Nikolsk-Ussurijsk. Verder moet men door uitgebreide requisitie van inheemsche voertuigen zoo goed mogelijk in het te kort voorzien.

Later brengen sommige legerkorpsen hunne pas ingevoerde korpstreinen uit Europa mede, bestaande uit 3 sectiën van 175 voertuigen; iedere sectie bevat voor een dag levensmiddelen en haver. Een legerkorp, dat zoo rijk is, zulk een trein te bezitten, heeft dus voor 11 dagen levensmiddelen, waarvan 4 dagen bij de regimenten, 4 op den divisietrein en 3 op den korpstrein.

Onafhankelijk daarvan ontstaan langzamerhand zelfs z.g. legertransporten, verdeeld in 2 sectiën, die ieder uit 4 voertuigenafdeelingen of 2 lastdierenafdeelingen bestaan. Ook zorgt Generaal KOEROPATKIN, dat de troepen in het gebergte zooveel doenlijk van lastdieren worden voorzien en krijgt iedere compagnie — in Juli 1904 — vier tot zes ezels, die in de latere gevechten van veel nut zijn geweest, door het dragen van patronen in 5 patroonkistjes en het aanvoeren van water in twee tonnetjes; deze laatste kunnen 12 L. water bevatten en worden ook gebruikt, om het warme eten van de keukenwagens naar de troepen te brengen.

De intendance bemerkt nu tot haar schrik, dat haar werkkring nauw verband houdt met al deze treinen, waarover zij evenwel, volgens de organisatie, niets te zeggen heeft; zij kan die treinen dus niet benutten voor het vervoer van hare verplegingsvoorraden, er is geen rechtstreeksch verband tusschen de troepen en het veldmagazijn. De intendant is dus genoodzaakt, hoewel met tegenzin, zijn voorraden bij gedeelten dichter bij den troep op te slaan in tusschen- of

uitgave-magazijnen (verbruiksmagazijnen of hoe men ze anders wil noemen), om van daaruit de regimentsvoertuigen te vullen.

Natuurlijk is het ondoenlijk, al deze talrijke voorraden in gebouwen te bergen; men moet zich zoo'n magazijn dan ook voorstellen, als een in het open veld opgestapelde, reusachtige massa, met zeilen afgedekt en op eene onderlaag van rondhouten rustende, om de frissche lucht vrij te laten toetreden. Zoolang er niet gevochten wordt, is die oplegging, dicht achter de troepen, nog zoo kwaad niet, vooral daar de rustpauzen in de operatiën zoo lang duren en de verpleging op die wijze zeer geregeld en gemakkelijk kan geschieden. Maar wij kunnen dit nauwelijks »oorlogstoestand« noemen; zoodra dan ook de eigenlijke oorlog weer begint en de bewegingen hervat worden, helaas, altijd in achterwaartsche richting, laat de zaak zich geheel anders aanzien. Daar deze magazijnen niet mobiel zijn en de intendant, zelfs al zou hij er aan denken, ook niet over de middelen beschikt, om ze mobiel te maken, is hij dan wel genoodzaakt, ze in brand te steken, als hij niet wil, dat de Japanners mooi weër spelen van zijn, met zoo-veel moeite bijeengebrachte, voorraden. En zoo komt het, dat de terugtochtswegen alom schitterend verlicht worden door brandende magazijnen en dat groote, kostbare hoeveelheden reddeloos verloren gaan, die wij nog zoo goed hadden kunnen benutten, indien zij maar intijds waren weggevoerd.

Ook wordt iedere offensieve beweging door die ongelukkige magazijnen reeds in de geboorte gesmoord. Zien wij b.v. niet, dat, toen wij eindelijk weer eens vooruit zouden gaan (Januari 1905), Generaal GRIPPENBERG, Commandant van het II<sup>e</sup> leger, zijn troepen zoo gauw mogelijk in eene verdedigende stelling brengt, ter bescherming van de magazijnen te Suhudiapu en Dawanganpu, waarmede de geheele, pas begonnen offensieve beweging weer tot staan wordt gebracht? En met de hoofdvoorraden gaat het al niet veel beter; naarmate de stemming in het Algemeen Hoofdkwartier meer pessimistisch is, worden deze meer achterwaarts verplaatst, wat in de meeste gevallen hierop neerkomt, dat ze vernield en verbrand worden, terwijl de intendant op een veiliger plaats nieuwe voorraden moet verzamelen.

Liao-yang is aanvankelijk het centrum van het operatiegebied; hierheen dus worden in April en de eerste helft van Mei 1904 de voorraden, in Charbin aanwezig, overgebracht, terwijl de intendant in het Amoerdistrict de laatstgenoemde plaats, als etappe-eindstation, zal voorzien van de noodige reservevoorraden; over Inkou komt, zoolang de Japanners dit niet beletten, ook nog het een en ander binnen en de rest zal verkregen moeten worden door middel van aankoop, zoodat einde April een voorraad aanwezig is voor 2 maanden. Uitgave- en tusschenmagazijnen worden zoowel langs de wegen door het Fönschulin-gebergte naar de Yaloe-troepen, als langs de spoorbaan naar het Zuidwesten aangelegd; langs den spoorweg te Anschandschau, Kaitschou en Dachitschao en, als de operatie van STACKELBERG tegen OKU een gunstig



verloop mag hebben, willen wij ook nog te Wafangou een magazijn oprichten. IJdele hoop! Op 15 Juni wordt Generaal STACKELBERG verslagen en op Kaiping teruggeworpen.

In deze richting loopt in het algemeen de verpleging vrij goed van stapel, doordien de spoortreinen eene snelle verbinding vormen tusschen troepen en magazijnen. Moeilijker is het de oostelijke groep aan de Yaloe te verplegen, daar de wegen hier zoo slecht zijn en een voldoende aantal geschikte transportmiddelen ontbreken. Wel staat de II<sup>e</sup> divisie der Oost-Siberische troepen vrij dicht bij den Yaloemond en kunnen wellicht eenige verplegingsbehoeften over zee binnengesmokkeld worden; ook zal de landstreek hier wel iets meer opbrengen, dan elders en is Antung in de nabijheid, maar de III<sup>e</sup> divisie, die meer landinwaarts staat, moet al hare behoeften uit het magazijn te Fönhuantschön betrekken en dit magazijn moet van uit Liao-yang over eene reeks tusschenmagazijnen aangevuld worden. Het land levert hier toch zoo goed als niets op, hoogstens wat goaljan en vermoedelijk ook wat boonen, daar in Fönhuantschön eenige boonenmolens worden aangetroffen.

Al deze magazijnen, met zooveel kosten en moeite aangelegd, worden, naarmate het Oost-detachement verder terugtrekt, successievelijk verbrand. Alleen dat van Fönhuantschön schijnt niet te willen branden, mogelijk ook, dat de Russen er nog den juisten slag niet van hebben, althans de Japansche cavalerie, die hier 6 Mei aankomt, vindt er aanzienlijke voorraden achtergelaten munitie en levensmiddelen.

Intusschen zendt men van uit Charbin steeds ijverig door verplegingstreinen naar het hoofdmagazijn, tot niet geringe verbazing en ontstemming van KOEROPATKIN, die liever soldaten zou ontvangen en er nu juist sterk over denkt, het magazijn Liao-yang meer terug te brengen, hoewel de hoofdslag nog niet gevallen is en de nederlaag aan de Yaloe nog schitterend kan gewroken worden. Had men dan niet beter gedaan, met die voorraden van den beginne af aan wat meer achterwaarts te plaatsen, b.v. in Jentai; de verpleging zou evengoed van stapel zijn geloopt (want men heeft immers eenigen tijd na 31 Juli zonder bezwaar op deze wijze geleefd, toen de voorraden teruggezonden waren?) en aan de troepen zou dan het minder aangename gezicht gespaard zijn gebleven, dat de magazijnen leeggehaald en achteruitgebracht worden, vóór men met den vijand goed en wel in voeling is gekomen, eene handeling, die, hoe ook bezien, altijd een gevoel van minderwaardigheid in zich sluit.

Hoe dan ook, na den verloren slag bij Haitschön komt KOEROPATKIN's plan tot uitvoering en worden de magazijnen in en om Liao-yang ontruimd en overgebracht in 3 groote legermagazijnen, één aan het station Jentai, één bij de kolenmijnen Jentai en één aan het station Schahe, terwijl in Liao-yang zelf slechts voor 14 dagen achter blijft, om later voor het grootste deel bij den terugtocht verbrand te kunnen

worden. Doch ook deze regeling kan niet lang stand houden, want na den verloren slag van Liao-yang wordt, met het terugtrekken der troepen in smal front, het heele stelsel als een telescoop in elkaar geschoven, helaas, niet zonder beschadiging, en kan het magazijnswezen zich eerst weer ontpoppen gedurende eene langdurige periode van stilstand en eene opstelling in breed front. Maar dan is het ook hoog noodig, want onze voorraden bij den troep zijn totaal uitgeput. Vier weken van hard werken zijn noodig om het magazijnstelsel weder in vollen bloei te krijgen en het leger manoeuvreervardig te maken, ofschoon wij opmerken, dat die manoeuvreervardigheid, juist door dit magazijnstelsel weinig van onbeweeglijkheid verschilt.

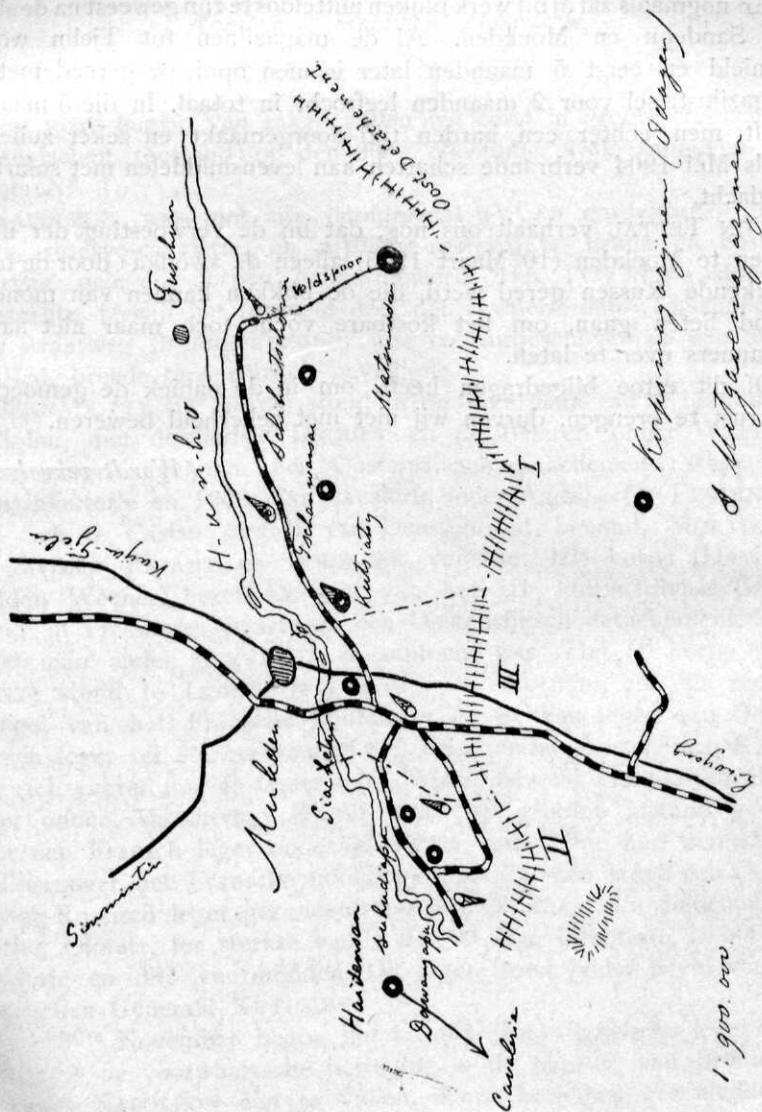
Moekden en Tuschun worden nu de standplaatsen voor onze hoofdmagazijnen met een tusschenmagazijn te Tschadiaputsa; Fuschun en Tschadiaputsa worden door Generaal ANDREAU DE BUI aangevuld uit de streek tot de Boven-Sungari; Moekden verkrijgt zijne voorraden uit Charbin.

Eene zwakke poging, om zich van die magazijnen los te werken, bemerken wij het eerst in het najaar, wanneer KOEROPATKIN besluit om 5 October het offensief te nemen en de Japanners te verrassen, met welk goed geheim te houden plan de intendanten — o. a. onze Kolonel ERDMANN — reeds 29 September volkomen op de hoogte blijken te zijn. De divisietreinen moeten versterkt worden, de intendanten moeten voor de aanvulling zorgen door aankoop ter plaatse tegen contante betaling, zonder op aanvoer uit hunne vaste magazijnen te kunnen rekenen, daar men geheel onafhankelijk van die magazijnen wil (of moet) werken. Maar wat zal dit alles thans baten. Het terrein, dat wij gaan betreden, is reeds eenmaal afgegraasd, er is nagenoeg niets meer te krijgen, zelfs niet met opoffering van de traditioneele 18 % winst, en men vergeet aan den intendant de beschikking te geven over de noodige voertuigen, om een hulpverplegingstrein te formeeren en daarop den inhoud voor zijn magazijn geheel of gedeeltelijk te laden. Misschien vergeet hijzelf het ook.

Maar over het »zich te ver van de magazijnen verwijderen« behoeven wij ons niet ongerust te maken, want wij zullen er spoedig genoeg weer bovenop zitten. Aan de Schiliho en de Schaho toch, wordt het lot wederom in ongunstigen zin beslist en de Russen moeten ditmaal tot bij Moekden aftrekken, zoodat onze magazijnen opnieuw verkeerd staan.

En nu begint de ellende eerst recht; veel, dat men eens bezeten heeft, is in rook en vlammen opgegaan, de winter nadert, de voorraden in Moekden en Tjelin reiken niet verder dan 2 à 3 weken en de landstreek is uitgeput, terwijl de te verplegen sterkte steeds toeneemt. Gelukkig kunnen de troepen, nu eene langdurige rustperiode intreedt, hunne requisitie-detachementen ver wegzenden, soms 14 dagen ver, naar streken, die nog niet geheel leeg geplunderd zijn, terwijl de intendanten hun toevlucht nemen tot de voorraden in Charbin en

Chita, om hunne magazijnen vol te krijgen. De hoofdmagazijnen met een 14-daagschen voorraad liggen te Tjelin voor het I<sup>ste</sup> leger, te Kayan voor het II<sup>e</sup> en te Moekden, nabij het station, voor het III<sup>e</sup> leger. Zoolang er nu niet gevochten wordt, kunnen wij de dagelijks verbruikte voorraden laten aanvullen uit uitgavemagazijnen, gelegen aan de spoorbaan en aan de zijtakken naar Fuschun en Dawangapu, al liggen deze soms wat ver af. Die voorraden worden dan van uit Tjelin, Kayan of Moekden per trein naar de uitgavemagazijnen vervoerd en kunnen van daar naar behoefte door eene transportcolonne, uit de regimentsvoertuigen geformeerd (die toch geen anderen dienst doen),





afgehaald en naar de troepen gebracht worden. Op die wijze blijven de korpsmagazijnen, met een 8-daagschen voorraad, zoolang mogelijk intact. (Zie schets.)

Wij gevoelen echter, dat dit stelsel (hoe mooi ook geregeld, als er niet gevochten wordt), in het geheel niet deugt voor een bewegingsoorlog, daar het leger dan slechts rekenen kan op een voorraad van 8 dagen, n.l. 4 bij den regimentstrein en bij den troep zelf en 4 bij den divisie-trein, de eenige voorraden, die mobiel zijn; het bewijs daarvan wordt ons geleverd door de handelwijze van den Generaal GRIPPENBERG in Januari 1905, waarvan wij hierboven spraken.

En nogmaals zal al dit werk blijken nutteloos te zijn geweest na de slagen bij Sandepu en Moekden. Al de magazijnen tot Tjelin worden vernield en eerst 5 maanden later is men opnieuw gereed met een magazijnstelsel voor 2 maanden leeftocht in totaal. In die 5 maanden heeft men echter een harden tijd doorgemaakt en zeker zullen de sinds Mei 1904 verbrande schatten aan levensmiddelen met smart zijn herdacht.

VON TETTAU verhaalt ons nog, dat bij de verwoesting der magazijnen te Moekden (10 Maart 1905) alleen de »wodka« door de terugtrekkende Russen gered werd, die de blikken kannen van mond tot mond lieten gaan, om het kostbare vocht toch maar niet aan de Japanners over te laten.

Of dit ertoe bijgedragen heeft, om in de paniek de gemoederen tot rust te brengen, durven wij niet met zekerheid beweren.

*(Wordt vervolgd.)*

## Tactische en psychologische beschouwingen betreffende den invloed der slagleiding op den loop van het gevecht,

DOOR

K. W. BOUWENSCH,

*Kapitein 5<sup>e</sup> Regiment Infanterie.*

(Vervolg van blz. 451.)

Tot goed begrip van zaken zullen wij eerst in groote trekken den strategischen toestand op den 25<sup>sten</sup> November 1805 aangeven. (Zie schets N<sup>o</sup>. 1.)

NAPOLEON was met zijn hoofdmacht (V<sup>e</sup> en gardekorps, grenadiers, reserve-cavalerie, en artillerie-reserve) te Brünn en oostelijk daarvan gelegen dorpen gekantonneerd. Het IV<sup>e</sup> korps stond te Austerlitz, terwijl het grootste deel der cavalerie aan weerszijden van den straatweg Brünn—Prossnitz was vooruitgeschoven en een 50 tot 56 KM. breede terreinstrook beveiligde.

BERNADOTTE (I<sup>ste</sup> korps) stond in de linkerflank van de hoofdmacht te Iglau, met de divisie DROUET en de Beieren onder WREDE te Deutschbrod tegenover een Oostenrijksch detachement, sterk 9000 man infanterie en 1300 man cavalerie onder Aartshertog FERDINAND, dat zich te Caslau (ten N. van Deutschbrod) bevond. MORTIER en de divisien FRIANT en BOURCIER van het III<sup>e</sup> korps (DAVOUST) hielden Weenen bezet. De rest van het III<sup>e</sup> korps (divisie GUDIN) stond in Pressburg, waartegen een Oostenrijksch detachement, sterk 5000 man onder MERVELDT, in aantocht was. Het II<sup>e</sup> korps (MARMONT) stond te Leoben (ten Z.W. van Weenen), om den rechtervleugel van het Fransche hoofdleger te dekken tegen een Oostenrijksch leger ter sterkte van 94.000 man, onder Aartshertog KAREL, dat zich echter nog te Gratz nabij de Drau bevond. Het Oostenrijksche leger onder Aartshertog KAREL werd op grooten afstand gevolgd door een Fransch leger onder MASSENA, dat Udine had bereikt.

Tegenover het Fransche hoofdleger nabij Brünn stond een Oostenrijksch-Russisch leger geconcentreerd bij Oltschan, ten zuiden van de vesting Olmütz, ter sterkte van  $\pm$  64.000 man infanterie, 16.500 man cavalerie en 304 vuurmonden. Dit leger stond onder bevel van den Russischen Generaal KUTUSOW.

De 28<sup>sten</sup> November begon het Oostenrijksch-Russische leger onder KUTUSOW de voorwaartsche beweging in de richting van Brünn met het doel NAPOLEON aan te vallen. Deze beweging geschiedde vrij

langzaam in vijf colonnes. Toen men den 29<sup>sten</sup> November aan Oostenrijksch-Russische zijde het inzicht kreeg, dat NAPOLEON de beslissing in den omtrek van Austerlitz zou aannemen, besloot men zijn rechtervleugel te omtrekken, ten einde hem van Weenen af te dringen en in het Boheemsche bergland te werpen.

Op de berichten ontvangen van zijne cavalerie begon NAPOLEON den 29<sup>sten</sup> zijn strijdkrachten te verzamelen. (Zie schets N<sup>o</sup>. 2.)

Garde, IV<sup>e</sup> en V<sup>e</sup> korps werden verzameld tusschen Brünn en Turas met voorposten in de lijn Angeszd, Prätze, Blazowitz, Kruh.

Het I<sup>ste</sup> Korps (BERNADOTTE) kreeg bevel naar de Goldbeek te marcheeren, terwijl de Beieren onder WREDE alleen tegenover Aarts-hertog FERDINAND te Iglau werden achtergelaten.

De divisien FRIANT en BOURCIER kregen bevel zich van Weenen in de richting van de Goldbeek in beweging te stellen.

NAPOLEON wachtte den vijand af in eene stelling, welke zich over eene uitgebreidheid van  $\pm 11$  KM. van af de Dwarosznahogte (ongeveer 600 M. ten N. van den kunstweg Brünn-Olmütz langs de hoogten ten W. van de Bzizkerbeek en Goldbeek uitstreckte en in het zuiden bij Tellnitz aangeleund was aan de vrij uitgestrekte meren van Satschan en Mönitz, welke slechts door eene 200 M. breede landtong, waarover één gebrekkige landweg voerde, van elkander gescheiden waren. Genoemde meren waren op den 2<sup>en</sup> December 1805 nog met eene vrij dikke ijskorst bedekt; de dooi was echter reeds ingevallen, waardoor de draagkracht van het ijs in den loop van den dag belangrijk verminderde, terwijl de kleiachtige bodem in een week, glibberig oppervlak veranderde, waardoor de beweging der verschillende Wapens min of meer werd bemoeijlikt.

In front was het zuidelijk deel der stelling gedekt door de Goldbeek. Deze beek stroomt door een vrij smal dal, aan weerszijden, vooral aan den westelijken kant, door vrij steile hellingen ingesloten. Bij Kobelnitz bevindt zich een uitgestrekt meer, dat alleen door een smallen dam van de beek gescheiden is. De grootste breedte van het dal bedraagt hier 400 M. Het dichte onderhout, waarmede de oevers van de Goldbeek bedekt zijn, de talrijke moerassige gedeelten en het meer van Kobelnitz maken dit dal tot eene geduchte bewegingshindernis. Met de toenmalige technische hulpmiddelen kon men het slechts op enkele plaatsen nabij de zich in de nabijheid bevindende dorpen langs smalle dammen overschrijden. De Bzizkerbeek, welke het noordelijk front der stelling dekte, had als natuurlijke hindernis veel minder waarde.

Eene omtrekking van den noordelijken vleugel der stelling leverde groote moeijelikheden op, daar dit terrein bezet is met hoogterijen, allen van noord naar zuid loopende. Tusschen deze hoogten stroomen beken door vrij diepe ravijnen, terwijl de hellingen met dicht naaldhout bezet waren, zoodat de beweging van groote troepenafdeelingen



ernstig zou worden bemoeijkt. Voor het midden der stelling strekken zich, ten W. begrensd door de Goldbeek, ten Z.O. en ten O. door de Littawa en de Raussnitzerbeek, de zoo beroemd geworden Pratzerhoogten uit. De hellingen dezer hoogten zijn uit de dalen van de Gold- en Bizikerbeek gemakkelijk te beklimmen, terwijl zij in de richting van de Littawa en de Raussnitzerbeek over het algemeen steil afvallen.

De Praterhoogten beheerschen de geheele omgeving en zijn dus hooger dan de westelijk van de Goldbeek en Bizikerbeek gelegen hoogten, waarachter NAPOLEON zijn strijdkrachten had opgesteld. Waren de bondgenooten oordeelkundig opgetreden, dan hadden zij zeker de belangrijkheid van dit punt ingezien en het tot een krachtig steunpunt gemaakt voor den rechtervleugel hunner slaglinie.

Het was te voorzien, dat de strijd ten voordeele van die partij beslist zou worden, welke dit punt wist te vermeesteren en te behouden.

NAPOLEON was hiervan dan ook volkomen overtuigd, hetgeen o. a. blijkt uit de woorden, welke hij reeds den 30<sup>sten</sup> November tijdens de verkenning van die hoogvlakte, tot de hem omringende officieren richtte :

»Si je voulais empêcher l'ennemi de tourner ma droite, je me placerais sur ces belles hauteurs, où je n'aurais qu'une bataille ordinaire. J'aurais, il est vrai, l'avantage du poste, mais outre que je pourrais courir les risques d'avoir un engagement sérieux le 1er, <sup>1)</sup> l'ennemi nous voyant ainsi à découvert, ne pourrait guère commettre que des fautes de détail. Avec des généraux peu experts dans la grande guerre, nous devons chercher à profiter des fautes capitales.«

De opstelling der Fransche strijdkrachten in den nacht van 1 op 2 December 1805 is aangegeven op schets N<sup>o</sup>. 2. De infanteriedivisie FRIANT bracht den nacht door nabij de abdij van Raigern, op  $\pm$  10 KM. westelijk van den rechtervleugel van NAPOLEON's hoofdmacht verwijderd. Zij had den afstand van Weenen ( $\pm$  100 KM.) in 2 etmalen afgelegd en kon niettegenstaande den geforceerden marsch nog den volgende morgen in het gevecht gebracht worden. Bij de afdeeling van FRIANT bevond zich de cavaleriedivisie BOURCIER.

De opstelling der Oostenrijksch-Russische strijdkrachten blijkt eveneens uit schets N<sup>o</sup>. 2. Men was in het hoofdkwartier der bondgenooten van meening, dat de linkervleugel der Franschen in het sterk begroeide bergachtige terrein ten N. van den straatweg Brünn—Olmütz stond en de rechtervleugel aangeleund was aan de in het dal van de Goldbeek liggende meren van Kobelnitz en Sokolnitz. Van de onderstelling uitgaande, dat NAPOLEON achter de Goldbeek eene passieve verdediging dacht te voeren, besloot men den volgende morgen met twee derde der beschikbare macht den linkervleugel der Franschen te omvatten,

<sup>1)</sup> Den 2<sup>en</sup> December zouden NAPOLEON's strijdkrachten pas verzameld kunnen zijn.

terwijl het overige deel der troepen achter den kunstweg Olmütz-Brünn opgesteld, voorloopig eene defensieve houding moest aannemen. Tot het onderhouden van het verband tusschen deze beide gevechtsgroepen en tot dekking van het open terrein tusschen Kruh, Blazowitz en Jirzikowitz, beschikte men slechts over de cavalerie van Lichtenstein.

De sterkte der wederzijdsche strijdkrachten bedroeg:

Franschen: 94 bataljons, 123 eskadrons, 198 vuurmonden, totaal 60.000 man infanterie en 14.000 ruiters.

Russen en Oostenrijkers,  $114\frac{1}{2}$  bataljons, 180 eskadrons, 304 vuurmonden of  $\pm$  64.000 man infanterie en 16.500 ruiters.

Uit de uitstekend geleide verkenningen van MURAT was NAPOLEON gebleken, dat de Verbondenen voornemens waren zijn rechtervleugel te omvatten. De verplaatsing van sterke vijandelijke strijdkrachten van noord naar zuid was zelfs in den loop van den 1<sup>sten</sup> December uit de Fransche stellingen duidelijk waar te nemen.

NAPOLEON had in verband hiermede de volgende maatregelen genomen:

1°. De Dwarosznahogte, het steunpunt op den uitersten linkervleugel moest tot het uiterste verdedigd worden en werd daartoe bezet door 18 stukken geschut, gedekt door 1 regiment infanterie.

2°. De rechtervleugel der slaglinie van Kobelnitz tot Telnitz zou den vijand moeten vasthouden en, binden en, eerst na hardnekkigen weerstand, langzamerhand in de richting van de Zezawa (westelijk van de Goldbeek) mogen terugtrekken. Hierdoor zou echter de afstand tusschen het gros der Oostenrijksch-Russische strijdkrachten en Bragation nog grooter worden. De sterkte van deze vasthoudende groep bestond voorloopig slechts uit 7 bataljons, 18 eskadrons en 12 vuurmonden, welke eene ruimte van meer dan 5 KM. moesten verdedigen. De divisien FRIANT en BOURCIER, welke dien morgen van de abdij van Raigern zouden afmarcheeren, konden pas tegen 9 uur nabij Telnitz worden verwacht. Het totaal der strijdkrachten op den rechtervleugel zou daardoor klimmen tot 15 bataljons, 24 eskadrons en 36 stukken geschut.

3°. Wanneer het oogenblik daarvoor aangebroken was, zou NAPOLEON met het gros zijner strijdkrachten tot het offensief overgaan, zich meester maken van de Pratzerhoogten en tegen 's vijands linkervleugel inzwelen. Daartoe zou het IV<sup>e</sup> korps ten 4 uur n.m. in de grootste stilte onder de wapenen komen, de Bizkerbeek overschrijden en tusschen Jirzikowitz en het ravijn van Pratze eene afwachtingsstelling innemen. Om deze beweging te maskeeren moest een voldoende aantal manschappen tot het onderhouden der bivakvuren worden achtergelaten.

Het V<sup>e</sup> korps zou links van het IV<sup>e</sup>, tusschen Jirzikowitz en de Dwarosznahogte, eene verdedigende stelling innemen.

Het I<sup>ste</sup> korps werd voorwaarts verplaatst en moest in 2<sup>e</sup> linie komen

achter het IV<sup>e</sup> korps. Het mocht de Bzizkerbeek pas overschrijden, als de aanval begonnen was en het IV<sup>e</sup> korps zich voorwaarts in beweging had gesteld.

De keizerlijke garde, grenadiers, reserve-cavalerie en artillerie zouden eveneens voorwaarts worden verplaatst en als algemeene reserve in derde linie komen.

De brigade LEVASSEUR zou de verbinding vormen tusschen het centrum en den rechtervleugel.

NAPOLEON ondernam dus eene tactische doorbreking, tot welke handeling de ondoelmatige maatregelen der Bondgenooten vanzelf aanleiding gaven. Maakte hij zich van de beheerschende Pratzerhoogten meester, dan zou de vijand, die in front ernstig werd bezig gehouden en zuidwaarts door het sterk doorsneden terrein in zijn vrijheid van beweging werd belemmerd, in flank en rug worden aangevallen, waarbij hij wellicht geheel zou kunnen worden vernietigd.

Van NAPOLEON's strijdkrachten kunnen het III<sup>e</sup> korps (de troepen staande tusschen Sokolnitz en Telnitz benevens de divisien FRIANT en BOURCIER) de bezetting van de Dwarosznahoogte en het V<sup>e</sup> korps beschouwd worden als de *vasthoudende groep*.

Het IV<sup>e</sup> en I<sup>ste</sup> korps vormden de *beslissenaë groep*; de garde, grenadiers, cavalerie- en artillerie-reserve de *algemeene reserve*.

Over eene ruimte, gelijk aan de helft van de geheele slaglinie (Sokolnitz tot Telnitz), stond nog niet een vijfde van de geheele troepenmacht, waarvan een gedeelte een marsch van 100 KM. achter den rug had. Toch wist deze troepenmacht, onder bevel van Maarschalk DAVOUST, na aankomst van de divisie FRIANT ten 9 uur v.m. eene sterkte bezittende van 15 bataljons, 24 eskadrons en 36 vuurmonden, met goed gevolg het hoofd te bieden aan eene overmacht van 62 bataljons, 38 eskadrons en 146 vuurmonden. Zelfs wist deze troep op verschillende punten meermalen tot het offensief over te gaan.

Toen het oogenblik daarvoor aangebroken was, gaf NAPOLEON tegen 9 uur v.m. het bevel tot den aanval van het gros zijner strijdkrachten, ten einde zich in het bezit te stellen van de Pratzerhoogten, welke aanval schitterend gelukte (zie schets N<sup>o</sup>. 3) en de Verbondenen noodzaakte het gevechtveld met groote verliezen te ontruimen. De natuur kwam NAPOLEON hierbij te hulp, aangezien de dooi dien morgen was ingevallen en het draagvermogen van het ijs van de meren van Schatschan en Mönitz, waarover een deel der terugtrekkende troepen trachtte te vluchten, belangrijk was verminderd. Alleen de aankomst van eene afdeeling van 12 zware vuurmonden, onder bevel van den Oostenrijkschen Majoor der artillerie FIRENBERGER, welke uit de vesting Olmütz ter ondersteuning was opgerukt, en de spoedig invallende duisternis, redden de Verbondenen van een volledigen ondergang.

Wij zien dus uit dezen slag, dat eene troepenmacht in eene verdedigende stelling gedurende geruimen tijd met goed gevolg wist stand



te houden tegen eene meer dan viervoudige overmacht. Dit gebeurde in den tijd der voorlaadwapenen. In den tegenwoordigen tijd kan dus vrij zeker een troep in eene zeer goede stelling gedurende één dag een frontaanval van eene tienvoudige overmacht weerstaan, wanneer de genomen maatregelen, de geoefendheid en het moreel weinig te wenschen overlaten.

Verder zien wij, dat de Bondgenooten, met het grootste deel hunner troepen eene omvatting trachtten uit te voeren, *zonder het centrum en den linkervleugel der Franschen eigenlijk aan te tasten en te binden*. Daardoor vooral kon NAPOLEON op het juiste oogenblik in zoo korten tijd en met betrekkelijk zwakke verliezen, het vijandelijk front doorbreken. Voor dezen aanval gebruikte hij het grootste gedeelte zijner troepen, om den vijand op het tactisch meest gewichtige punt te verslaan en daardoor eene beslissende overwinning te behalen.

De volgende grondstellingen, betreffende de gevechtsleer, kunnen uit dezen veldslag afgeleid worden <sup>1)</sup>:

1°. De overwinning zal door die partij behaald worden, welke op een bepaald punt van het slagveld met groote overmacht weet op te treden, dáár het vuuroverwicht verkrijgt en den vijand teruggedrijft, zonder dat deze in staat is, hem dit punt weer te ontnemen. Om eene beslissende overwinning te behalen, moet dit punt echter het tactisch meest gewichtige zijn.

2°. De vasthoudende groep moet onder het bevel staan van een onderbevelhebber. Deze onderbevelhebber, welke zich dikwijls persoonlijk onder den onmiddellijken indruk van het gevecht zal bevinden, mag niet in staat zijn over eventueel achter deze groep zich bevindende afdeelingen der algemeene reserve te beschikken.

3°. De opperbevelhebber, die de juiste verhouding tusschen vasthoudende groep, beslissende groep en reserve heeft vastgesteld, kan en moet doof zijn voor elk verzoek om versterking, dat hem uit het front der vasthoudende groep bereikt. Ten einde steeds voor zichzelf verantwoord te zijn, moet hij echter altijd op de hoogte zijn van den algemeenen toestand.

4°. De aanvaller moet den verdediger met een gedeelte van zijne troepen (als regel de ontwikkelde voorhoede, c.q. versterkt door afdeelingen der hoofdmacht) over zijn geheele front vast houden. Deze vasthoudende groep zal, als regel, tegenover eene voorbereide verdedigingsstelling, den vijand voorloopig slechts tot op afstanden van 600—1200 M. naderen. Onder dekking van de vasthoudende groep zal het grootste deel der strijdkrachten bij voorkeur tegenover 's vijands flank gevoerd worden, om hier, na *geheel voleindigden opmarsch*, in het gevecht gebracht te worden (beslissende groep). Eerst wanneer deze laatste groep in het gevecht komt, zal de vasthoudende groep haar voorwaartsche beweging kunnen en moeten hervatten. Bij eene

<sup>1)</sup> Zie ook Mil. Wochenblatt, No. 1, 1907.

Schets N<sup>o</sup> 1

• Deutschbrod  
Divisie Drouet  
in Beieren

• Tglau  
I Korps

les artilleries  
V Korps  
Garde  
Grenadiers  
les cav

Brinn

Bromitz •

Platzau van  
Pratze  
IV Korps  
Austerlitz

Littava

Thaya

Morawa

Wenen  
Cav Divisie  
Bourcier

Divisie  
Friant

Don  
Pressburg

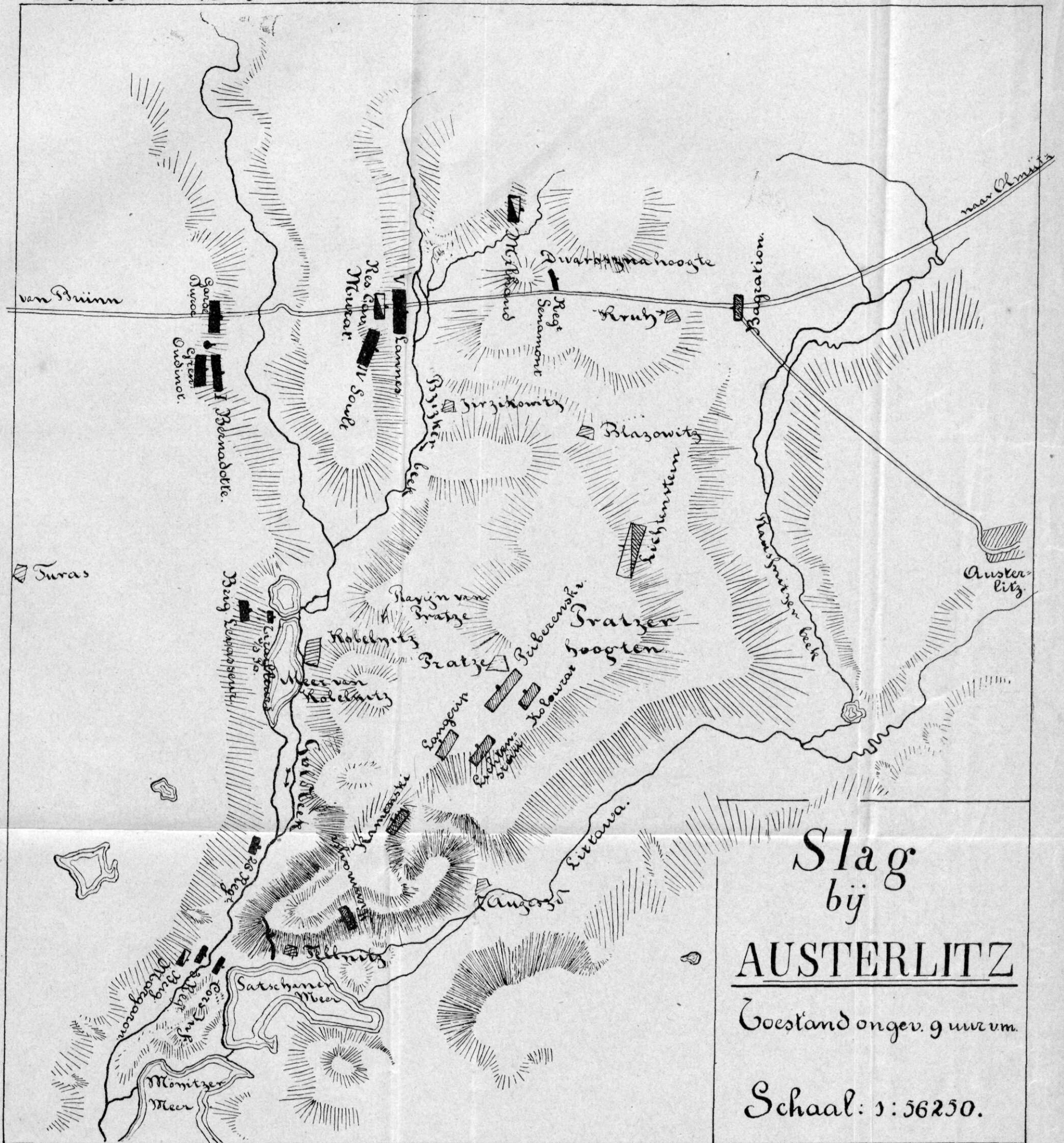
Divisie  
Gutin

Schaal van 1 : 750000.

Olmitz



Schets n° 2.



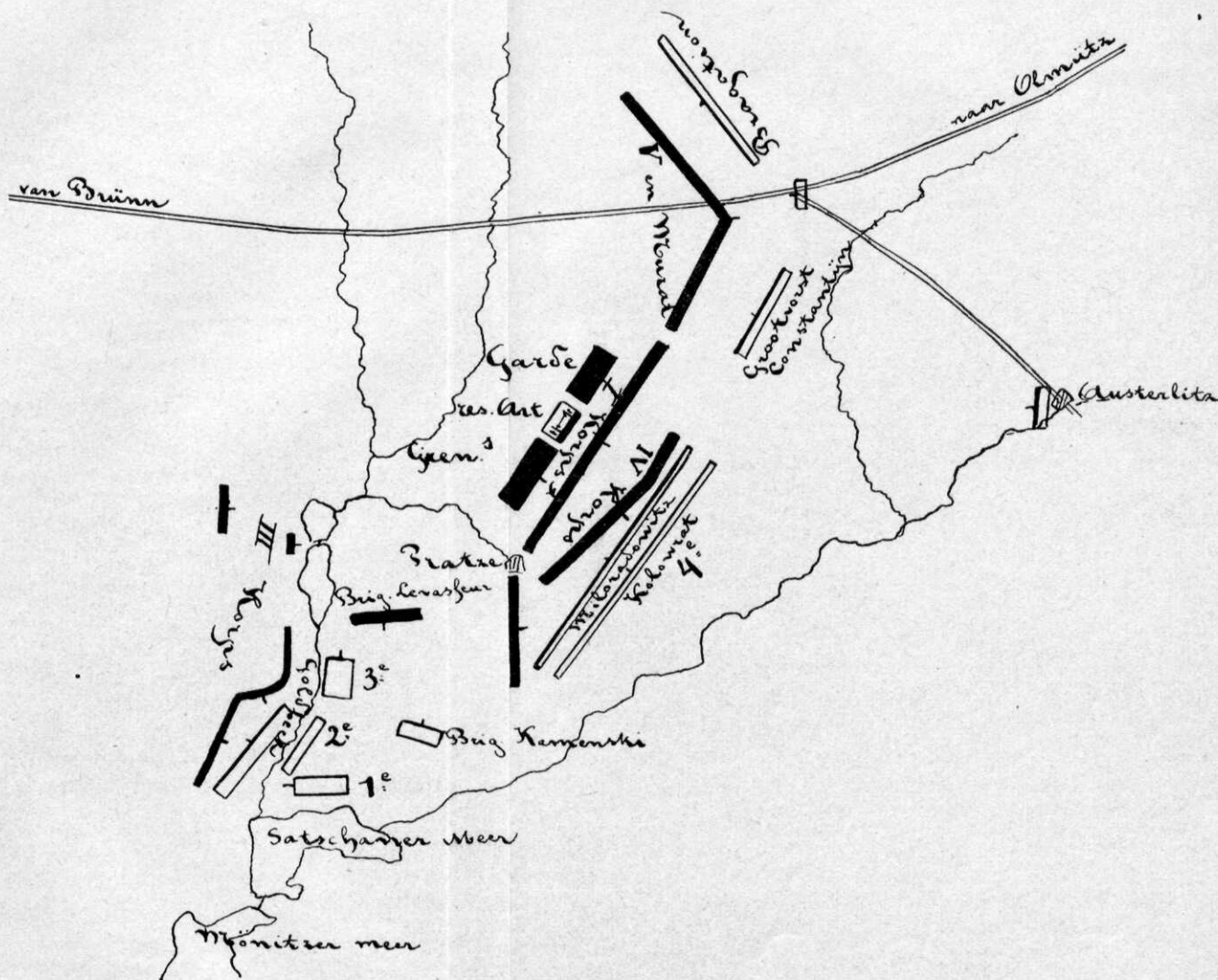


Schets n<sup>o</sup> 3.

Slag bij Austerlitz (Toestand te ongeveer 12 o middags)

Schaal van 1 : 100000.

■ Franschen.  
□ Verbondenen.



goed geregelde slagleiding is het dus de algemeene bevelhebber, welke den commandant der vasthoudende groep het bevel doet geven, om den aanval door te zetten.

5°. De sterkte van deze vasthoudende groep moet zoodanig zijn, dat de verdediger niet onmiddellijk in de waan wordt gebracht, dat hij met slechts zeer zwakke krachten te doen heeft. Zij moet in staat zijn aan een eventueelen tegenaanval uit het front zoolang weerstand te bieden, tot de hoofdaanval van de eigen partij zich op den vijand doet gevoelen.

In verband met de groote afstootende werking der tegenwoordige snelvuur- en machine-wapenen en de omstandigheid, dat de verdediger zijn juiste sterkte beter kan maskeeren, is het voor hem mogelijk de vasthoudende groep bij doelmatige keuze der stelling betrekkelijk *zeer zwak* te doen zijn. De sterkte moet dus verband houden met de natuurlijke sterkte der stelling, de bewapening, de geoefendheid en het moreel der verdedigers. Zij mag dus, zoowel bij aanval als bij actieve verdediging, *niet sterker* gemaakt worden, dan voor het doel beslist noodzakelijk is (zie o.a. sterkte van de vasthoudende groep der Franschen bij Austerlitz), ten einde zooveel mogelijk troepen beschikbaar te hebben voor de beslissende groep en de reserve. Naarmate de bewapening in de toekomst krachtiger wordt, moet dus de vasthoudende groep zwakker, de beslissende groep sterker zijn.

Wanneer men bedenkt, dat b.v. bij Colenso in den oorlog tusschen Engeland en de Boerenrepublieken 2500 man, verdeeld over een front van 12 KM., voldoende waren om eene Engelsche troepenmacht, sterk  $\pm$  17000 man, zoo te demoraliseeren, dat van een verderen aanval werd afgezien, dan begrijpt men licht, welk eene nederlaag eene operatieve, bereden reserve van  $\pm$  8000 man, welke door haar groote snelheid eene omtrekking gemakkelijk had kunnen verrichten, zou kunnen te weeg gebracht hebben.

(Wordt vervolgd.)

## De verpleging van het Nederlandsche Leger in oorlogstijd,

DOOR

E. G. WINCKEL,

*Gep. Generaal-Majoor der Intendance.*

In de vergadering van 29 October 1909 van de Vereeniging tot beoefening van de Krijgswetenschap werd door den Heer J. L. TEN BOSCH, Kapitein van den Generalen Staf, eene hoogst belangrijke voordracht gehouden over »de verpleging van het Nederlandsche Leger in oorlogstijd«.

Ofschoon nu het Bestuur van de genoemde vereeniging, in verband met het grootte gewicht van het behandelde onderwerp, een afzonderlijken avond, en wel dien van 28 Januari 1910, voor de gedachtenwisseling over het door den spreker behandelde heeft beschikbaar gesteld, en van de voor die discussie aangeboden gelegenheid door verschillende leden gebruik is gemaakt, heeft de staat van mijne gezondheid mij, tot mijn leedwezen, belet, zoowel de vergadering, waarin de voordracht werd gehouden, als die, waarin daarover van gedachten werd gewisseld, bij te wonen.

Om deze reden meen ik mij te mogen veroorloven, enkele opmerkingen, waartoe de voordracht mij aanleiding heeft gegeven, voor zooverre deze niet op den discussieavond gemaakt zijn geworden, in dit Tijdschrift ter sprake te brengen.

Na er op gewezen te hebben, dat de troepencommandanten voor de uitvoering van den verplegingsdienst over verplegings-officieren en intendanten beschikken, vestigde de spreker o. a. de aandacht er op, dat de intendanten in oorlogstijd feitelijk geen *rechtstreeksche* bemoeienis hebben met de eigenlijke voeding van den soldaat en de verplegings-officieren de organen zijn, welke met de verzorging van de troepen in engeren zin belast zijn.

Met die zienswijze ben ik het geheel eens, mits men daarin alleen eene algemeene aanwijzing ziet, waarop in den oorlog meermalen uitzonderingen noodzakelijk kunnen zijn. Door mede te deelen, dat *in den regel* de intendanten geen rechtstreeksche bemoeienis hebben met de eigenlijke voeding van den soldaat en de verplegings-officieren belast zijn met de verzorging van de troepen in engeren zin, zou de spreker, naar mijn inzien, de verhouding tusschen de beide categorieën van officieren meer overeenkomstig de werkelijkheid hebben aangegeven. Zooals hij die verhouding heeft aangegeven, zijn de intendanten en de verplegings-officieren min of meer scherp van elkaar gescheiden, wat in de practijk wel nooit het geval zal kunnen zijn.



Mijn indruk, dat, volgens den heer TEN BOSCH, eene scherpe afscheiding moet bestaan tusschen de intendanten en de verplegings-officieren, wordt nog versterkt door zijne hieronder volgende mededeeling, vermeld op bladz. 289 van het verslag:

»Zou wellicht het optreden in vreedstijd, inzonderheid bij manoeuvres, den indruk geven, dat de verplegingsofficieren rechtstreeks gesteld zijn onder de intendance-officieren, in oorlogstijd is dit geenszins het geval; zij zijn als verplegingsorganen in geen enkel opzicht ondergeschikt aan de intendanten, zij hebben alleen de bevelen uit te voeren, welke hun ten opzichte van de voeding en de verzorging van den troep, door de troepencommandanten, onder wie zij gesteld zijn, worden gegeven«.

Noch bij manoeuvres, noch in oorlogstijd is deze voorstelling van zaken intusschen de juiste. Ongetwijfeld hebben de verplegingsofficieren, met opzicht tot de verpleging van den troep, de bevelen op te volgen van de commandeerende officieren, onder wie zij gesteld zijn, doch de uitvoering van die bevelen moet in zeer vele gevallen geschieden onder de leiding en naar de aanwijzingen van de intendance. Geschiedt dat niet, dan wordt aanleiding gegeven tot groote verwarring, welke hoogst nadeelige gevolgen kan hebben.

Stelt men zich voor, om een enkel voorbeeld te noemen, dat, hetzij bij manoeuvres, hetzij in oorlogstijd, door den commandant eener divisie vrij plotseling bevelen worden gegeven, om in den kortst mogelijken tijd een bivak in te richten, waarin alle troepen der divisie, of althans een groot gedeelte ervan, zullen worden gelegerd, dan spreekt het toch vanzelf, dat de verplegingsofficieren, bij het treffen van de voorbereidende maatregelen voor de verzorging van hunne troepen, niet op eigen gezag zullen kunnen handelen en veelal evenmin bevelen van hun commandant kunnen verkrijgen, maar zich naar de aanwijzingen van de intendance behooren te gedragen. Zijn zij in een zoodanig geval in geen enkel opzicht ondergeschikt aan de intendanten, dan kan het wel niet anders, dan dat van de verpleging van de troepen in het bivak weinig of niets te recht komt. Om dat goed in te zien, behoeft men zich slechts rekenschap te geven van al de maatregelen, welke getroffen moeten worden, om de verpleging van de troepen in het bivak naar behooren te regelen, en vooral dient men daaraan te denken, dat die maatregelen in geregelde volgorde en met inachtneming van de grootst mogelijke orde zullen moeten geschieden.

Indien in den oorlog alle te nemen maatregelen te voren voorzien zouden kunnen worden, dan zou het misschien mogelijk zijn, de verplegingsofficieren hunne diensten geheel onafhankelijk van de intendance te doen verrichten, maar nu daarvan nimmer sprake kan zijn, zelfs niet bij vredesmanoeuvres, kan het wel niet anders of de verplegingsofficieren zullen zich, bij het uitoefenen van hunne dienstverrichtingen, in vele gevallen moeten gedragen naar de aanwijzingen

van de intendance en aan deze alsdan in zeker opzicht ondergeschikt zijn.

Ook omtrent de vraag, aan welke officieren in ons leger de functiën van verplegingsofficier bij de troepen behooren te worden opgedragen, verschil ik van gevoelen met den Heer TEN BOSCH.

Volgens ons verplegingsvoorschrift worden die functiën in den regel opgedragen aan de luitenants-kwartiermeesters, maar kunnen, zoo dit niet mogelijk is, andere officieren of zeer geschikte onderofficieren met de waarneming van dezen dienst worden belast.

Uit deze bepaling leidt de Heer TEN BOSCH af, dat het genoemde voorschrift omtrent de aanwijzing van den verplegingsofficier eene zekere vrijheid laat, en de troepencommandanten dus een onder-officier met den verplegingsdienst kunnen belasten.

Naar mijn inzien heeft men hier echter met een formeel voorschrift te doen, dat alleen toelaat aan troepenofficieren of onderofficieren den genoemden dienst op te dragen, wanneer geen luitenant-kwartiermeester aanwezig of beschikbaar is. Wilde men hierin verandering brengen, dan zou het verplegingsvoorschrift gewijzigd moeten worden; hetgeen echter, naar het mij voorkomt, bepaaldelijk geen aanbeveling verdient.

De Heer TEN BOSCH is hoofdzakelijk tot zijne gevolgtrekking gekomen, omdat de taak van de verplegingsofficieren eene zeer gewichtige en omvangrijke is, welke geheele toewijding vordert, en het feitelijk onmogelijk maakt, dat die officieren te gelijker tijd eene andere functie waarnemen. Naar zijne meening zal ook in oorlogstijd de administratie van het bataljon zooveel tijd van de kwartiermeesters in beslag nemen, dat zij onmogelijk tevens voor de voeding van den troep kunnen zorg dragen.

Nu is het verre van mij, om de diensten, welke door de verplegings-officieren worden verricht, gering te schatten. Integendeel, de vele manoeuvres, welke door mij onder verschillende omstandigheden in onderscheidene betrekkingen zijn medegemaakt, hebben bij mij de overtuiging gevestigd, dat een goed verplegingsofficier voor een troep van bijzonder groote waarde is. Maar wel zie ik niet in, waarom de verplegingsofficier niet tevens belast kan worden met het voeren van de administratie van het onderdeel, waarbij hij is ingedeeld.

De administratieve werkzaamheden toch, welke in oorlogstijd ten behoeve van een troepenonderdeel moeten worden verricht, zijn zoo gering, dat het werkelijk geen zin zou hebben, alleen daarmede den kwartiermeester te belasten.

In hoofdzaak bestaan die werkzaamheden in het doen van betalingen voor tractementen en soldijen, alsmede voor geleverde levensmiddelen en ander verpleegbehoefden, in het aanvragen van de benodigde gelden en in het verantwoorden van de gedane uitgaven.

Van deze werkzaamheden is wel de belangrijkste het doen van de betalingen voor, uit de hand aangekochte, of door aannemers geleverde benodigdheden, welke betalingen zonder eenig bezwaar kunnen geschieden te gelijk met de in ontvangstname van het geleverde,

derhalve, bijaldien de verplegingsofficier tevens administrateur is, zonder eenig, of althans met een zeer gering tijdverlies.

Zijn de functiën van administrateur en van verplegingsofficier aan twee verschillende officieren opgedragen, dan zou òf de verplegingsofficier, voor de betalingen van de door hem aangekochte of aan hem door aannemers geleverde verpleegbehoefte, de noodige voorschotten van den administrateur moeten ontvangen en die voorschotten aan dezen moeten verantwoorden, òf wel de administrateur zelf voor de bedoelde betalingen moeten zorg dragen; in beide gevallen eene meer omslachtige wijze van handelen, dan wanneer de twee functiën in één persoon vereenigd zijn.

Alleen bij de staven van den commandant van het veldleger en van de divisiën, komt het mij wenschelijk voor, den verplegings- en den administratieven dienst te scheiden.

Na medegedeeld te hebben, dat de kwartiermeesters naar zijn oordeel niet de aangewezen personen zijn voor verplegingsofficier, wordt door den Heer TEN BOSCH, om uit te maken, welke officieren daarvoor dan wel als aangewezen moeten worden beschouwd, eerst nagegaan, welke eischen aan een verplegingsofficier gesteld moeten worden. Aan de hand van het bekende werk van VON FRANÇOIS »Der Verpflegungs-offizier« geeft hij dan als eischen op, dat de verplegingsofficier lust in zijne taak moet hebben, tegen vermoeyenissen niet moet opzien (eischen, welke uit den aard der zaak aan elk officier in elke betrekking zonder onderscheid gesteld moeten worden) en behoorlijk moet kunnen rijden; voorts moet hij goed op de kaart kunnen lezen, tactisch onderlegd en op de hoogte van de organisatie zijn. Eindelijk dient hij een niet te jong officier te zijn, met voldoende autoriteit.

Met deze eischen voor oogen, en na opgemerkt te hebben, dat het, gelet op het geringe aantal beroepsofficieren, dat in oorlogstijd tot de onderdeelen van het leger behooren, niet gewenscht voorkomt, de verplegingsofficieren uit de troepenofficieren te nemen, komt hij nu tot het resultaat, dat eene keuze te doen blijft uit de militie- en reserve-officieren, welke, ter aanvulling van het incompleet in oorlogstijd, in de gelederen zullen plaats nemen, en wel in het bijzonder uit de reserve-officieren, die vroeger gediend hebben.

Deze zouden dus in de plaats moeten komen van de kwartiermeesters, dat wil zeggen van de officieren, die eene opleiding genoten hebben voor verplegingsofficier, welke zeer waarschijnlijk bij geen enkel leger overtroffen wordt.

In zijne voordracht heeft de Heer TEN BOSCH niet nagegaan, in hoeverre de door hem bedoelde reserve-officieren aan de hierboven door hem gestelde eischen beantwoorden. Een onderzoek daarnaar zou hem zeer zeker in hooge mate teleurstellen, nog gezwegen van het feit, dat zijne eischen in velerlei opzicht geringer zijn dan aan den verplegingsofficier inderdaad gesteld moeten worden.



Om zijne verplichtingen naar behooren te kunnen volbrengen moet de verplegingsofficier toch niet alleen behoorlijk kunnen rijden, goed op de kaart kunnen lezen, tactisch onderlegd en op de hoogte van de organisatie zijn, doch ook dient hij warenkennis te bezitten, voor zooveel althans betreft die van de voornaamste voedingsmiddelen voor mensch en dier, moet hij handels-usantiën kennen, op de hoogte zijn van de grondbeginselen van de voedingsleer, van den verplegingsdienst in tijd van vrede en in tijd van oorlog, zoowel te velde als in versterkte plaatsen, van tal van reglementen, betrekking hebbende op de voeding, de nachtligging, enz. van den soldaat, alsmede op de stalling, voeding en verzorging van paarden, moet hij in hoofdzaak bekend zijn met de bereiding van voedingsmiddelen, niet zoo zeer met die, welke in de keukens moet geschieden, als wel met het slachten en met het broodbakken, enz., enz.

Al deze vakken, met inbegrip van het paardrijden en het kaart-lezen, worden aan de aanstaande kwartiermeesters op den hoofdcursus te Kampen met zorg onderwezen, terwijl bovendien ervoor gezorgd wordt, dat de adspiranten ook, zooveel eenigszins mogelijk, practisch voor de hun wachtende taak als verplegingsofficier onderlegd worden, hetgeen geschiedt door hen, tijdens hunne detacheringen, bij manoeuvres aan de verplegingsofficieren van de troepen toe te voegen.

Stelt men daartegenover de kennis op het gebied der verpleging, welke in ons leger van den reserveofficier verwacht kan worden, dan behoeft men waarlijk niet van overdrijving beschuldigd te worden, wanneer men aanneemt, dat deze officieren, in het algemeen gesproken, verre bij de kwartiermeesters ten achter zullen staan, en dat er geen enkele grond bestaat voor het vermoeden, dat zij in staat zijn om, voor de uitoefening van den verplegingsdienst, de kwartiermeesters te vervangen.

Om mij tot een enkel punt te bepalen, zou ik wel willen vragen, welke reserveofficieren van het wapen der infanterie geacht kunnen worden in het paardrijden geoefend te zijn.

Tot het doen van het voorstel, om reserveofficieren, in het bijzonder die welke vroeger gediend hebben, in ons leger voor den dienst van verplegingsofficier te bestemmen, is de Heer TEN BOSCH hoogst waarschijnlijk geleid door de te dien aanzien in Duitschland getroffen regeling. Daar waren indertijd de »Zahlmeister« met den verplegingsdienst bij de troepenonderdeelen belast, doch, als een gevolg van de o. a. in den oorlog van 1870/71 opgedane ondervinding, is men er toe overgegaan de verplegingsofficieren liefst niet te nemen uit de »Zahlmeister«, doch uit troepenofficieren en officieren van den »Beurlaubtenstand«, meer in het bijzonder die, welke door hunne rijkunst, hun burgerberoep en hunne antecedenten daarvoor in de termen vallen.

Nu behoeft men zich waarlijk niet te verwonderen, dat in het Deutsche leger de »Zahlmeister« bij voorkeur niet meer voor den genoemden dienst worden bestemd. Niet alleen toch, dat de »Zahlmeister« in het geheel niet voor den verplegingsdienst worden opgeleid,

doch ook zijn de eischen, welke aan hen bij hunne benoeming worden gesteld, van dien aard, dat aan hen de graad van ontwikkeling van den gewonen troepenofficier niet kan worden toegeschreven. In elk geval staan zij, in het algemeen genomen, bij onze luitenants-kwartiermeesters zeer ten achter.

Ik meen hier nog te moeten bijvoegen, dat men in Duitschland, meer dan bij ons te lande, rekenen mag onder de reserveofficieren eenigermate geschikte verplegingsofficieren te vinden, niet alleen, omdat de instelling van den »Beurlaubtenstand« aldaar reeds een groot aantal jaren bestaat en er als het ware burgerrecht verkregen heeft, wat bij ons nog niet het geval is, doch ook, omdat vele officieren in Duitschland slechts betrekkelijk korten tijd in het actieve leger dienen en daarna in den »Beurlaubtenstand« overgaan, terwijl bij ons de beroeps-officieren in den regel hun geheelen diensttijd in het actieve leger verblijven en het eene groote uitzondering is, dat zij dit tusschentijds verlaten. Beide omstandigheden zijn oorzaak, dat Duitschland over een betrekkelijk veel grooter aantal reserveofficieren kan beschikken dan Nederland, en dat derhalve in Duitschland veel gemakkelijker eene keuze kan worden gedaan voor de speciale betrekking van verplegings-officier.

In Oostenrijk, waar de »Truppenrechnungsführer« op gelijke lijn staan met de »Zahlmeister« van het Duitsche leger, heeft men ook ingezien, dat het niet aangaat deze administrateurs met den verplegingsdienst van de troepen te belasten. In het jaar 1904 is men aldaar dan ook overgegaan tot het in het leven roepen van een korps »Proviand-officiere«, dat evenwel thans nog verre van voltallig schijnt te zijn.

In het vorenstaande meen ik te hebben aangetoond, dat onze luitenants-kwartiermeesters wel degelijk de aangewezen officieren zijn voor den verplegingsdienst bij de troepen. Daarmede heb ik evenwel geenszins te kennen willen geven, dat zij volkomen in staat zijn, dien belangrijken dienst geheel naar eisch te volbrengen. Integendeel, ook nadat zij officier zijn geworden, moet, naar mijn inzien, aan hunne opleiding voor den verplegingsdienst nog zeer veel zorg worden besteed, al is het ook, dat de gronden voor die verdere opleiding op den hoofdcursus zeer voldoende gelegd zijn.

Om deze reden juich ik het dan ook ten zeerste toe, dat in den laatsten tijd de aandacht op de verdere opleiding is gevestigd, en dat thans, behalve door de manoeuvres, ook door andere oefeningen, bepaaldelijk in den verplegingsdienst, zoowel op de kaart als op het terrein, de luitenants-kwartiermeesters in de gelegenheid worden gesteld, zich in de uitoefening van hun taak in oorlogstijd te bekwamen.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat het, aan bedoelde oefeningen, ook doen deelnemen van een zeker aantal troepen- en reserveofficieren ten zeerste aanbevolen moet worden, niet alleen, omdat deze aldus de moeilijkheden en bezwaren, aan de uitoefening van den verplegingsdienst verbonden, beter leeren kennen dan door de theoretische

beoefening van dien dienst kan geschieden, maar vooral, om over het noodige personeel te kunnen beschikken, dat c.q. de verplegings-officieren kan vervangen.

Is er door mij op gewezen, dat de reserveofficieren, althans bij ons leger, niet de personen zijn, welke tot verplegingsofficier behooren te worden aangewezen, toch ben ik van oordeel, dat van het reservekader op uitstekende wijze ten behoeve van den verplegingsdienst partij zou kunnen worden getrokken. Daarvoor zou het noodig zijn, een zeker aantal jongelieden, die bij het reservekader dienst nemen, eene bijzondere opleiding uitsluitend voor den verplegingsdienst te geven, met het doel hen, na volbrachte opleiding, zoowel in oorlogstijd, als bij manoeuvres, aan de verplegingsofficieren toe te voegen. Alleen bij hooge uitzondering en bij gebleken bijzondere geschiktheid, zouden zij echter die officieren moeten vervangen.

Men zou derhalve het instituut van het reservekader moeten uitbreiden met eene afzonderlijke afdeeling, welke b.v. intendance-reservekader genoemd zou kunnen worden, en wel, omdat de opleiding van dit kader, ook wat het theoretische gedeelte betreft, aan de intendanten zou moeten worden opgedragen. Mijn bestek laat intusschen niet toe, mijne denkbeelden omtrent de eischen, waaraan de jongelieden bij de indienststelling bij het bedoelde kader zouden moeten beantwoorden, zoomede omtrent het aan hen te geven onderricht en, in het algemeen, omtrent de te hunnen opzichte te treffen maatregelen, hier nader toe te lichten. Alleen wensch ik nog even aan te stippen, dat de bedoelde jongelieden niet in het paardrijden geoefend zouden behoeven te worden, althans bij de niet bereden wapens, maar dat, als een van de voorwaarden voor hunne indienststelling, van hen geëischt zou moeten worden, dat zij in het bezit zijn van een rijwiel en zij in het wielrijden bedreven zijn.

De Heer TEN BOSCH wenschte de kwartiermeesters alleen met den administratieven dienst van hun korps te belasten en den verplegingsdienst op te dragen aan reserveofficieren, welke voor die taak niet opgeleid zijn, terwijl ik de kwartiermeesters, overeenkomstig hunne opleiding, zoowel met den administratieven- als met den verplegingsdienst wil blijven belasten en hun, tot hulp bij de uitoefening van laatstgenoemden dienst, een daarvoor opgeleid reserveofficier wil toevoegen. Aan den lezer de beoordeeling, aan welk stelsel de voorkeur moet worden gegeven.

In het verdere gedeelte van zijne voordracht wordt door den Heer TEN BOSCH mede het korps intendanten ter sprake gebracht. Hij begint dan met mede te deelen, dat de voorbereiding bij onze intendance veel te wenschen overlaat, en het zelfs de vraag is, of de praktische vredeswerkzaamheden der intendance-officieren niet zoo weinig overeenkomen met de door hen te verrichten handelingen in oorlogstijd, dat het optreden bij onze manoeuvres wel verre van eene leerschool



te vormen, veeleer een verkeerd beeld geeft van de wijze, waarop zij in oorlogstijd hebben op te treden.

Ook met deze uitspraak ben ik het met den geachten spreker niet eens en het is mij dan ook geenszins duidelijk, waarom de manoeuvres voor de intendanten niet eene leerschool zouden kunnen zijn, voor hetgeen zij in oorlogstijd te verrichten hebben.

Dat de manoeuvres het beeld van den werkelijken oorlog in vele opzichten niet naderen, zal wel door niemand in twijfel worden getrokken, maar dit geldt niet alleen voor de intendance, doch ook voor alle andere dienstvakken en de wapensoorten. Dit belet intusschen niet, dat de manoeuvres, mits goed geregeld en goed geleid — en daarop komt het vooral aan —, voor allen, die daaraan deelnemen, dus ook voor de intendance, eene zeer degelijke oefenschool vormen, waarvan het nut niet hoog genoeg kan worden geschat, zij het dan ook, dat die oefenschool tot belangrijke kosten aanleiding geeft.

Dit wordt dan ook in alle legers ingezien, zelfs daar, waar de toestand van 's lands geldmiddelen tot groote bezuinigingen in de legeruitgaven noopt.

De Heer TEN BOSCH is van oordeel, dat de tegenwoordige inkwartieringswet een groot struikelblok vormt voor eene, meer op nabootsing van oorlogstoestanden gerichte, wijze van optreden, en wel omdat zij de, voor dat doel onmisbare, vrijheid van beweging te zeer aan banden legt. Het is mij niet bekend, bij welke manoeuvres de Heer TEN BOSCH den hierbedoelden nadeeligen invloed van de genoemde wet heeft opgemerkt. Wel weet ik, dat bij de laatste drie manoeuvres, welke door mij als divisie-intendant werden medegemaakt, alle of nagenoeg alle troepen in bivaks werden gelegerd en alleen de bereden troepen in zeer geconcentreerde kantonnementen werden ondergebracht. voor zoover ik dat heb kunnen nagaan, was dan ook bij die manoeuvres van het gemis van vrijheid van beweging geen sprake, en dit te meer niet; nu in de laatste jaren maatregelen zijn genomen, waardoor het betreden van particuliere terreinen vergemakkelijkt is geworden, en wel door het toekennen van vergoedingen, waarvan het bedrag door gemengde commissiën wordt vastgesteld, aan hen, wier eigendommen als een gevolg van de manoeuvres beschadigd zijn geworden.

De manoeuvres zijn en blijven voor de intendanten, en ook voor de verplegingsofficieren, eene uitmuntende leerschool voor de, door hen in oorlogstijd te verrichten, handelingen.

Verre is het intusschen van mij, om de door den Heer TEN BOSCH aanbevolen verplegingsoefeningen op de kaart en op het terrein af te keuren. Integendeel, deze oefeningen kunnen, mits doeltreffend geleid, als aanvulling van het geleerde bij manoeuvres, zeer veel bijdragen, om, zowel de intendanten, als de verplegingsofficieren, voor de hun opgelegde taak te bekwamen.

Alleen meen ik er tegen te moeten waarschuwen, dat men in deze oefeningen, hoe goed zij ook mogen zijn, eene afdoende oplossing

zoekt voor het vraagstuk, op welke wijze de verpleging van ons leger in oorlogstijd moet worden voorbereid.

In dit opzicht toch moet door onze intendance in vollen vreedestijd nog zeer veel worden gedaan, dat niet door oefeningen op de kaart en in het terrein geleerd kan worden. Reeds in het jaar 1894 vestigde ik, in de vergadering van 26 October van de Vereeniging tot beoefening van de Krijgswetenschap, de aandacht er op, dat het Nederlandsche leger het voorbeeld behoort te volgen van nagenoeg alle legers, die, als voorbereiding tot den oorlogstoestand, in vreedestijd belangrijke voorraden verplegingsbehoeften onderhouden, hoofdzakelijk bestemd voor de voorziening in de eerste behoeften van de gemobiliseerde troepen, alsmede voor de approviandeering van de, bij een eventueelen oorlog, meest bedreigde versterkte plaatsen. Ik deelde daarbij mede, dat die voorraden in den regel bestaan uit graan, meel, beschuit, geconserveerde levensmiddelen, rijst, gedroogde peulvruchten, fourage, enz. en opgelegd zijn in militaire verplegingsinrichtingen, welke, zoo eenigszins mogelijk, tevens dienstbaar worden gemaakt aan de verpleging van het leger in vreedestijd, zoomede aan de opleiding van de verplegingstroepen en aan het productief maken van den arbeid, welke door die troepen kan worden verricht.

Nu zal het wel geen betoog behoeven, dat de zorg voor de aanschaffing, de keuring, de oplegging, het beheer, het onderhoud, alsmede de aanvulling van het op geregelde tijden verbruikte van de verplegingsvoorraden zeer veel tijd van de intendance in beslag moet nemen. Om zich hiervan eenigmate een denkbeeld te vormen, moge b.v. dienen, dat alleen voor het houden van toezicht op de vervaardiging van de verduurzaamde levensmiddelen, welke voor ons leger worden aangeschaft, een officier der intendance jaarlijks gedurende eenige maanden aan zijne overige diensten onttrokken moet worden.

*(Wordt vervolgd.)*



te vormen, veeleer een verkeerd beeld geeft van de wijze, waarop zij in oorlogstijd hebben op te treden.

Ook met deze uitspraak ben ik het met den geachten spreker niet eens en het is mij dan ook geenszins duidelijk, waarom de manoeuvres voor de intendanten niet eene leerschool zouden kunnen zijn, voor hetgeen zij in oorlogstijd te verrichten hebben.

Dat de manoeuvres het beeld van den werkelijken oorlog in vele opzichten niet naderen, zal wel door niemand in twijfel worden getrokken, maar dit geldt niet alleen voor de intendance, doch ook voor alle andere dienstvakken en de wapensoorten. Dit belet intusschen niet, dat de manoeuvres, mits goed geregeld en goed geleid — en daarop komt het vooral aan —, voor allen, die daaraan deelnemen, dus ook voor de intendance, eene zeer degelijke oefenschool vormen, waarvan het nut niet hoog genoeg kan worden geschat, zij het dan ook, dat die oefenschool tot belangrijke kosten aanleiding geeft.

Dit wordt dan ook in alle legers ingezien, zelfs daar, waar de toestand van 's lands geldmiddelen tot groote bezuinigingen in de legeruitgaven noopt.

De Heer TEN BOSCH is van oordeel, dat de tegenwoordige inkwartieringswet een groot struikelblok vormt voor eene, meer op nabootsing van oorlogstoestanden gerichte, wijze van optreden, en wel omdat zij de, voor dat doel onmisbare, vrijheid van beweging te zeer aan banden legt. Het is mij niet bekend, bij welke manoeuvres de Heer TEN BOSCH den hierbedoelden nadeeligen invloed van de genoemde wet heeft opgemerkt. Wel weet ik, dat bij de laatste drie manoeuvres, welke door mij als divisie-intendant werden medegemaakt, alle of nagenoeg alle troepen in bivaks werden gelegerd en alleen de bereden troepen in zeer geconcentreerde kantonnementen werden ondergebracht. voor zoover ik dat heb kunnen nagaan, was dan ook bij die manoeuvres van het gemis van vrijheid van beweging geen sprake, en dit te meer niet; nu in de laatste jaren maatregelen zijn genomen, waardoor het betreden van particuliere terreinen vergemakkelijkt is geworden, en wel door het toekennen van vergoedingen, waarvan het bedrag door gemengde commissiën wordt vastgesteld, aan hen, wier eigendommen als een gevolg van de manoeuvres beschadigd zijn geworden.

De manoeuvres zijn en blijven voor de intendanten, en ook voor de verplegingsofficieren, eene uitmuntende leerschool voor de, door hen in oorlogstijd te verrichten, handelingen.

Verre is het intusschen van mij, om de door den Heer TEN BOSCH aanbevolen verplegingsoefeningen op de kaart en op het terrein af te keuren. Integendeel, deze oefeningen kunnen, mits doeltreffend geleid, als aanvulling van het geleerde bij manoeuvres, zeer veel bijdragen, om, zowel de intendanten, als de verplegingsofficieren, voor de hun opgelegde taak te bekwamen.

Alleen meen ik er tegen te moeten waarschuwen, dat men in deze oefeningen, hoe goed zij ook mogen zijn, eene afdoende oplossing

zoekt voor het vraagstuk, op welke wijze de verpleging van ons leger in oorlogstijd moet worden voorbereid.

In dit opzicht toch moet door onze intendance in vollen vreedstijd nog zeer veel worden gedaan, dat niet door oefeningen op de kaart en in het terrein geleerd kan worden. Reeds in het jaar 1894 vestigde ik, in de vergadering van 26 October van de Vereeniging tot beoefening van de Krijgswetenschap, de aandacht er op, dat het Nederlandsche leger het voorbeeld behoort te volgen van nagenoeg alle legers, die, als voorbereiding tot den oorlogstoestand, in vreedstijd belangrijke voorraden verplegingsbehoeften onderhouden, hoofdzakelijk bestemd voor de voorziening in de eerste behoeften van de gemobiliseerde troepen, alsmede voor de approviandeering van de, bij een eventueelen oorlog, meest bedreigde versterkte plaatsen. Ik deelde daarbij mede, dat die voorraden in den regel bestaan uit graan, meel, beschuit, geconserveerde levensmiddelen, rijst, gedroogde peulvruchten, fourage, enz. en opgelegd zijn in militaire verplegingsinrichtingen, welke, zoo eenigszins mogelijk, tevens dienstbaar worden gemaakt aan de verpleging van het leger in vreedstijd, zoomede aan de opleiding van de verplegingstroepen en aan het productief maken van den arbeid, welke door die troepen kan worden verricht.

Nu zal het wel geen betoog behoeven, dat de zorg voor de aanschaffing, de keuring, de oplegging, het beheer, het onderhoud, alsmede de aanvulling van het op geregelde tijden verbruikte van de verplegingsvoorraden zeer veel tijd van de intendance in beslag moet nemen. Om zich hiervan eenigmate een denkbeeld te vormen, moge b.v. dienen, dat alleen voor het houden van toezicht op de vervaardiging van de verduurzaamde levensmiddelen, welke voor ons leger worden aangeschaft, een officier der intendance jaarlijks gedurende eenige maanden aan zijne overige diensten onttrokken moet worden.

*(Wordt vervolgd.)*



## Het vraagstuk van het blijvend gedeelte en de dekking der mobilisatie,

DOOR

R. L. SCHOLTEN,  
*1e-Luitenant Adjudant.*

De huishoudelijke diensten spelen in elke behoorlijk georganiseerde legermacht eene belangrijke rol en hunne richtige vervulling is van grooten invloed op orde, netheid en regelmaat en daardoor ook op de tucht. Toch valt niet te ontkennen, dat vooral bij legers met korten oefeningstijd deze diensten in hooge mate nadeelig zijn voor de ge-regelde oefening van den troep.

Niet te verwonderen is het dan ook, dat meer en meer stemmen opgaan, om in ons leger arbeidssoldaten in te voeren, ten einde de opleiding der oorlogssoldaten meer tot haar recht te doen komen. Voor die arbeidssoldaten wenscht men dan in het algemeen miliciens te bestemmen, wier fysiek hen minder of niet geschikt voor den dienst te velde maakt.

Het wil mij voorkomen, dat invoering van arbeidssoldaten, in den zin als bovenbedoeld, voor ons leger onnoodig en ongewenscht is en zulks op grond van het navolgende.

Zoolang een betrekkelijk gering deel van het jaarlijks beschikbare contingent in het leger ingelijfd wordt, brengt het belang van den Staat mede, dat alle dienstplichtigen fysiek volkomen geschikt zijn en aan hen dus bij mobilisatie eene oorlogstaak kan worden opgedragen. In de tweede plaats bestaat bij invoering van arbeidssoldaten, gekozen uit minder deugdelijke elementen, het gevaar, dat zij voor tal van huishoudelijke diensten (keuken, cantine, kleedkamer) ongeschikt zullen blijken te zijn, terwijl ten slotte voor hen een betrekkelijk langdurige dienstdienst<sup>1)</sup> (minstens 14 maanden) zal moeten worden vastgesteld, wil men niet bij mobilisatie de beschikking verkrijgen over een groot aantal dienstplichtigen, waarvoor geenerlei employe is te vinden.

De z.g. kwestie van het blijvend gedeelte is door de jongste wijzigingen in de militiewet, waaraan wij bij de infanterie de invoering van de najaarsploeg hebben te danken, geenszins opgelost. De kortere dienstdienst bij het blijvend gedeelte moge voor de betrokken militieplichtigen voordeelig zijn, ontegenzeggelijk is hij in hooge mate nadeelig

<sup>1)</sup> Bezwaren van de zijde van de Volksvertegenwoordiging zijn hierbij zeer zeker te verwachten.

voor de opleiding van het hoofdwapen, daar de huishoudelijke diensten op de thans zoo zwakke ploegen 8-maanders dubbel drukkend werken.

Eene oplossing van de questie van het blijvend gedeelte moet, mijns inziens, dan ook in andere richting dan de tegenwoordige gezocht worden, wil men niet op den duur ernstige schade aan de geoefendheid van ons leger toebrengen.

Ten einde tot die oplossing te kunnen komen, behoort, naar mijne meening, scherp onderscheid te worden gemaakt tusschen de manschappen, welke onder de wapenen zijn of worden gehouden tot het verrichten van huishoudelijke diensten en manschappen, welke als zoodanig bestemd zijn voor mobilisatiefuncties, tot diensten bij kaderopleiding of tot versterking van te zwakke garnizoenen in enkele groote gemeenten.

Deze laatste categorie van manschappen toch kan, wanneer door hen geen huishoudelijke diensten verricht worden, behoorlijk geoefend worden, en hunne opleiding behoeft door geen dezer drie functies, waarvoor zij bestemd zijn, in gevaar te worden gebracht.

De najaarsploeg, een noodzakelijk kwaad, kan, wanneer zij uitsluitend bestemd wordt voor versterking van garnizoenen, mobilisatie-dekkingsdoeleinden of kaderopleiding, betrekkelijk zwak zijn, en al zal hare oefening, met het oog op het ongunstige jaargetijde bij die van de voorjaarsploeg ten achter staan, toch kan zij voldoende zijn, wanneer geen manschappen voor huishoudelijke diensten aan de oefeningen worden onttrokken.

De huishoudelijke diensten zijn het meer in het bijzonder, welke aan de goede oefening in den weg staan, en verklaarbaar is het, dat men in het scheppen van arbeidssoldaten eene oplossing zocht.

Eene oplossing in die richting is echter in hooge mate nadeelig voor den Staat en moet de beperktheid van het oorlogsbudget in aanmerking genomen, nadeelig op 's lands weerkracht werken.

Mij wil het voorkomen, dat eene oplossing door het navolgende is te vinden.

Nadat de voorjaarsploeg gedurende 2 maanden in dienst is en de keuze van hen, die tot kaderopleiding worden aangewezen (verplichte kaderopleiding, in de eerste plaats voor hen, die middelbaar onderwijs hebben genoten, is mijns inziens slechts eene questie van tijd) is gevestigd, wordt gevraagd, wie zich wil verbinden nog een jaar, dus totaal 14 maanden, onder de wapenen te blijven, onder vrijstelling van herhalingsoefeningen of, wanneer de toeloop groot is, wat redelijkerwijze op den duur is te verwachten, onder vrijstelling van de 2<sup>e</sup> en 3<sup>e</sup> herhalingsoefening.

Uit hen, die zich aanmelden, worden dan een 25-tal manschappen per bataljon gekozen, aan wie *vaste* diensten van huishoudelijken aard worden opgedragen.

Aan deze diensten wordt voor zooveel doenlijk eene oorlogsbestemming vastgelegd.

Per bataljon zijn ongeveer benoodigd :



5 ordonnansen, zijnde 1 voor het bataljon, 1 voor elke compagnie.

Deze ordonnansen worden tevens als officiersoppassers aangewezen en moeten intellectueel goed ontwikkeld zijn. Zij leeren hunne officieren en ook het kader van compagnie of bataljon kennen en daardoor begrijpen, zoodat zij de aangewezen personen worden voor het overbrengen van berichten. Hun aantal wordt in verband met het getal lichteningen voldoende, om aan elk officier in oorlogstijd een ordonnans toe te voegen. Tegen eene vergoeding voor slijtage zullen wel alle officieren bij mobilisatie bereid gevonden worden hun rijwiel ter beschikking te stellen, waardoor deze ordonnansen tevens wielrijdend worden. Eene bewapening met karabijn is gewenscht. Regel moet zijn, dat elk officier in het gevecht steeds over zijn ordonnans blijft beschikken, eene noodzakelijkheid, die de moderne strijd met zich brengt.

De wielrijder-ordonnansen in hun tegenwoordigen vorm zouden door deze persoonlijke ordonnansen kunnen komen te vervallen, men overwege echter elk bataljonscommandant de beschikking over een motor-wielrijder te geven.

3 à 4 man voor werkzaamheden op de wapenkamer, het munitie-magazijn en de voertuigenloods. Zonder bezwaar kunnen de betrokken personen, om beurten, tot onbereden treinsoldaat worden opgeleid. Zij zijn door hunne werkzaamheden bij munitie en voertuigen de daartoe aangewezen personen.

4 à 5 man voor koks en bijkoks. Vaste koks kunnen vervallen en hierbij ook de kostbare opleiding aan huishoudscholen. Gewone miliciens, wier burgervak als banketbakker, suikerwerker, enz., hen maar eenigszins met het kookvak vertrouwd maakt, voldoen toch in den regel beter dan onze gediplomeerde koks, hetgeen zeker voor een groot deel moet worden toegeschreven aan het feit, dat deze laatsten meerendeels voortkomen uit de mislukten in de militaire maatschappij.

Op eenigszins aannemelijke voorwaarden zou men overigens kunnen beproeven milicien-koks te bewegen hun diensttijd telkenmale met 1 jaar te verlengen.

Koks en bijkoks vinden bij mobilisatie bijna allen een werkkring. Eventueel overcompleet zijnden deele men bij de depots in, waar zij zoo noodig verder tot veldsoldaat kunnen worden opgeleid.

4 man (bij voorkeur kleermakers) op de kleedingskamers der compagnieën. In oorlogstijd te bestemmen voor magazijnsdienst. Eventueel overcompleet zijnden wijze men voor de depots aan.

4 man voor cantines. Bij mobilisatie zal een deel in cantines van forten, in magazijnen, enz., zeker een werkkring kunnen vinden. Overcompleet zijnden te bestemmen voor de depots.

4 man als reserve voor de verschillende functies. Bij mobilisatie in te deelen bij de depots.

Het feit, dat aan allen *vaste* diensten worden opgedragen, zal tot

gevolg hebben, dat deze beter worden verricht, minder toezicht vereischen en dat met minder werkrachten kan worden volstaan. <sup>1)</sup> Zulks zal daarom ook vooral het geval zijn, wjl men geschikte elementen voor deze diensten kan kiezen.

Wat het schoonmaken der kazernes, voor zoover binnenplaatsen, privaten, enz. aangaat, handhave men de burgercorveeërs van thans.

Het schoonmaken der kamers van onderofficieren en manschappen kan zonder eenig bezwaar door de, niet met vaste huishoudelijke diensten belast zijnde miliciens geschieden. Voor of na den morgenmaaltijd is voldoende tijd beschikbaar tot het aanvegen der kamers, mits over goed en voldoende gereedschap wordt beschikt. Is dit laatste niet aanwezig en ziet men vertooningen, als een handstoffer, die van man tot man gaat, om z.g. onder de kribben uit te vege (iets, wat trouwens in de reglementen reeds lang vervallen is), dan spreekt het vanzelf, dat eene proef, om kamerwachts te doen vervallen, moet mislukken. In de middaguren stelle men echter steeds (en dit kan zonder schade voor de oefening) eenige manschappen ter beschikking van den sergeant van de week om onder diens toezicht de tot de compagnie behorende kamers eene meer grondige beurt te geven. Kamerwachts om gesloten kisten en kastjes, benevens drinkwateremmers te bewaken, zijn uit den booze. Is de troep thuis, dan zijn zij toch onmachtig om iets te zien; is deze uitgerukt, dan heeft hun bestaan over het algemeen geen zin en blijft het eene open vraag, of hunne aanwezigheid niet eerder tot kleine ontvreemdingen, die nooit geheel zijn te vermijden, aanleiding zal geven dan omgekeerd. Het instituut der kamerwachts kweekt bovendien, als regel, luiheid en verveling, en is daardoor niet bevorderlijk aan de tucht.

Met *wachtdiensten* is geen rekening gehouden. Voor kazernes zijn, blijkens de opgedane ervaringen, wachten overbodig, terwijl in die garnizoenen, waar zij voorloopig niet gemist kunnen worden, het aantal onder de wapenen zijnde manschappen in den regel wel zoo groot zal zijn, dat weinig gevaar voor nadeeligen invloed op de oefeningen is te duchten. Wachtdienst kan bovendien eene nuttige oefening zijn, wanneer hij werkelijk reden van bestaan heeft.

Dat bij het vorenstaande een klein aantal manschappen per lichte

---

<sup>1)</sup> De voortdurende verandering van personeel bij verschillende door miliciens te verrichten employementen is onlogisch. Teekenend is het hierbij, dat een burgercorveeër, wat werkecapaciteiten betreft, met twee miliciens wordt gelijkgesteld. Zelfs in het tegenwoordige stelsel is het verkieslijk de geëmployeerde miliciens niet te doen vervangen. Er zijn voor employementen in den regel wel personen te vinden, die het na een viermaandschen oefeningstijd even ver brengen, als de rest in acht maanden, b.v. zij, die tot kader werden opgeleid, doch niet slaagden of wegens te groote deelname moesten worden afgewezen.

bij mobilisatie, als niet voldoende geoefend (slechts 2 maanden), bij de depots overgaat, kan geen bezwaar zijn, daar hun aantal, hoogstens een 10-tal per bataljon bedragende, in vergelijking tot de groote sterkte, die de depots noodwendig moeten hebben, gering is. Deze manschappen, welke 14 maanden in een militair huishouden hebben vertoefd, zijn bovendien in zeer korten tijd »gevechtsklaar« te maken.

Aanvaardt men een stelsel van voorziening in de huishoudelijke diensten, als boven aangegeven, dan verkrijgt men het zelfde als bij invoering van arbeidssoldaten, t.w., dat de opleiding, oefentijd, enz. der militie kan geregeld worden volkomen in overeenstemming met de eischen, door het legerbestuur gesteld, en dat men niet langer rekening behoeft te houden met de z.g. kwestie van het blijvend gedeelte, die tot nu toe den samenstellers der militiewet als een zwaard van DAMOCLES boven het hoofd heeft gehangen.

Bovendien wordt eene niet onaanzienlijke bezuiniging verkregen. In het gedachte stelsel toch zullen bij de infanterie benoodigd zijn  $48 \times 25 = 1200$  man + 100 man voor speciale inrichtingen gedurende  $14 - 8\frac{1}{2} = 5\frac{1}{2}$  maand, zijnde 7150 man-maanden, terwijl thans (1909—1910)  $4575 + 4375 = 8950$  man gedurende 2 maanden als blijvend gedeelte dienst doen, zijnde 17900 man-maanden. Alleen hierdoor zouden dus, zonder meerdere kosten,  $\pm 2500$  viermaanders in achtmaanders kunnen worden omgezet.

Eene opkomst in twee ploegen zal noodzakelijk blijven, om ten allen tijde voor dekking der mobilisatie en garnizoen in eenige groote steden over de noodige manschappen te kunnen beschikken. Door de huishoudelijke diensten geheel los van de overige te maken, wordt echter verkregen :

1°. dat de ploeg, welke in de wintermaanden onder de wapenen is en waarvan de oefening steeds minder deugdelijk zal zijn dan die van de zomerploeg, zwak kan zijn;

2°. dat door de grootere sterkte van de zomerploeg zonder overwegende bezwaren eene regeling kan worden getroffen, om de opleiding tot militiekader, c. q. tot den korporaalsrang uitgezonderd, uitsluitend bij die ploeg te doen plaats vinden;

3°. dat het mogelijk wordt, de najaarsploeg onafgebroken onder bepaalde officieren en kader te blijven oefenen, daar in verband met het feit, dat in alle garnizoenen manschappen tot het verrichten van huishoudelijke diensten aanwezig zijn, er geen bezwaren meer tegen bestaan, hunne opleiding te doen plaats vinden in die garnizoenen, waar of in welke nabijheid zij voor hunne orde-handhaving of mobilisatie-dekkings-bestemming noodig zijn.

De punten 1 en 2 behoeven mijns inziens geen nadere toelichting, met 3 is dit wel het geval.

Zoals thans de toestand geregeld is, wordt einde Januari een gedeelte van de najaarsploeg in andere garnizoenen gedetacheerd,



waardoor de verdere opleiding, voor zoover deze nog kan plaats vinden, in andere handen komt, hetgeen ongewenscht moet worden geacht. Bovendien kan daardoor moeilijk worden verkregen, tenzij deze detacheringen op zeer ruime schaal plaats hebben, dat de bij mobilisatie te geven dekkingsdetachementen inderdaad zoo nabij de plaatsen, waar zij bij oorlogsgevaar moeten optreden, gekazerneerd zijn, als gewenscht is.

Zonder bezwaar kan bij den door mij geschetsten toestand de geheele opleiding van de najaarsploeg plaats vinden in die garnizoenen, gelegen nabij de opstellingsplaatsen der dekkingsdetachementen, of tot welker versterking met het oog op ordehandhaving anders detacheringen plaats vinden.

Bij opkomst onder de wapenen voor eerste-oefening worden de miliciens der najaarsploeg, na gekleed en uitgerust te zijn, onmiddellijk naar de vorenbedoelde garnizoenen gezonden, waar zij hun geheelen eerste-oefeningstijd verblijven en dadelijk voor hunne vredes- of oorlogstaak ter beschikking zijn. Na afloop van hun eerste-oefeningstijd gaan zij rechtstreeks naar hunne haardsteden; er behoeven dan, daar zij het grootste deel hunner uitrusting zelve medenemen, slechts betrekkelijk geringe verzendingen van goederen plaats te vinden. Overweging zou het hierbij verdienen, hun de geweren tot aan hunne opkomst voor herhalingsoefeningen mede te geven.

Bezwaren zijn aan een en ander natuurlijk verbonden; ik vermeen echter, dat deze niet tegen de voordeelen: eenhoofdige opleiding en het steeds, zonder voorafgaand spoorwegvervoer, beschikbaar zijn der dekkingsdetachementen, kunnen opwegen.

De, mijns inziens, voornaamste bezwaren zullen zijn:

1°. Logies moet in gereedheid gebracht worden bij de regimenten, waarbij de lotelingen zijn ingedeeld, terwijl zij dadelijk weder vertrekken.

Dit kan ondervangen worden door hun alleen de uitrustingsstukken, als geweren, ransels, veldflesschen, enz., te verstrekken en de eigenlijke kleeding te doen plaats vinden in hunne eerste-oefenings-garnizoenen. De aankomst der ingedeelde miliciens heeft steeds en kan in elk geval zoo vroegtijdig plaats vinden, dat zij na ontvangst van geweren, ransels, enz., waarmede slechts eenige uren gemoeid zijn, nog den zelfden dag, zij het dan ook laat, in de garnizoenen, waar hunne oefening moet plaats vinden, kunnen aankomen. Verschil in kleeding is er tusschen onze infanterie-regimenten niet en het regiment Grenadiers en Jagers, dat over het geheele land gerecrueteerd wordt, kan ten dezen aanzien buiten beschouwing blijven. Administratieve moeilijkheden zullen zich hierbij wellicht voordoen, doch zijn in geen geval van dien aard, dat zij niet tot oplossing zouden kunnen worden gebracht.

2°. Van officieren en kader der garnizoenen, waarbij de najaarsploeg haar eerste-oefeningstijd volbrengt, wordt meer arbeid gevorderd.

Dit wil mij, in verband met het feit, dat bij de geringe sterkte der

najaarsploeg evenals thans slechts eene compagnie per bataljon voor de opleiding behoeft te worden aangewezen, meer een bezwaar van theoretischen dan van practischen aard toeschijnen, te meer daar het over het algemeen aangenamer dienen is met dan zonder manschappen.

3°. De manschappen der najaarsploeg komen bij mobilisatie op bij onderdeelen, waar noch de officieren noch het kader hen kent, terwijl zij omgekeerd niemand kennen.

Ook dit bezwaar is ten aanzien van ons leger vrijwel van theoretischen aard. De eerste-oefeningstijd is kort en van een hechten band tusschen kader en minderen kan derhalve geen sprake zijn, terwijl de vorming der 5<sup>e</sup> en 6<sup>e</sup> bataljons, de sterke encadreering met reserve- en militiekader van andere jaarklassen en het verloop van het beroepskader het elkander kennen vrijwel illusoir maakt. Bovendien verrichten de manschappen de herhalingsoefeningen bij het onderdeel, waartoe zij behooren.

In het voorgaande is het denkbeeld ontwikkeld de dekkingsdetachementen van de najaarsploeg garnizoen te doen houden nabij de plaatsen, waar zij bij mobilisatie moeten optreden. Mijns insziens, is dit een onafwijsbare eisch, wil men niet de kans loopen, te laat te komen.

Vast staat echter ook, dat deze dekkingsdetachementen, gering in getalsterkte, onvoldoende zullen zijn, om b.v. het binnendringen van vijandelijke ruiterafdeelingen met het doel de mobilisatie te verstoren te beletten.

Hun taak kan en moet alleen zijn het vasthouden van bepaalde punten, als spoorwegbruggen, enz. <sup>1)</sup> Meer kan en mag derhalve niet van hen gevorderd worden.

<sup>1)</sup> Het wil mij voorkomen, dat thans te weinig waarde wordt gehecht aan de versterkingen, welke zich aan onze bovenrivieren bevinden en die bij de groote kracht van het hedendaagsche infanterie-vuur, als steunpunten voor de dekkingsdetachementen van groot belang kunnen zijn. Het verdient overweging reeds in vreedetijd door den aanleg van enkele zeer eenvoudige veldwerken, in verband met de bestaande versterkingen, eene sperlinie aan Yssel en Boven-Waal te vormen, niet met het doel het aantal onzer verdedigingslinies te vermeerderen, doch wel een coup de main van den vijand hoogst bezwaarlijk te maken. Voor het te verrichten graafwerk ware wellicht van de krachten der Koloniale Reserve gebruik te maken, terwijl voor de bewapening de aandacht moge gevestigd worden op verouderd materieel der marine, als kanons van 3,7; revolverkanonnen, enz.

De jongste oorlog heeft ons de waarde van veldwerken en prikkeldraad doen kennen; waarom derhalve niet van die kennis gebruik gemaakt, te meer daar het geld tot den aanleg van kostbare sperforten wel steeds zal blijven ontbreken.

Ook moge hier de aandacht gevestigd worden op den strijd, welke in de pers tegen de riviervaartuigen wordt gevoerd, terwijl toch de voortdurende aanwezigheid van enkele licht bewapende vaartuigen op onze bovenrivieren zeer zeker voor de dekking der mobilisatie noodzakelijk geacht moet worden. Het kleineeren van de waarde der doode strijdmiddelen schijnt echter tegenwoordig een geliefkoosd stokpaardje van velen te zijn.

Voor de eigenlijke dekking der mobilisatie, waarbij in de eerste plaats de aandacht op onze oostgrenzen gevestigd moet zijn<sup>1)</sup>, zal naar andere middelen moeten worden omgezien, en het is dan ook niet te verwonderen, dat het denkbeeld van de vorming van een grensleger meermalen is ter sprake gebracht.

Tegen de vorming van een zoodanig leger bestaan echter overwegende bezwaren, welke in de navolgende punten kunnen worden samengevat:

1. Een grensleger past niet in de tegenwoordige organisatie onzer strijdkrachten;
2. De opleiding van een zoodanig leger zal op groote moeilijkheden stuiten;
3. Onwillekeurig zal de neiging bestaan, dit leger te sterk te maken, en ontstaat daardoor het gevaar, dat een belangrijk deel onzer strijdkrachten, over een groot front versnipperd, aan de grenzen wordt opgesteld;
4. Waar de dekking der mobilisatie geheel tot het gebied van den z.g. kleinen oorlog moet worden gerekend, is elk begrip van eene organisatie in hooger verband af te keuren.

Wat de landweerafdelingen betreft, ongetwijfeld zullen zij bij de dekking der mobilisatie eene belangrijke rol kunnen spelen. Hunne tegenwoordige organisatie en indeeling maakt het echter niet mogelijk, onmiddellijk over hen te beschikken, zoodat zij voor het tegengaan van een coup de main van den vijand ongeschikt, of in elk geval onvoldoende, moeten worden geacht.

Thans eene ingrijpende wijziging in de organisatie en indeeling dier landweerafdelingen te willen brengen, kan geen aanbeveling verdienen, wijl het te niet doen van de vruchten van jarenlangen, moeitevollen

<sup>1)</sup> Het gevaar voor een aanslag op onze kust mag bij de tegenwoordige politieke verhoudingen tot de onwaarschijnlijkheden gerekend worden, *zoodra men ons in staat acht de neutraliteit aan onze oostgrenzen met kracht van wapenen te handhaven.*

Bij eene in vreedstijd goed georganiseerde kustwacht is het de taak der marine ons tegen een coup de main van eene vijandelijke vloot te vrijwaren. De taak van het leger behoeft eerst aan te vangen, nadat de vijand geland is, waartoe eene in het algemeen snelle mobilisatie voldoende is. Betrekkelijk zwakke afdelingen infanterie en veldartillerie te willen aanwenden tot het rechtstreeksch beletten van eene landing, wil mij, tegenover het krachtige vuur van eene vijandelijke vloot en de niet te onderschatten uitwerking van het sloepgeschut, eene gevaarlijke proefneming toeschijnen, die te minder reden van bestaan heeft, wijl het polderterrein achter de duinenreeks gelegen juist voor de verdediging zoo uitermate geschikt is.

Toch valt niet te ontkennen, dat maatregelen moeten getroffen worden voor het onverwijd bezetten der kustforten en enkele belangrijke punten aan de kust, opdat deze niet de prooi worden van de landingsdivisies van enkele schepen. Streng localisatie van de daartoe aangewezen militie en landweer, alsmede mobilisatie à la minute, kan in vereeniging met detachementen uit de garnizoenen Amsterdam en den Haag, welke steeds eene zekere sterkte zullen moeten hebben, tot dit doel leiden.



arbeid ten aanzien van de organisatie der levende strijdkrachten alleen bij volstreekte noodzakelijkheid gewettigd is. Elke belangrijke reorganisatie toch, vermindert, zij het dan ook tijdelijk, de weerbaarheid van eene legermacht.

Op grond van het vorenstaande wil het mij voorkomen, dat eene afdoende regeling van de dekking der mobilisatie, welke noch in de bestaande organisatie, noch in de wijze van opleiding onzer militie en landweer te veel ingrijpt, alleen te vinden is, door aan de in de grensgemeenten aanwezige militie- en landweerplichtigen die dekking op te dragen.

De bevolking der grensgemeenten Beerta, Nieuweschans, Bellingwolde, Vlagtwedde, Emmen, Schoonebeek, Coevorden, Gramsbergen, Stad Hardenberg, Ambt Hardenberg, Denekamp, Lossers, Enschede, Lonneker, Haaksbergen, Groenlo, Eibergen, Winterswijk, Aalten, Dinxperlo, Gendringen, Bergh, Zevenaar, Herwens's Aerdts, Millingen, Ubbergen, Groesbeek, Mook, Ottersum, Gennep, Bergen, Arcen en Velden, Venlo, Tegelen, Belfeld, Beesel, Maasniel, Roermond, Melick en Herkenbosch, Vlodrop, Posterholt, Echt, St. Odiliënberg, Susteren, Nieuwstadt, Broek Sittard, Sittard, Munstergeleen, Oirsbeek, Bingelrade, Jabeek, Schinveld, Bruissan, Ubach over Worms, Egelshoven, Kerkrade, Heerlen, Simpelveld, Bocholz, Wittem en Vaals bedraagt ongeveer 300.000 zielen, zijnde  $\pm \frac{1}{20}$  gedeelte der geheele bevolking van ons land.

Het aantal militie- en landweerplichtigen kan daar dus op rond 10.000 man gesteld worden, de onder de wapenen zijnde lichte niet inbegrepen.

Wanneer de militieplichtigen dezer grensgemeenten, evenals de landweermannen, hunne uitrusting en wapens mede naar huis nemen en in elk dezer gemeenten de noodige patronen worden opgelegd, dan kunnen *binnen eenige uren* 10.000 man gereed staan om de schending onzer oostgrenzen met wapengeweld te beletten.

Hierbij moet als eisch gesteld worden, dat deze militie- en landweerplichtigen zoo licht mogelijk worden uitgerust, ten einde de beweegbaarheid zoo hoog mogelijk op te voeren.

Eene encadreering in compagnieën of hooger verband is onnoodig en ongewenscht; afdeelingen ter sterkte van 25 à 100 man zullen beter aan het doel, het voeren van den kleinen oorlog in het eigen, zoowel als in het vijandelijk gebied en het daardoor beletten, c.q. belemmeren, van het oprukken van zwakke afdeelingen ruitery of infanterie ter storing onzer mobilisatie, kunnen beantwoorden, mits alles te voren zorgvuldig worde voorbereid.

Deze voorbereiding moet o. a. omvatten: de keuze der opstellingsplaatsen van de verschillende detachementen bij mobilisatie, de te vervullen opdrachten, nadat de oorlogstoestand is ingetreden, waaronder ook te rekenen het vernielen van telegraaflijnen, spoorwegen,

bruggen en stationsemplacementen in het vijandelijk gebied en het leggen van hinderlagen nabij de vijandelijke grensgarnizoenen; <sup>1)</sup> het verzamelen van gegevens ten aanzien van de hulpbronnen, waarover zoowel in het eigen als in het vijandelijk grensgebied kan worden beschikt; het zich verschaffen van eene uitgebreide terreinkennis; enz.

Een zeer moeilijk vraagstuk bij een en ander zal de regeling der aanvoering zijn. Toch zal, wanneer men ernstig wil, niet op onoverkomelijke bezwaren behoeven te worden gestuit, want het »waar een wil is, is ook een weg« heeft nog niets van zijne waarheid verloren.

In ruwe trekken wordt de aanvoering door mij, als volgt, gedacht.

Te Assen, Deventer, Arnhem (c. q. Nijmegen) en Venlo (c. q. Maas-tricht) bevindt zich een Kapitein van den Generalen Staf (blijft ook in hogere rangen met zijne functie belast), aan wien toegevoegd zijn 1 luitenant, 1 schrijver-teekenaar en 1 chauffeur-ordonnans, <sup>2)</sup> benevens een automobiel. Hem wordt de algeheele regeling en voorbereiding in een bepaald vak opgedragen, terwijl hij rechtstreeks onder de bevelen van den Chef van den Generalen Staf staat.

Voor de aanvoering der verschillende detachementen en patrouilles kan in de eerste plaats beschikt worden over het daarbij aanwezige verlofskader, officieren inbegrepen.

Omtrent dit verlofskader, voor zoover het officieren en onderofficieren betreft, ontvangt de vakcommandant van de betrokken korpscommandanten volledige inlichtingen.

Zij, die voldoende aanleg hebben om zelfstandige opdrachten energiek uit te voeren en van wie te verwachten is, dat zij in de grensgemeenten gedurende langen tijd gevestigd blijven, kunnen vrijwillig eene bijzondere opleiding volgen. Blijken zij na deze opleiding voor hun taak berekend te zijn, dan worden zij met een bepaald commando belast en genieten gedurende den tijd, welke zij in de grensgemeente gevestigd blijven, eene jaarlijksche tegemoetkoming.

Eene dergelijke tegemoetkoming zou kunnen worden toegekend aan gepensioneerde, fysiek nog volkomen geschikte officieren en onderofficieren (bij voorkeur serg.-majoor-instr.), welke zich blijvend in de grensgemeenten vestigen en genegen zijn een commando bij de grensbewakingsdetachementen op zich te nemen.

<sup>1)</sup> Licht uitgeruste infanterie kan tot 60 KM. daags afleggen, wanneer de manschappen zorgvuldig uitgekozen worden.

Smokkelaars, stroopers en alle lieden, wier bezigheden het daglicht niet kunnen velen, moeten de gidsen en padvindders in het vijandelijk gebied zijn, waarvan zij de sluipwegen bij nacht maar al te goed kennen. Ook onze grensbeambten zullen hierbij uitstekende diensten kunnen bewijzen en in 's lands belang gaarne tijdelijk met hunne natuurlijke vijanden samenwerken.

Dynamietpatronen zijn in behandeling eenvoudig; hunne oplegging in kleinen getale in de grensgemeenten is weinig bezwaarlijk.

<sup>2)</sup> Bij mobilisatie behoort het aantal ordonnans aanzienlijk uitgebreid te worden, terwijl over eenige officieren-berichtgever moet kunnen worden beschikt.

Ten overvloede moge de aandacht gevestigd worden op de marechaussees, welke door hun overwicht op de bevolking en door hunne bekendheid met het terrein zeer zeker ook bij de aanvoering eene belangrijke rol kunnen spelen.

De militie- en landweerplichtigen van de grensgemeenten worden vrijgesteld van alle herhalingsoefeningen en de inspecties voor militie-commissarissen. In de plaats hiervan worden zij minstens tweemaal in het jaar op willekeurige uren, ook des nachts, gealarmeerd, waarbij elk detachement zijn opdracht vervult, uit den aard der zaak zonder overschrijding van de grens. Bovendien zouden zij b.v. om de twee jaar eene week voor oefening onder de wapenen moeten komen. Ook hierbij dient in het algemeen het detachementsverband niet verbroken te worden, doch b.v. beoefend te worden, hoe de verschillende afdelingen in los verband voor vijandelijke overmacht teruggaan, hoe en waar zij zich behooren te verzamelen, enz.

Er zijn uit den aard der zaak belangrijke moeilijkheden aan het onverwacht alarmeeren verbonden, doch door juiste keuze van de tijdstippen en het onder strenge geheimhouding overleg plegen met groote werkgevers <sup>1)</sup> kunnen deze wel ondervangen worden.

Aan den oudsten commandant in elke gemeente moet het recht worden toegekend bij oorlogsgevaar het alarmteeken te geven, evenals de lastgeving daartoe van den burgemeester moet kunnen uitgaan. Vergist men zich eene enkele maal, dan levert dit weinig bezwaar op; er is eenvoudig eene oefening gehouden.

Zorgvuldig moet de telegrafische verbinding van de vakcommandanten met de gemeenten geregeld zijn. De mogelijkheid om onder alle omstandigheden, ook gedurende den nacht, te kunnen seinen moet bestaan. Deze zaak kan zonder groote kosten geregeld worden. Waar geen nachtdienst is, kan met den aanleg van enkele alarm-schellen naar eenige woningen, nabij het telegraafkantoor gelegen, worden volstaan. De bewoners waarschuwen alsdan de beampten. Enkele verbinding met den directeur is onvoldoende, daar deze en zijne huisgenooten afwezig kunnen zijn.

Wenschelijk ware eene verbinding met draadlooze telegrafie tusschen den Haag en de vakcommandanten.

Mocht de taak van den vakcommandant blijken te veel omvattend te zijn, waarvoor door mij groote vrees gekoesterd wordt, dan zal eene onderverdeling moeten plaats vinden. Actief dienende officieren behooren dan met het bevel in een vakgedeelte belast te worden.

<sup>1)</sup> Overleg is voor die bedrijven, waar het plotseling stop zetten van den arbeid groote financieele bezwaren met zich zou brengen, bepaald noodzakelijk te achten.

Houdt men bij dit overleg met billijke eischen rekening, dan valt ongetwijfeld van de zijde der werkgevers op medewerking te rekenen. Mocht eene enkele maal geen medewerking verkregeen worden, dan late men 'slands belang voorgaan; eigen belang zal dan elke tegenwerking wel doen ophouden.



Het is hierbij een vanzelf sprekende eisch, dat zij aan het eigenlijke legerverband moeten worden onttrokken en dat de zekerheid moet bestaan, dat zij gedurende eene reeks van jaren met hunne functie belast kunnen blijven. Toevoeging van een ontwikkeld ordonnans en twee motorrijwielen aan den ondervakcommandant zal vermoedelijk voldoende zijn.

De noodige hulpmiddelen, als dynamietpatronen, postduiven (voor patrouilles met vernielingen in het vijandelijk gebied belast), prikkel-draad, enz., moeten in de grensgemeenten beschikbaar zijn, terwijl onmiddellijk de hand moet kunnen worden gelegd op alle automobielen, motor- en gewone rijwielen en in het algemeen op alles, wat der oorlogvoering dienstig kan zijn, zonder dat daartoe te voren machtiging behoeft te worden gevraagd.

De grensbewakingsdetachementen moeten niet aan hunne bestemming worden onttrokken, wanneer de vijandelijke legermacht ons grondgebied is binnengedrongen. Zij vinden een dankbaar arbeidsveld aan gene zijde van het niet geschonden deel der grens en zullen alsdan eene ernstige bedreiging voor de verbindingslijnen van den vijand kunnen opleveren.

Resumeerende, vermeen ik, dat bij aanvaarding van de geschetste denkbeelden, de volgende voordeelen worden verkregen:

1. De eerste-oefeningstijd der militia kan geregeld worden, onafhankelijk van het vraagstuk van het blijvend gedeelte;

2. Binnen 6 uur kan een cordon van grensbewakingsdetachementen langs de oostelijke grenzen worden opgesteld, die het binnendringen van vijandelijke cavalerie-afdeelingen bij nacht onmogelijk en overdag niet dan ten koste van groote offers mogelijk maakt. Zorgvuldige detailvoorbereiding, vooral ten aanzien van de te leggen hindernissen, is hierbij een »sine qua non«;

3. De snelheid, waarmede dit cordon gemobiliseerd wordt, maakt verrassende ondernemingen op kleine schaal in het vijandelijk gebied, vooral tegenover een tegenstander, die maar al te zeer geneigd is onze militaire waarde te onderschatten, mogelijk en kan bij stoutmoedige aanvoering belangrijk succes doen verkrijgen;

4. De dekkingsdetachementen kunnen eveneens binnen de 6 uur ter plaatse zijn, waardoor het vasthouden van bepaalde punten onder alle omstandigheden wordt verzekerd;

5. De landweerbataljons aan de grens verkrijgen den noodigen tijd om zich marschvaardig te maken, waardoor in vereeniging met de dekkings- en grensbewakingsdetachementen de mobilisatie van het leger volkomen wordt verzekerd, zoodat wijzigingen in de tegenwoordige regeling, wat recruetering, enz., betreft, overbodig worden. <sup>1)</sup>

<sup>1)</sup> Samenvoeging der landweerdistricten 45 en 46 en 47 en 48 zal echter, in verband met het onttrekken van manschappen voor de grensbewakingsdetachementen, vermoedelijk noodzakelijk zijn.

6. Er behoeft niet meer op den steun der cavalerie voor dekking der mobilisatie te worden gerekend, zoodat de kans, dat aan dit Wapen tijdens de mobilisatie belangrijke verliezen worden toegebracht en het dus voor den aanvang van hare oorlogstaak reeds verzwakt is, wordt vermeden.

7. De vorming en het optreden van weerbaarheidskorpsen wordt vooral in de grensprovinciën in hooge mate vergemakkelijkt.

Zonder aan die korpsen al te hooge waarde te willen toekennen, mag niet over het hoofd gezien worden, dat zij bij het voeren van den kleinen oorlog vaak belangrijke diensten kunnen bewijzen en dat uit hen als het ware eene reserve voor de grensbewakingsdetachementen kan worden gevormd.

Met opzet is in het voorgaande niet over onze zuidgrens gesproken. Een coup de main van die zijde is zoo onwaarschijnlijk, dat uitgebreide maatregelen ten dezen aanzien niet behoeven te worden genomen en eer schadelijk dan voordeelig zouden zijn.

Anders staat het ten aanzien van onze kusten. Maatregelen tegen een onverhoedschen aanval behooren hier zeer zeker genomen te worden. Aangezien deze maatregelen echter naar mijne meening grootendeels van maritiemen aard behooren te zijn en de taak der landmacht alleen het in tijds bezetten der kustversterkingen en enkele belangrijke punten, als de prises d'eau van waterleidingen der groote steden, enz., behoort te omvatten, vallen zij buiten het bestek van dit artikel.

Alleen vermeen ik te moeten opkomen tegen de meening, die meer en meer ingang vindt, om een geheel troepencordon bij oorlogsgevaar langs onze kusten te willen opstellen; een maatregel, die, mijns inziens, in verband met de sterkte onzer strijdkrachten, niet gerechtvaardigd is.

#### NASCHRIFT.

Het doel van vorenstaand artikel is niet geweest eene uitgewerkte oplossing van de vraagstukken van het blijvend gedeelte en de dekking der mobilisatie te geven; ik hoop echter aangetoond te hebben, dat het verrichten van huishoudelijke diensten zooveel doenlijk aan vaste miliciens, met eene speciale oorlogsfunctie belast, moet worden opgedragen, en dat de dekking der mobilisatie een vraagstuk is, dat nog geenszins tot oplossing is gebracht.

S.

## Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

*Amerika*: (Vereenigde Staten van Noord-): Wijziging in het infanterie-exercitiereglement. Kustbatterijen. Bewapening der cavalerie, M. Woch., N°. 69.

*Bulgarij*: Recrutendeeling. Opleidings- en oefeningsprogramma, Streffleur., N°. 5. Officiershulpkas, M. Woch., N°. 73.

*Cuba*: Aankoop van wapens, M. Woch., N°. 66.

*Denemarken*: Troepen oefeningsplaatsen, M. Woch., N°. 69.

*Duitschland*: Oprichtingen, uitbreidingen, enz. Oefeningen der verlofgangers 1910. Dislocatieveranderingen. Lotsverbetering der onder-officieren. Invoering der grauwe uniformen. Marinebudget 1910. Parsefalvlieger. Luchtverkeer. Officieren, als bestuurders van vlieg-machines. Vliegprijzen van het Pruisische Ministerie van Oorlog. Nieuwe automobielerverordening. Aankoop van Mercedeswagens. Nieuwe subsidiebepalingen voor auto-lastwagens. Getal der automobielen, Streffleur., N°. 5. Ranglijst van officieren, M. Woch., N°. 64. Ingenieurs- en pionierkorps, M. Woch., N°. 65. Reorganisatie en formatiewijzigingen. Subsidieering van last-auto's. De militaire versterking van het Noord-Zee-station. Uitbreiding der oorlogsvloot. De oefeningen van dit jaar van de reserve, Int. Rev., Juni.

*Engeland*: Oorlogsbegrooting 1910-'11. Nieuwe tweedekker van MAXIM. Luchtvloot, Streffleur., N°. 5. Het Engelsche leger volgens de begrooting 1910-'11. Marinebegrooting 1910-'11, Int. Rev., Juni. Generale-Stafschool. Recht van straffen. Manoeuvres der 3<sup>e</sup> cavaleriebrigade, M. Woch., N°. 72. Kwijtschelding van straffen. Nieuwe cavaleriesabel. Generaal BADEN-POWELL. Oneenigheden aan de Indische noordwestgrens, M. Woch., N°. 75.

*Frankrijk*: Draadlooze telegrafie, M. Woch., N°. 63. Mobilisatie-oefeningen. Opleiding voor diensten bij vlieg-machines. Opleiding van officieren in de luchtvaart. Grensverdediging door luchtschepen. Vlieg-machines voor krijgsgebruik. Subsidieering van bezitters van last-automobielen, Streffleur., N°. 5. Verbetering der positie van korporaals. Bewapening van tamboers. Soldatenliederen. Fransch West-Afrika, M. Woch., N°. 64. Nieuwe patroontasschen, M. Woch., N°. 65. Cavalerie-oefeningen. Legermanoeuvres 1910. Tijdschrift »L'armée nationale«. Aankomst der eerste Senegal-troepen in Oran, M. Woch., N°. 68. Het nieuwe Fransche voorschrift voor den vestingoorlog, Int. Rev., Juni. Nieuwe karabijn. Paardenoppassers. Muziekdirigenten. Vischverbruik in het leger. Garnizoensverandering. Seindienst. Bezetting van Matarka, M. Woch., N°. 69. Knielappen. Nieuwe dienstgraad. Nieuw pantserschip »Courbet«. Reserve-officier-leerlingen. Artilleriekazerne te



Nantes. Gedecoreerde vaandels, M. Woch., N°. 70. De bewapening der nieuwe slagschepen. Proeven met licht geschut voor de marine. Kanonnen tot bestrijding van ballons. Luchtvaart en vliegers. Vleeschvoorziening door middel van lastautomobielen. Proeven met 75 mM. geschut voor de rijdende artillerie. De invoering en strekking van de nieuwe kaderwet, Jahrb. A. u. M., Juni. Helmklep. Kleeding der generaals. Nieuw reglement op den inwendigen dienst. Zuid-Oran, M. Woch., N°. 72. Hoefbeslag. Wapening van het personeel der machinegeweerafdeelingen. Generale-Stafreis. Proeven tot vermijding van het schitteren van sabels. Lichte veldvoertuigen, M. Woch., N°. 74.

*Italië*: Algemeene bepalingen voor troepen oefeningen en oefeningsreizen. Keuring van paarden en draagdieren bij het 11° korps. Buitengewone bevordering tot kapitein; nieuwe bepalingen voor de examens. Opname van technische burgerspecialisten in tijdelijken dienst bij het leger. Eene gewichtige organisatorische verandering in het officierskorps der Italiaansche marine, Streffleur., N°. 5. Het artillerie- en cavaleriepaard. Oproeping van oudere lichtingen, M. Woch., N°. 67. De Italiaansche bestuurbare ballons. Marinebegroting 1910-'11. Prijsvraag voor een volksleesboek over de vloot. Oefening in het ski-loopen, Int. Rev., Juni. Bewapening met zwaar belegeringsgeschut. Nieuw kabinet en uitbreiding der weerkracht. Toelating tot de militaire scholen, Jahrb. A. u. M., Juni.

*Japan*: Oefeningen. Ontwerp-reglement voor cavalerie, veldartillerie en trein, M. Woch., N°. 66. De militaire luchtvaart in Japan. Marinebegroting 1910-'11, Int. Rev., Juni. Recrutendeeling 1909, M. Woch., N°. 69. Besparing op legeruitgaven. Gevechten op Formosa, M. Woch., N°. 74.

*Nederland*: Chromo-topografische kaart, M. Woch., N°. 63.

*Oostenrijk-Hongarijë*: Bestuurbare luchtballons, Streffleur., N°. 5. Bepalingen op het automobielwezen in het leger. Uitbreiding der vloot, Int. Rev., Juni. Rijwieltroepen. Uitrusting der cavalerie. Marine, Jahrb. A. u. M., Juni. Opname in de pioniercadettenschool, M. Woch., N°. 72. Generale-Stafreisen. Schermwedstrijd 1910. Examen voor krijgsschool en hooger cursus, M. Woch., N°. 73. Donau-eskader, M. Woch., N°. 75.

*Portugal*: Veldversterkingsvoorschrift, M. Woch., N°. 64.

*Roemenië*: Vrijwillig automobilistenkorps, Streffleur., N°. 5.

*Rusland*: Schietvoorschrift voor handvuurwapens. De Russische luchtvloot, Streffleur., N°. 5. Plichtverzuim van officieren. Recrutentcontingent. Vorderingen van de vlootvernieuwing en de reorganisatie van de weermacht. Commissie van onderzoek van door den oorlog ontstane vorderingen ten laste van den Staat. Verandering in de dislocatie van het leger. Kerk, ter eere van de nagedachtenis der in den oorlog tegen Japan gevallen der marine. Vereeniging ter bevordering van militaire kennis, Jahrb. A. u. M., Juni.

*Spanje*: Generaal-commando. Bestuurbare luchtballon »España«, M. Woch., N°. 65. Militaire zone van Melilla, M. Woch., N°. 71.

*Uruguay*: Algemeene dienstplicht, M. Woch., N°. 71.

### Ter aankondiging ontvangen.

---

La réforme militaire par P. D. du Journal »La Dépêche«. *Paris*, 1910. R. CHAPELOT & CIE.

---

Het zoogenaamde »KRUPPmonopolie« in »De Avondpost«, door K. E. OUDENDIJK, Eerste-Luitenant der Artillerie. *Zwolle*, 1910. W. E. J. TJEENK WILLINK.

---

Heldenringen. Schlachten des 19. Jahrhunderts, von CARL BLEIBTREU. *Stuttgart*. C. KRABBE VERLAG.

---

Grondslagen der lichamelijke opvoeding op lagere en middelbare scholen en gymnasia. Theoretisch handboek voor candidaat-onderwijzers en leeraren in de gymnastiek en voor allen, die belang stellen in de lichamelijke ontwikkeling van onze jeugd, door J. S. G. DISSE en J. M. SCHEFFER. *Rotterdam*. W. L. & J. BRUSSE.